

Η ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Α. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 15— ΑΘΗΝΑΙ

ΑΘΗΝΑΙ - 1938

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ πολὺ μετὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ὁ ἐξαιρετικὸς ρόλος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νεωτέρου μας βίου ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως σημαντικὸς.

Καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν αὐτὴν γωνίαν, ὅπου ἡ Ἄρτα κατὰ τὰς διαφόρους μεγάλας ἐθνικὰς περιόδους ἐξελέγη ὡς ὀρμητήριον ἢ ἐλαμπρύνθη ὡς πρωτεύουσα, ἡ ἐκκλησία ἐξηκολούθησε παραλλήλως μετὰ τὴν κρατικὴν ὁργάνωσιν τὴν βοηθητικὴν συνδρομὴν τῆς. Εἰς τὰς πολιτικὰς ἀποφάσεις, τὴν δικαιοδοτικὴν ἐξέλιξιν, τὴν μορφωτικὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν τόνωσιν.

Ἡ «Ἱστορία» τῆς πόλεως μας θὰ διαφωτίσῃ ὅλας αὐτάς τὰς πλευράς. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἱστορία αὐτὴ ἀργεῖ, εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως παρήγορος ὅσον καὶ ἱκανοποιητικὴ ἡ ἀρξαμένη προσπάθεια διὰ τοῦ παρόντος τόμου νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν μας διὰ τῶν μορφῶν αἱ ὁποῖαι τὴν ἐδημιούργησαν. Ἡ Βασιλισσα Θεοδώρα, ἡ σαπτὴ πολιοῦχος μας τῆς ὁποίας ἀνατυπῶνται ἡ ἐξηντηλημένη ἱερὰ ἀκολουθία, ὁ Ἄρτης Νεόφυτος Μαυρομάτης, ὁ Ἰγνάτιος, ὁ Σεραφεῖμ Βυζάντιος κλπ. διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν μερικὰ ὀνόματα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὰ ὁποῖα ἔχουν συγκεντρώσει ἐπίσης τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγγραφέων τοῦ παρόντος ἔργου. Ὡς ἐπίσης μορφαὶ τῆς πολιτικῆς μας ἱστορίας, γενικώτερα ἐνδιαφέρουσαι: (Πύρρος, Δεσπότης, Σκουφάς, Καραϊσκάκης). Ἡ ἀνά χεῖρας πραγματεία, ἱστορικῶς ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐκκλησιαστικῶς διαφωτιστικὴ, συνδυάζει τὴν χάριν καὶ τὴν μάθησιν, τὸ τοπικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὸ θρησκευτικὸν δίδαγμα. Εὐληπτος καὶ ἐξονυχιστικὴ, εἶναι ἀπαραίτητος καὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν γνῶσιν καὶ διὰ τὴν χριστιανοπρεπὴ ἀγωγὴν.

† Ὁ Ἄρτης ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΑΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΤΗΣ

Ψαλλομένη την 11ην Μαρτίου

[Συνταχθεῖσα παρ' ΙΩΒ μοναχοῦ τοῦ ΜΕΛΟΥ,
μετὰ προσθήκης Ἱδιομέλων εἰς τὴν λιτὴν καὶ
τριῶν ἀπολυτικίων συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀρ-
της καὶ Πρεβέξης Μητροπολίτου ΣΕΡΑΦΕΙΜ
Μ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ].

ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙΩ, ΙΑ'

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΤΗΣ

*Εσπέρας, εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ψάλλομεν πρῶτον τοῦ Τριωδίου
Εἶτα τῆς Ἀγίας προσόμοια. Ἦχος δ'.

*Εδωκας σημειῶσιν.

Ελαμψεν ὡς ἥλιος, τὸ ἱερὸν σου μνημόσυνον, Θεοδώρα ἀεί-
μνηστε, θαυμάτων ταῖς λάμψεσι, πάντων καταυγάζων πι-
στῶν τὰς καρδίας, καὶ παθημάτων τὴν ἀχλὺν διασκεδάζων,
σθένει τοῦ Πνεύματος· διὸ καὶ συνελθόντες σὲ χρεωστικῶς μα-
καρίζομεν, καὶ τὴν θείαν σου κοίμησιν ἱερῶς ἑορτάζομεν.

Ολην σου τὴν ἔφεσιν, πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατείνασα, ὀλοτρό-
πως ἐπόθησας, ἐκ βρέφους αἰοῖδιμε τῷ ρευστῷ τῆς δόξης,
τ' ἄρευστα κερδησαί, ὥσπερ τις ἔμπορος καλός, ἀλλαξαμένη
τῆς γῆς τὰ Οὐράνια· διὸ καὶ δόξαν ἄληστον, καὶ Βασιλείαν
ἀσάλευτον, ὁ Χριστὸς σοι δωδῶρηται, Βασιλὶς ἀξιάγαστε.

Κόσμον τὸν Βασιλείον εὐσεβοφρόνως κοσμήσασα, μοναζόν-
των ἐν σχήματι, νηστεiais καὶ δάκρυσι, καὶ ταῖς ἐναρέτοις
πράξεσιν, Ὁσία, τοῦτον ὠράϊσας σαφῶς, καὶ τιμιώτατον
ὄντων ἔδειξας· διὸ καὶ ὡς Βασίλισσα, καὶ τῶν Ὁσίων ὁμόσκη-
νος τῷ Κυρίῳ παρίστασαι Θεοδώρα αἰοῖδιμε.

Πρόκειται τοῖς χρήζουσιν, ὡς ποταμὸς πελαγίζουσα, τῶν θαυμάτων τὰ ρεύματα, σωρὸς ἢ τιμῆς σου. Βασιλεῖς Ἀγία, πάθη καὶ τὰς νόσους ἐξιωμένη τῶν πιστῶν, καὶ τῶν δαιμόνων πλήθη βυθίζουσα· διὸ καὶ τῶν λειψάνων σου τὴν θείαν κόνιν κατέχοντες, ὡς πηγὴν ἀγιάσματος εὐσεβῶς σε γεραίρομεν.

Δόξα, Ὁχος Πλ. Β'. Ἱεραρχῶν τὴν καλλονήν.

Τὴν Βασιλίδων καλλονήν, μοναστριῶν τὸ κλέος, τὴν βρύσιν τῶν θαυμάτων, καὶ ἀσθενῶν Ἱατροῖον τὸ ἄμισθον, συνελθόντες, φίλεορτοι, Πνευματικαῖς εὐφημίαις, τιμήσωμεν λέγοντες, χαίροις Ἀκαρνανίας εὖχος, τὸ μέγα καὶ σεπτόν, καὶ πλοῦτος ἀδαπάνητος· χαίροις λαμπὰς ἢ αἰέφωτος, Αἰτωλίαν ἄπασαν καταυγάζουσα θαύμασι· χαίροις ἢ τῶν καμνόντων ἐπίσκεψις καὶ ρώσις καὶ τῶν λυπουμενῶν παρήγορος ταχεῖα· καὶ νῦν Ὅσια παγγέραστε, μὴ παύση πρεσβεύουσα Χριστῷ ἔκτενως, ὑπὲρ τῆς ποιμένης σου ταύτης, καὶ πάντων ἡμῶν τῶν τιμώντων σου, Θεοδώρα, τὴν κοίμησιν.

Καὶ νῦν.

Απεστάλη ἐξ Οὐρανοῦ Γαβριὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, εὐαγγελίσασθαι τῇ Παρθένῳ τὴν σύλληψιν· καὶ ἔλθων εἰς Ναζαρέτ, ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενος· ὅτι, πῶς ὁ ἐν Ὑψίστοις ἀκατάληπτος ὢν, ἐκ Παρθένου τίκεται· ὁ ἔχων θρόνον Οὐρανὸν καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν, ἐν μήτρᾳ χωρεῖται γυναικὸς· ὃ τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ πολυόματα ἀτενίσαι οὐ δύναται, λόγῳ μόνῳ, ἐκ ταύτης σαρκωθῆναι ἠδεδόκησε, Θεοῦ ἐστὶ λόγος ὁ παρὼν. Τί οὖν ἵσταμαι καὶ οὐ λέγω τῇ Κόρῃ Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Χαῖρε Ἀγνή Παρθένε. Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε. Χαῖρε μήτηρ τῆς ζωῆς, εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.

Ἐξοδος. Τὸ φῶς ἱλαρόν.

Προκείμενον τῆς ἡμέρας καὶ τὰ Ἀναγνώσματα.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψεται αὐτῶν βάνος. Ἐδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἢ ἔξοδος αὐτῶν καὶ ἢ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὧσιν ἀνθρώπων ἔαν κολασθῶσιν, ἢ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδεύθοντες, μεγάλα εὐεργετηθήσονται· ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτούς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ. Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα θυσίας, προσεδέξατο αὐτούς. Καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι, καὶ ὡς σπινθήρες ἐν καλάμῃ, διαδραμοῦνται. Κρινοῦσιν ἔθνη,

καὶ κρατήσουσι λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ· ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς Ὅσοις αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν παρὰ Ὑψίστῳ. Διὰ τοῦτο λήψονται τὸ Βασίλειον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου· ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάσει αὐτοὺς καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν. Λήψονται πανοπλίαν τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ ὀπλοποιήσει τὴν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν. Ἐνδύσεται θώρακα δικαιοσύνης, καὶ περιθήσεται κόρυθα, κρίσιν ἀνυπόκριτον. Λήψεται ἀσπίδα ἀκαταμάχητον, ὁσιότητα, ὅζυνεῖ δὲ ἀπότομον ὄργην εἰς ρομφαίαν συμπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ἐπὶ τοὺς παράφρονas. Πορεύονται εὖστοχοι βολίδες ἀστραπῶν καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῶν νεφῶν ἐπὶ σκοπῶν ἀλοῦνται καὶ ἐκ πετροβόλου θυμοῦ, πλήρεις ριφθήσονται χάλαζαι. Ἀγανακτήσει κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάσσης. Ποταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως· ἀντιστήσεται αὐτοῖς πνεῦμα δυνάμεως καὶ ὡς λαίλαψ ἐκλικμήσει αὐτούς. Καὶ ἐρημώσει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία περιτρέχει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε, οὖν, Βασιλεῖς, καὶ σύνετε, μάθετε, δικασταὶ περάτων γῆς· ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλῆθους, καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἔθνων. Ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτης ὑμῶν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ Ὑψίστου.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται. Γῆρας γὰρ τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἔτων μεμέτρηται. Πολιὰ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γῆρας βίος ἀκηλίδωτος. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ γενόμενος, ἡγαπήθη καὶ ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. Ἠρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. Βασκανία γὰρ φαυλότητος ἁμαυροῖ τὰ καλὰ καὶ ρεμβασμούς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς. Ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες καὶ μὴ νοήσαντες, μὴδὲ θέντες ἐπὶ διανοίᾳ τὸ τοιοῦτον, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὅσοις αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Εἰς τὴν λιτὴν ἰδιόμελα· ὑπὸ τοῦ Ἀρτῆς Σεραφεῖμ.

Ὁχος, Β'.

Τὴν τῆς ψυχῆς σου εὐγένειαν, διατηρήσασα ἁμῶμον, ὥσπερ φοῖνιξ ὑψώθη ἀειθαλής, καὶ ὥφθη τοῦ πνεύματος ἔσο-

πτρον, Θεοδώρα πανεύφημε. Νῦν δὲ πρὸς νυμφῶνας τοὺς Οὐρανίους περιπολοῦσα καὶ ἀπολαύουσα ἀμοιβῶς τῆς ἐπὶ γῆς ἀγαθῆς σου βιωτῆς, ρῶσιν πρεσβείαις σου τοῖς κάμνουσι, δώρησαι καὶ στήριξον τὰς ψυχὰς τῶν τιμῶντων σε.

Ὁ αὐτός.

Στησώμεθα, ἀδελφοί, πνευματικὴν σήμερον χορεῖαν, καὶ χορεύσωμεν γεγηθότως, ἐπὶ τῇ ἐτησίῳ ἐνδόξῳ μνήμῃ, τῆς Βασιλίδος Θεοδώρας ἀνυμνοῦντες αὐτῆς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας καὶ τὰ λοιπὰ εὐσεβῆ καὶ λαμπρὰ προτερήματα, δι' ὧν ἀπήλαυσε τῆς χαρᾶς τῶν Ἀγγέλων. Ἀλλ' ὦ σεπτὸν Ἀκαρνανίας, εὐχος, Θεοδώρα Πανεύφημε, πρέσβευε δεόμεθα ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δόξα, ἦχος δ'.

Τῆς Ἄρτης τὸ σέμνωμα, τῶν Βασιλισσῶν ἀγλάϊσμα, καὶ τῆς Ἀκαρνανίας πάσης τὸ μέγα σεμνολόγημα, Θεοδώρα ἀειμνηστε, σὲ ὑμνοῦντες κατὰ χρέος ἐνθέρμως σοῦ δεόμεθα συγγενοὺς οἰκειότητος μὴ ἐπιλαθομένη, ἵλεων εἵργασαι ἡμῖν, ταῖς λιταῖς σου τὸν Σωτῆρα, καὶ φύλαττε ἀπαντας, πανέντιμε, ἀχειρώτους, νόσων δεινῶν καὶ ἀλγηδόνων καὶ πάσης κακώσεως.

Καὶ νῦν, Ἐκ παντοίων κινδύνων.

Εἰς τὸν στίχ. προσόμοια, ἦχος πλ. α'

ὑπὸ Σεκληστινοῦ.

Χαίροις ἀσκητικῶν.

Χαίροις Βασιλικῆς ἐκ φυλῆς μέσον κοιλάδων τῶν τοῦ βίου βλαστήσασα, ὡραία καθάπερ φοῖνιξ καὶ τοὺς καρπούς ἐν καιρῷ τῷ Θεῷ καὶ κτίστη προσενέγκασα· ἀγάπην ἀθόλωτον, σωφροσύνην τὴν εὐκοσμον, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀήτητον, ἢ κατάκοσμος ἀρεταῖς καὶ πολύκαρπος· πάντιμε, Θεοδόξασθε. Ἀγίων ἀγλάϊσμα, Ἀκαρνανίας τὸ καύχημα, σεμνὴ Θεοδώρα, ἢ τοῖς πάσιν αἰτουμένη χάριν καὶ ἔλεον.

Ἐπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Χαίροις περιστερὰ παγκαλῆς, ἢ πεταοθεῖσα κοσμικῆς ἐκ συγχύσεως, καὶ θείοις χοροῖς Ὁσίων, ἐν ταπεινώσει ψυχῆς καὶ σκηναῖς δικαίων καταπαύσασα· ἢ πνεύματος χάρισι, χρυσοθεῖσα τὰς πτέρυγας καὶ κοσμηθεῖσα ἀρεταῖς τὰ μετάφρενα καὶ οἰκήσασα καλιὰν πρὸς Οὐράνιον, ἔνθα περιχορεύουσα καὶ δόξης μετέχουσα τῆς ἀνεκφράστου καὶ θείας, ἡμῶν μνημόνευε πάντοτε, ψυχῆς θυμηδία, τῶν τιμῶντων σου τὴν μνήμην ἀξιόθαύμαστε.

Καὶ ἀνήγαγεν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας.

Χαίροις θηλαυγεστάτῃ λαμπάς, ἢ ποιηθεῖσα τῷ ἐλέῳ τῆς Χάριτος· καὶ θείῳ πυρὶ πλουσίως, ἀναπτομένη σεμνῇ, καὶ θαυμάτων φέγγει καταυγάζουσα, πιστῶν τὴν διάνοιαν καὶ τὸν καύσωνα παύουσα, παθῶν καὶ νόσων καὶ τὴν ῥῶσιν ψεκάζουσα, καὶ τοῖς κάμνουσιν εὐρωστίαν παρέχουσα, πάνσεμνε, θεοπόθητε, πηγὴ τῶν ἰάσεων, ὁ ποταμὸς τῶν χαρίτων, μοναζουσῶν ἐγκαλῶπισμα, ἡμῶν ἢ προστάτις τῶν τιμῶντων, Θεοδώρα, τὴν θείαν μνήμην σου.

Δόξα, ἦχος πλ. β'.

Τῇ εὐκλεεῖ σου πανηγύρει, Θεοδώρα, χαίρει ὁ Οὐρανός. Ἀγγέλων γάρ στραταρχαὶ σὺν ἡμῖν νῦν χορεύουσι, καὶ μυστικῶς περικυκλοῦσαι, συγκαλύπτουσι πτέρυξι τὴν Ἀγίαν σου λάρνακα· ὅθεν τιμῶντες σου πιστῶς τῶν θαυμάτων τὴν πληθύν, χαρμοσύνως ἐκβοῶσι χαῖρε ἢ τῶν οὐρανίων θαλάμων ἐναπολαύουσα καὶ Βασιλείας Χριστοῦ· διὸ καὶ ἡμεῖς πιστῶς σοὶ κράζομεν, ἰκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν, ὁ αὐτός.

Ὅδεις προστρέχων ἐπὶ σοί, κατησχυμένος ἀπὸ σοῦ ἐκπορεύεται, Ἀγνή Παρθένε, Θεοτόκε, ἀλλ' αἰτεῖται τὴν Χάριν καὶ λαμβάνει τὸ δῶρημα, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως.

Τροπάριον, ἦχος πλ. β'.

Εν σοὶ Μητὲρ ἀκριβῶς διεσώθῃ τὸ κατ' εἰκόνα· λαβοῦσα γὰρ τὸν Σταυρόν, ἠκολούθησας τῷ Χριστῷ, καὶ πράττουσα ἐδίδασκες, ὑπερορᾶν μὲν σαρκός, παρέρχεται γάρ, ἐπιμελεῖσθαι δὲ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου· διὸ καὶ μετὰ Ἀγγέλων συναγάζεται, Ὁσία Θεοδώρα, τὸ πνεῦμα σου.

Ἀπολυτίκιον, ἦχος α'.

Ὑπὸ τοῦ Ἄρτης Σεραφεῖμ.

Τὴν Ἀτάκτων ἀλουργίδα ὡς πανσόφως κατέλιπες, καὶ ἀσκητικοῖς πόνοις σεαυτὴν ἐνέδωκας, ἀγιασμοῦ γενομένη ἐμπλεως Πανεύφημε, οὕτως ἡμᾶς ἐκνικῆσαι καταξίωσον κόσμον καὶ σάρκα καὶ δεινὸν Κοσμοκράτορα καὶ ζωὴν διανῦσαι φιλόθεον, ὦ ἐπώνυμε τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, Θεοδώρα Πανευφημε, ταῖς Θείαις πρὸς τὸν κτίστην πρεσβείαις σου.

Ἐτερον Ἀπολυτίκιον τῆς Βασιλίσσης Ἀγίας Θεοδώρας.

Ὑπὸ τοῦ Ἄρτης Σεραφεῖμ. ἦχος α'.

Τῶν Βασιλίδων τὸ κλέος, Ἀσκητριδων τε ἀγλάϊσμα, τῆς Ἀκαρνανίας τὸ εὐχος καὶ ἱλαμάτων ρεῖθρον ἀκένωτον· τῶν λυ-

πουμένων καὶ πτωχῶν τὴν προστάτιν, τὴν ἀκτίνος δίκην τὴν Αἰτωλίαν πᾶσαν καταφωτίζουσιν· ἐπώνυμον τὴν ὄντως δωρεῶν τῶν τοῦ Θεοῦ, τὴν πάνσεπτον καὶ ὁσίαν Θεοδώραν τὴν Βασίλισσαν, δεῦτε οἱ Ἀρταῖοι πάντες πιστῶς συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὕτη γὰρ ἀενάως ὑπὲρ ἡμῶν οὐ παύει πρεσβεύουσα.

Ἔτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἤχος γ'.

Χαίρει ἔχουσα ἡ πόλις Ἀρτα τὸν σὸν Πάνσεπτον Ναόν, Ὁσία, λαμάτων λατρεῖον ὑπάρχοντα, τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ μετὰ πίστεως καὶ αἰτουμένοις τὴν θερμὴν σου σκέπην καὶ ἀντίληψιν· ὦ Βασίλισσα Θεοδώρα ἀξιάγαστε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Ἀπολυτίκιον τῆς Ὁσίας Θεοδώρας Ἀρτης.

Ποιηθέν ὑπὸ τοῦ προηγουμένου Γαβριὴλ ἱερομονάχου Παπαδαίου.

Εἰς ἤχον γ'.

Χαίρει καὶ σεμνύνεται ἡ πόλις Ἀρτης καὶ ἀγάλλεται ἐν τῇ εὐρέσει τῶν σεπτῶν, Θεοδώρας Βασιλίσσης τὰ λείψανα, πρὸ αἰώνων ἐν γῇ, ἀφανῆ γὰρ ἦσαν καὶ ἄδηλα. Ἦδη δὲ τρανῶς βόῳσα, τῶν Ὁρθοδόξων ἡ ὁμήγυρις· ὦ μήτερ ὁσία, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, ἵνα σώσῃ τὴν ποιμνὴν του, ἐκ παντοίων κινδύνων ὡς εὐεργέτης καὶ φιλόανθρωπος.

Εἶτα τὰ καθίσματα τοῦ Τριψιδίου.

Μετὰ τὸν Πολυέλεον καθ. ἤχος γ'. Τὴν ωραιότητα.

Τὸ τοῦ νυμφίου σου κάλλος ποθήσασα, τὴν ωραιότητα σαρκὸς ἐμίσησας, καὶ ἀντὶ δόξης καὶ τρυφῆς ἐκτίσω τὴν ταπεινῶσιν, ἥτις σὲ ἀνύψωσε πρὸς Οὐράνιον Ἀντυδα. Ἐνθα καὶ τετύχηκας καθαρῶς τῆς ἐφέσεως, καὶ κάλλους εὐπρεπείας, καὶ δόξης ἀδιαδόχου, Θεοδώρα,

Δόξα τὸ αὐτό. Καὶ νῦν.

Ητῶν πταισμάτων μου πληθὺς ἀμέτρητος, ἀλλὰ τὸ πέλαγος τῆς εὐσπλαχνίας σου πᾶσαν διάνοιαν, καὶ νοῦν καλύπτει θεονύμφευτε. Ὅθεν σου τὸ ἔλεος, νικησάτω τὰ πταίσματα· ἐκτεινὸν μοι Δέσποινα, δεξιὰν τῷ ἱκέτῃ σου· ἐπίστρεψον πρὸς με, κόρη, μόνῃ ἐλπίς ἀπηλπισμένων.

Οἱ Ἀναβαθμοί, τὸ α' Ἀντίφωνον τοῦ δ' ἤχου.

Προκείμενον ἤχος δ'. ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον. στ. καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας.

Εὐαγγέλιον Α'. Ὁσιακόν. Καὶ μετὰ τὸν Ν' ψαλμόν.

Τὸ ἰδιόμελον, ἤχος πλ. β'.

Σήμερον κρατοῦσιν Οὐρανῶν τὰ Τάγματα ἐπὶ τῇ μνήμῃ σου καὶ πάντες ἔδουσιν οἱ πιστοί, πανένδοξε, τὴν πληθύν τῶν θαυμασίων σου, ἣν ἐπλούτησας ἀξίως ἐν Θεῷ τῷ ἐν ὑψίστοις.

Εἶτα ὁ Κανὼν τῆς Ἀγίας. Οὐ ἡ ἀκροστιχίς.

Δέχου τὸν ὕμνον ἐκ ψυχῆς θεῖον δῶμα.

Τὴν Βασίλισσαν αἰνέσω Θεοδώραν.

Ωδὴ α'. ἤχος β'. ἄτρεπτον ἀσυνήθη.

Δύναμις τοῦ Ὑψίστου, παράσχου μοι τὴν δύναμιν οὐρανόθεν, λόγου παρέχουσα ἄφθονον πηγὴν, τὴν σεπτὴν Βασίλισσαν ἐγκωμιάζοντι.

Εφυγες τὰ τοῦ βίου ἐμφρόνως, Θεοδώρα, τερπνὰς ὡς ὄναρ, ὡς ἐκλεκτὴ δὲ νύμφη καὶ καλὴ, Οὐρανῶν Βασιλείαν οἰκεῖς Βασίλισσα.

Χάριν σοι, Θεοδώρα, καὶ ἔλεος πηγάζει ὁστῶν ἡ θήκη. Οἱ προσιόντες ἅπαντες πιστοὶ νοσημάτων ἴασιν ἀπολαμβάνομεν.

Ολον σου, Θεοδώρα, ψυχῆς ἰδὼν τὸ κάλλος ὁ σὸς νυμφίος, ἐν κροσσωτοῖς ἐκλάμπων ἀρετῶν, εἰς Οὐράνιον παστάδα νύμφην προσήκατο.

Στάμνος σε πάλαι κόρη, ἐτύπου δεξαμένη τὸ θεῖον μάννα· τὸν γὰρ Θεὸν βαστάσασα γαστρί, τοῖς ἀνθρώποις τέτοκας, τίς μὴ θαυμάσεται;

Ἔτερος κανὼν, οὐ ἡ ἀκροστιχίς.

Τὴν Βασίλισσαν αἰνέσω Θεοδώραν.

Ἰὼβ Μοναχὸς ὁ Μέλης.

Ωδὴ α'. ἤχος δ'. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου,

Τὴν χάριν ὕμνουσιν σου, τῶν θαυμασίων ἀείμνηστε, θεόθεν μοι βράβευσον χάριν τὴν ἄφθονον· καὶ καταύγασον, εὐχαῖς σου, Θεοδώρα, νοός μου τὴν ζόφωσιν λόγον παρέχουσα.

Ηθεῖα τοῦ Πνεύματος χάρις ἐν σοὶ κατοικήσασα, Ναὸν σε εἰργάσατο θεῖον, βασίλισσα καὶ κατεύθυνε ψυχῆς σου τὰς κινήσεις, τὰ θεῖα θελήματα, πράττειν τοῦ κτίσαντος.

Ναός σου ταῖς αὖλαξι σπόρον τὸν θεῖον εἰσδέδεξαι, καὶ τοῦτον ἐπηύξησας ὄμβροισ δακρύων σου, ὃν συγκλείσασαι ταῖς θεαῖς ἀποθήκαις μισθὸν τὸν Οὐράνιον εὗρες βασίλισσα.

Βασίλισσα πέφυκας τῶν Οὐρανίων δυνάμεων· τὸν Κτίστην γὰρ τέτοκας τοῦτον καὶ Κύριον, ὃν ἰκέτευσε, δουλείας με, τοῦ πλάνου ρυσθῆναι, πανάμωμε, τὸν ἀνυμνοῦντα σε.

Ὡδὴ γ'.

Εν πέτρᾳ με τῆς πίστεως στερεώσας, ἐπλάτυνας τὸ στόμα μου ἐπ' ἐχθρούς μου· ἠὺφράνθη γὰρ τὸ πνεῦμα μου ἐν τῷ ψάλλειν· οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος πλὴν σου Κύριε.

Υφάνασα χιτῶνα τοῦ Σωτηρίου, ἀμέμπτῳ πολιτεία ἐξυφασμένον προσήλθες, ὥσπερ νύμφη Θεῷ τῶν ὅλων, Ὅσιόν τάγμασι σῶμα δουλώσασα, τῆς ψυχῆς τῷ κρείττονι ἀξιώματι.

Τὴν ἄνω Βασιλείαν ἐπιποθοῦσα, τὴν κάτω φθειρομένην σφῶς παρείδες· δραμοῦσα δὲ πρὸς σύστημα ναζηραίων, σεμνὴ Βασίλισσα, σπείρεις ἐν δάκρυσιν καὶ τρυγᾷς αἰώνιον ἀγαλλίασιν.

Οικτεῖρας ὁ Δεσπότης βροτῶν τὴν φύσιν, βροτοῖς συνανέστραφη δι' εὐσπλαχνίαν, οὗ τὰς ἀγαθοεργίας μιμησαμένη, σεμνὴ Βασίλισσα, νόσῳ τοὺς κάμνοντας θεραπεύεις ἅπαντας, ἐπιστοαίᾳ σου.

Τὸν ἄχρονον ἐν χρόνῳ σὺ ἀπειράνδρως ἐν κόσμῳ μόνη τέτοκας ὡς Παρθένε, τῆς φύσεως τῶν νόμων ἐκκινήθέντων· Θεὸν γὰρ ἔτεκες σάρκα γενόμενος, ποιητὴν τῆς κτίσεως δι' ἀγαθότητα.

Εἰρμός ἄλλος. Τοὺς σοὺς ὕμνολόγους, Θεοτόκε.

Αξίας φθαρτῆς ὑπεριδοῦσα, καὶ πλούτου καὶ δόξης γεηρὰς ἐν ταπεινώσει πνεύματος, τῷ Βασιλεῖ καὶ κτίστη σου προσέδραμες, Βασίλισσα, καὶ δόξαν εὖρες τὴν ἄφθαρτον.

Στολῆς εὐανθοῦς καὶ βασιλείου ἡλλάξω στολὴν μελεμβαφῆ, μοναστριῶν συστήματος σ' αὐτὴν ἐμφρόνως μίξασα· ὅθεν θαλάμων ἔτυχες τῶν Οὐρανίων, Βασίλισσα.

Ισχὺν τὴν ἀνίκητον λαβοῦσα, Σταυροῦ, Θεοδώρα, κατ' ἐχθρῶν τῶν νοητῶν ἐχώρισας καὶ τούτους διολέσασα, νηστείαις καὶ δεήσεσι νίκης τὸν στέφανον εἴληφας.

Λιμένα, καὶ τεῖχος σε, καὶ σκέπην, Παρθένε κεκτήμεθα πιστοί· διό σοι καὶ προσπίπτοντες δουλοπρεπῶς βοῶμεν σοι· χαῖρε κατάρας λύτρωσις, καὶ εὐλογίας ἡ ἀντίδοσις.

Κάθ. ἤχος δ'. ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ ἐκουσίως.

Τῆς ἐπικαίρου καὶ φθαρτῆς Βασιλείας τὸ στασιῶδες καὶ βαρὺ καταλείψασα, τὸν ἑλαφρὸν ἡγάπησας Κυρίου ζυγόν, ὅνπερ ἐπωμάδιον, Θεοδώρα, λαβοῦσα, ὅλον σου κατέτηξας τὸ σαρ-

κίον, τοῖς πόνοις· διό τῆς ἄνω δόξης ἐντρυφᾷς, βασιλικῶς παρестῶσα τῷ κτίστη σου.

Δόξα, τὸ αὐτό. Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Εν ἀνομίαις συλληφθεῖς, ὅλως, οἴμοι, καὶ ἀμαρτίας γεννηθεῖς ὁ πανάθλιος, ὅλον τὸν βίον ἔζησα αἰσχροῦς ἐν κακοῖς· ὅθεν τὸ κριτήριον ἐνθυμούμενος φρίττω· τίνα γὰρ ὑφαίξομαι δικαιούντα με λόγον; ἀλλὰ Παρθένε μήτηρ τοῦ Θεοῦ σὺ με πρὸ τέλους, ὡς οἶδας διόρθωσον.

Ὡδὴ δ'. ἐλήλυθας ἐκ Παρθένου.

Υπόδικον σεαυτὴν τῷ Θεῷ παραστήσασα, ἐν δάκρυσιν ἔτρεχες ὁδυνηροῖς σου τὸ πρόσωπον, θείαν ἀγαλλίασιν ἐξ Οὐρανοῦ δεχομένη παναοίδιμε.

Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων προστάτιν σε Θεοδώρα πάνσεμνε, ἡ τῶν νοσοῦντων ἐπίσκεψις· τούτοις γὰρ εἰς ἴασιν ἐκ τῶν πηγῶν Σωτηρίου νέμεις φάρμακα.

Νεώσασα τὴν ψυχὴν ἐπὶ πόνοις ἀσκήσεως, ὡς ὄμβροις, τοῖς δάκρυσιν τοῖς ἀενάοις κατήρδευσας, στάχυν τε, Βασίλισσα τῶν ἱαμάτων, βλαστάνεις τὰ χαρίσματα.

Οὐ χρήματα, οὔτε δόξης ἀπάτην ἡγάπησας· οὐ δόξαν βασιλεῖον, οὐ τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, Θεοδώρα πάνσεμνε, ἀλλὰ τὴν μένουσαν δόξαν ἐπόθησας.

Υμνοῦσι σε Οὐρανῶν αἱ δυνάμεις πανύμνητε· τὸν κτίστην γὰρ τέτοκας, ὑπὲρ αἰτίαν γενόμενον ἄνθρωπον ἐν μήτρᾳ σου, ἵνα θεώσῃ δι' οἶκτον τὸ ἀνθρώπινον.

Εἰρμός ἄλλος. Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ιατρεῖον τοῖς νοσοῦσιν, ἡ σορὸς τῶν λειψάνων σου, ἀνεδείχθη ἡμῖν, ῥώσιν, Θεοδώρα, παρέχουσα· ὅθεν μετέχοντες πάντες τῶν χαρίτων σου μεγαλύνομεν τὸν ἐπὶ γῆς σὲ δοξάσαντα.

Σκληροτάταις τὸ σαρκίον ἀγωγαῖς κατατήξασα, δάκρυσιν καὶ πόνοις ἔζησας ζητοῦσα τὸν Κύριον, ὃν δὲν ἐπόθεις εὐροῦσα, χάριν ἔλαβες, τῶν θαυμάτων προχέειν τὴν βρῦσιν τοῖς χρήζουσι.

Σὺν τηρήσει θείων νόμων, σὺ ἐν γῇ πεπολίτευσαι· σωφροσύνης στήλη, καὶ δικαιοσύνης εἰκόνισμα, τῆς ἐγκρατείας κόνων τε ἀκριβέστατος, μοναστριαῖς ἀφθεῖσα, σεμνὴ θεοδόξαστε.

Ανεκφράστως συλλαβοῦσα, ἀπορρήτως γεγένηκας τοῦ Πατρὸς τὸν λόγον, τέλειον ὁφθέντα Θεάνθρωπον ὃν ἐν δυα-

ταῖς οὐσίαις, ἓνα Κύριον δογματίζοντες, σὲ Θεοτόκον κηρύττομεν.

Ὡδὴ ε΄. Ὁ φωτισμός ἐν τῷ σκότει.

Νεανικῶς πρὸς παράταξιν ὥφθης τῶν ἐναντίων, δάκρυσι τὸ θεῖον ἰλεουμένη· ὅθεν λαμβάνεις παρ' αὐτοῦ τὰς ἰάσεις, καὶ διανέμεις πᾶσι τοῖς χρήζουσι, χάριτι θαυμάτων, βασιλίσσα πάνσεμνε.

Εκφανταστικαῖς πρὸς Θεὸν θεωρίαις, πάντων γῆινων, φεύγεις ἡδυπάθειαν, Θεοδώρα, ἐν ταπεινώσει πρὸς αὐτὸν ἐκβοῶσα, σὺ Θεὸς μου, σὺ κραταίωμα, σὺ μου κατ' ἐχθρῶν ἀρραγὲς ἀμυντήριον.

Καταβληθεὶς δυναστεία τοῦ πλάνου, ἐθανατώθην, κείμει δὲ πρὸς βάραθρον ἀπωλείας· ἀνάστησόν με πεπτωκότα εἰς στάσιν, Θεοδώρας σεπταῖς δεήσεσιν· ἥνπερ ἐν σημείοις ἐδόξασας Κύριε.

Χαῖρε σεμνή, ὁ ἀρχάγγελος ἔφη, ἀρὰς τοῖς πάλαι λύσασα τὴν λύπην κυφορίᾳ· χαῖρε θανάτου τὴν πικρὰν τυραννίδα καθελούσα, ζωῆς τὸ αἷτιον, σάρκα δι' ἡμᾶς γεγονότα γενήσασα.

Εἰρμός ἄλλος. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Νόος σου καθαρότητι, ψυχῆς σου τὴν εὐγένειαν, ἄμωμον τηροῦσα, Θεοδώρα ἔσοπτρον θεῖον ὥφθης τοῦ πνεύματος, πᾶσι ταῖς αὐγαῖς φωτοβολαῖς τῶν κατορθωμάτων σου, πρὸς σὴν μίμησιν ἔλκουσα.

Ανύστακτον φέρουσα τὴν ψυχικὴν λαμπάδα σου, ὅλον σου τὸν βίον θεαρέστως ἤνυσας, ὄντως θεομακάριστε, πάντων ἀλογήσασα τερπνῶν· εἶχες γὰρ τὸ ἔλαιον ἐν ἀγγεῖῳ τοῦ πνεύματος.

Ιστίῳ τοῦ πνεύματος, τὴν κοσμικὴν διέπλευσας θάλασσαν ἀβρόχως, Θεοδώρα, δόξης ματαίας μὴ ποντισθεῖσα βυθῷ, μᾶλλον πρὸς λιμένα δὲ ζωῆς, ἄληστον ὀρμήσασα τὸν Οὐράνιον, πάνσεμνε.

Νοεῖν οὐ δεδύνηται τὴν ἄφραστον χολιάν σου, τάξεις τῶν ἀγγέλων, Θεοτόκε, μόνη γὰρ ὥφθης ἅγιον σκῆνωμα, ᾧ περ ἐνοικήσας ὁ Θεός, σάρκα ἀνελάβετο, καὶ θεοῖ με δι' ἔλεον.

Ὡδὴ στ΄. Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων.

Ψαλμικῶς, ὡς περ φοῖνιξ, ἐξήνθησας ἄνθος ἀρετῶν τῷ οἴκῳ Κυρίου σου, τῶν σῶν θαυμάτων φαίνουσα τὸν καρπὸν, Θεοδώρα, τοῖς κάμνουσι.

Υπερήρθης δυσὶν ὡς περ πτέρυξι, ταῖς τῶν ἀγαθῶν θεωρίαις καὶ πράξεσι, καὶ πρὸς νυμφῶνας ἔδραμες οὐρανῶν βασιλείας Βασιλίσσα.

Χαρισματῶν ἐπλήσθης τοῦ Πνεύματος, θείαις ἐργασίαις τὸν βίον κοσμήσασα, ἐν αἷς χαρίτων πέλαγος, τοῖς πιστοῖς, Θεοδώρα, γεγένησαι.

Υψωθείς λογισμῷ τῆς θεώσεως πάλαι ὁ πρωτόπλαστος, εὗρε τὸν θάνατον· ἐκ σοῦ Θεός δέ, Πάναγνε, τὸν βροτὸν ἐνδύθεις με ἐθέωσεν.

Εἰρμός ἄλλος. Ἐβόησε προτυπῶν

Εν ὕδασι φυτευθεῖσα, τοῖς λόγοις τοῦ Πνεύματος, Θεοδώρα, ὡς περ φοῖνιξ ὑψώθης κατάκοσμος ἀρετῶν τοὺς πόνους, ὡς καρποὺς τῷ Θεῷ προσενέγκας.

Σταλάζει σου γλυκασμόν, Θεοδώρα, τὰ λείψανα, τὴν πικρίαν ψυχικὴν τῶν νοσούντων διώκοντα, καὶ πιστοὺς εὐφραίνει, ἀνυμνοῦντας τὸν σέ μεγαλύνοντα.

Ως εὐσταχὺς τῆς ψυχῆς σου τὸ λήϊον πέφυκες τῶν θαυμάτων τὴν πληθύν, Θεοδώρα τοῖς χρήζουσιν, ὡς περ σῖτος νέμον, καὶ στηρίζον ψυχὰς τῶν τιμώντων σε.

Θεότητος ἐν γαστρί σου τὸ πῦρ ἀπειρόγαμε συλλαβοῦσα, θαυμαστῶν οὐκ εὐφλέχθης, ἀλλ' ἔμεινας, ὡς περ ἥς πρὸ τόκου, ἀδιάφθορος ὅλη, καὶ ἄφλεκτος.

Κοντάκιον· ἤχος πλ. Δ΄.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, τὴν ὑπὲρ φύσιν ἀληθῶς ἐν γῇ βιώσασαν, τὴν οὐρανόφρονα πιστοὶ σεμνὴν Βασιλίσσαν, Εὐφημήσωμεν ἐν ὕμνοις εὐσεβοφρόνως, Ὡς γὰρ ἔχουσα τὸν βίον ἀπαράμιλλον, Καὶ θαυμάτων τὴν ἐνέργειαν ἀπείληφεν, Ὅθεν κράζομεν, χαῖρε δόσις θεόδοτος.

Ὁ οἶκος.

Αγγελος, ἐξ ἀνθρώπων, ἀνεφάνης Ὅσια, ζηλώσασα τὸν βίον ἀγγέλων, δι' ὃ σὺν προθυμίᾳ ψυχῆς προσερχόμενοι σου τῇ σοφῇ, πάνσεμνε τιμῶμεν σε κράζοντες καὶ ᾄδοντες ἐν λόγοις ταῦτα·

Χαῖρε ἀκτὶς σκοτουμένων βίῳ.
Χαῖρε ρανὶς καυσουμένων νόσῳ.
Χαῖρε μετανοίας τὸν τύπον ἐγγράφουσα·
Χαῖρε καχεξίας τὸν ρύπον ἐκπλύνουσα·

Χαῖρε βρύσις ἀνεξάντλητε, ἰαμάτων χορηγέ,
 Χαῖρε κλύσις περιλάλητε, μοναζόντων φωτισμέ.
 Χαῖρε ὅτι λιμένα σωτηρίας ἐμφαίνεις·
 Χαῖρε ὅτι χειμῶνα τῶν παθῶν ἀναστέλλεις.
 Χαῖρε πηγὴ δακρύων ἀείρροος·
 Χαῖρε δοτὴρ θαυμάτων ἀκάματε·
 Χαῖρε Χριστὸν ἐκζητήσασα πίστει·
 Χαῖρε χρυσοῦν μυσαχθεῖσα τὴν φύσιν·
 Χαῖρε δόσις θεόδοτε.

Τὸ Συναξάριον τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγίου πρωτότου.

Εἶτα τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ Μαρτίῳ ια,' μνήμη τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας
 τῆς Βασιλίσσης Ἄρτης.

Κἄν σοῦ Βασιλὶς κρύπτει τὸ σῶμα τάφος,
 Χριστὸς πᾶσι φαίνει σε, θαυματουργίαις.
 Ἐν δεκάτῃ κρύψε Θεοδώραν λαὸς κλεινὴν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εὐλογημένοι Χριστιανοί, πρέπον εἶναι, ὅσοι ἐσυνάχθητε σήμερον εἰς τὸν σεβάσμιον, καὶ πάνσεπτον τοῦτον Ναόν, διὰ δόξαν καὶ τιμὴν τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν ἐνδόξου Θεοδώρας τῆς Βασιλίσσης, ν' ἀνοίξητε τὰ ὧτα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ν' ἀκούσητε μετὰ προσοχῆς τὴν θαυμαστήν καὶ ἐνάρετον τῆς Ἁγίας Πολιτείαν, εἰς τὸ νὰ σᾶς φωτίσῃ ἡ Ἁγία, ἐνδυναμώνουσα ὑμᾶς νὰ μιμηθῇτε τὴν θεάρεστον αὐτῆς ζωὴν, διὰ νὰ ἀξιωθῇτε καὶ ἡ αὐθεντία σας τῶν αὐτῶν οὐρανίων ἀγαθῶν. Ἡ μακαριωτάτη καὶ αἰδιδίμος αὕτη Ἁγία Θεοδώρα, ἡ σήμερον ἑορταζομένη, ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἡ ὁποία ἐβλάστησεν εἰς τὸ γένος τῆς καὶ εἰς τὴν πατρίδα τῆς, ὡς ῥόδον πολύτιμον καὶ ἡδύπνουν, πλεῖστα μεμυρισμένον ἀπὸ τὴν ἐνάρετον καὶ θαυμαστήν πολιτείαν τῆς· ἐπεὶ ἀφοῦ αὐξήν-θεῖσα ἤλθεν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν κορασίων δὲν ἡσχολεῖτο, ὡς τοῦ νῦν καιροῦ τὰ κοράσια, εἰς μάταια καὶ ἄσεμνα παιγνίδια, μήτε εἰς καλλωπισμοὺς καὶ εὐμορφίας καὶ λοιπὰ ἄτακτα ἔργα, ἀλλ' ὡς ἀγγεῖον διαλεκτὸν τοῦ Θεοῦ, ἐφαίνετο ἐξ ἀρχῆς ὁποία θέλει κατασταθῇ ὕστερον, παράδειγμα ἔχουσα μιμουμένη τοὺς ἰδίους τῆς γονεῖς, ἐναρέτους ὄντας καὶ εὐλαβεῖς εἰς τὰ θεῖα, ἐλεήμονας καὶ θεοσεβεῖς, φερουμένους πρὸς πάντας μὲ μεγάλην ταπείνωσιν καὶ ἀγάπην· εἰς τοὺς ὁποίους ἔχουσα ἡ Ἁγία τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν καὶ ὑπακούουσα πάντοτε, ὑποτασσομένη μετὰ χαρᾶς εἰς ὅσα ἤθελον τὴν προστάξει, τὰ ὁποῖα ἔκαμε χωρὶς ὀκνηρίαν τινά, ἐγένετο πλέον ἐνάρετος, μὲ κάθε εἶδος ἀρετῆς ἐστολισμένη καρπὸς ὠραιότατος, ἀπὸ δένδρον καλὸν ἀναδειχθεῖσα, καὶ ἐπιβεβαιούσα τὴν ἀρετὴν τῶν γονέων τῆς, καθὼς λέγει ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γνωσθήσεται· ἡγουν ἀπὸ τὸν καρπὸν θέλεις γνωρίσει καὶ τὸ δένδρον· ὅθεν βλέποντές την οἱ γονεῖς τῆς πῶς ἐπρόκοπτεν εἰς τὰ θεάρεστα ἔργα, ἔχαιρον καὶ ὑπερευφραίνοντο, δοξάζοντες τὸν Θεόν· καὶ ἐβούλοντο μὲν νὰ τὴν ὑπαν-

δρεύσωσιν, ἐφρόντιζον ὅμως νὰ εὔρουν ἄνδρα ὁμοίως ἐνάρετον καὶ πρέποντα δι' αὐτήν· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑστερήσωμεν τοὺς ἀκροατὰς ὁποῦ ἀγαπῶσι νὰ ἀκούωσι τὴν ἐξηγήσιν της, ἄρχομαι ἐξ ἀρχῆς τὴν ὑπόθεσιν καὶ παρακαλῶ τὴν αὐθεντία σας ν' ἀκούσητε μετὰ προσοχῆς.

Τὸν καιρὸ ὁποῦ ἐβασίλευεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἦτο μεγάλη εἰρήνη καὶ ὁμόνοια εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας Διάβολος, ὁποῦ ἀείποτε φθονεῖ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀκούσατε τί ἐνήργησεν. Ὁ Ἀλέξιος οὗτος ὁ Κομνηνὸς ἐχειροτόνησε τὸν Μιχαὴλ Κομνηνὸν Αὐθέντην εἰς ὅλον τὸν Μωρέαν, ὡς ὄντα ἀπὸ τὸ γένος του. Ἦτο δὲ εἰς τὴν Νικόπολιν καὶ τὴν Αἰτωλίαν αὐθέντης ἄλλος, Συναχηρεῖμ ὀνομαζόμενος. Αὐτὸς καὶ ὁ Μιχαὴλ εἶχον γυναῖκας νομίμους, δύο πρῶτας ἐξαδέλφας, ἀπὸ καθολικὸν αἷμα τοῦ Βασιλέως Ἀλεξίου, εἰς τῶν ὁποίων τὸν καιρὸν ἐπολιτεύετο καὶ ἔζη ὁ κόσμος ὅλος με εἰρήνην καὶ ἀγάπην, διὰ τὴν καλὴν τῶν ἡγεμόνων διοίκησιν. Ἦτο δὲ ποτὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Πετραλύφης, ὁ πατὴρ τῆς μακαριωτάτης Ἀγίας Θεοδώρας, νέος εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ ἀνύπανδρος, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξιος ἔδωκε διὰ νόμιμον γυναῖκα μίαν εὐγενεστάτην ἀρχοντοπούλαν, θυγατέρα ἑνὸς ἄρχοντος τοῦ παλατίου του. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ τῆς Ἀγίας ἦτο ἀπὸ γένος εὐγενὲς καὶ λαμπρὸν. Ἐπειτα τὸν ἔκαμε καὶ μέγαν αὐθέντην νὰ ἐξουσιάζῃ ὅλην τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλονίκην. Ἀφοῦ αὐτὸς ἐπῆρε τὴν αὐθεντίαν, πλεὺν ἠῤῃσε τὸ καλὸν καὶ ἡ εἰρηνικὴ κατὰστασις εἰς τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλ' ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν, ἔξαφνα ἐγένετο φοβερός πόλεμος τῶν φράγκων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ, διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, φεῦ καὶ ἀλλοίμονον, ἐπαραδόθη ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τὰ χέρια τῶν λατίνων, οἱ ὅποιοι ἐμβαίνοντες μέσα, τίς λόγος δύναται νὰ διηγηθῇ καταλεπτῶς τὰς ἀρπαγὰς ὁποῦ ἔκαμαν; Ἐπῆραν πολλοὺς Χριστιανούς σκλάβους τότε. Ὁμοῦ καὶ τὸν Βασιλέα Ἀλέξιον, ὅστις εἶχε τότε υἱὸν ἕνα πολλὰ μικρόν, ὀνόματι Λάσκαριν, τὸν ὅποιον εἶχε σταλμένον εἰς τὴν Ἀνατολήν νὰ φυλάγεται, ὁποῦ χρείας ἐλθούσης, νὰ τὸν φέρωσι καὶ νὰ τὸν κάμωσι Βασιλέα. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς κακίας φθόνος ἐκίνησεν ἄρχοντα τινὰ τοῦ παλατίου μέγαν εἰς τὴν τιμὴν, Μιχαὴλ, λέγω, τὸν Παλαιολόγον, νὰ ἐπιθυμήσῃ διὰ νὰ ἀρπάξῃ τυραννικῶς τὴν Βασιλείαν τοῦ Ἀλεξίου, τὸ ὅποιον καὶ ποιήσας ὁ παράνομος αὐτὸς Μιχαὴλ, καὶ

τὴν Βασιλείαν οὕτω λαβὼν, ἔστειλε παρευθὺς καὶ ἐτύφλωσε τὸν υἱὸν τοῦ Βασιλέως Ἀλέξιον τὸν Λάσκαριν διὰ νὰ μὴ σηκωθῇ καὶ τοῦ πάρῃ τὴν Βασιλείαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβασίλευσε τοιοῦτοτρόπως αὐτὸς ὁ ἀνάξιος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ ἀποστάτης καὶ μιαιρὸς, ἤρχισαν αἱ θλίψεις καὶ οἱ ἀναστεναγμοὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, τὰ κακὰ καὶ αἱ συγχύσεις, οἱ φόνοι καὶ αἱ ταραχαί, τὰ ὁποῖα τίς λόγος ἀνθρώπου δύναται νὰ διηγηθῇ; Ὅλοι οἱ τόποι ἐκαταντοῦσαν ἀπὸ κακὸν εἰς κακόν, ἐλεινῶς καὶ ἀθλιωτάτως ζῶντες ἦσαν οἱ ἄνθρωποι.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἀποστατήσαντες τινὲς ἀπὸ τοὺς τόπους καὶ ἐπικράτειαν τοῦ Συναχηρεῖμ, ἤγειραν πόλεμον κατ' ἐπάνω αὐτοῦ τοῦ Αὐθέντου τοῦ Συναχηρεῖμ. Ὅθεν αὐτὸς ἐβιάσθη νὰ στείλῃ ταχυδρόμους εἰς τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ, παρακαλῶντας τὸν νὰ τοῦ στείλῃ βοήθειαν δηλαδὴ φουσᾶτον νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του. Ἐως ὅμως νὰ ἔλθῃ ὁ Μιχαὴλ με τὸ στράτευμά του εἰς τὴν Νικόπολιν, ἐφονεύθη ὁ Συναχηρεῖμ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του με δόλον. Φθάνοντας δὲ ὁ Μιχαὴλ Κομνηνός, ἔκαμε μεγάλην ἐξέτασιν διὰ νὰ εὔρῃ τοὺς φονεῖς τοῦ Συναχηρεῖμ καὶ με πολλὴ ἐπιτηδειότητα εὐρίσκοντάς τους, τοὺς ἐφόγευσεν ὡς ἐχθρούς καὶ ἐπιβούλους τοῦ αὐθέντου των. Τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ Συναχηρεῖμ με τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ὅλην του τὴν ἐξουσίαν, τὴν ἐπῆρεν αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ. Καταβαίνουσα δὲ ἡ ἀρμάδα τῶν Λατίνων, ἀφοῦ ἐκούρσευσεν τὴν πόλιν, ἦλθεν ὅλη καὶ ἄραζεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλαχώρας· ὁ δὲ καπετάνιος τῶν Λατίνων, μὴ γνωρίζοντας τὸν Βασιλέα Ἀλέξιον, ἀλλὰ νομίζοντάς τον ἕνα ποταπὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοὺς σκλάβους του, τὸν ἐχάρισε τοῦ Βασιλέως τῆς παλαιᾶς Πρεβέζης, με τὸ νὰ τοῦ ἔκαμε μεγάλας τιμὰς, δεξιώσεις τε καὶ ἀναπαύσεις αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρεβέζης Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός καὶ μάλιστα ὁποῦ τὸν ἐζήτησε με πολλὰ παρακαλέσματα, ἐνθυμούμενος τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ τοῦ ἔκαμε· διότι αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξιος τὸν ἔκαμε αὐθέντην τῆς παλαιᾶς Πρέβεζας καὶ ὅλου τοῦ Μωρέως, με τοιοῦτον λοιπὸν τρόπον ἐλευθερώθη ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξιος ἀπὸ τὸν Κομνηνὸν Μιχαὴλ. Τοῦτο δὲ οἱ Λατῖνοι δὲν τὸ ἔκαμαν ἀπὸ καλὴν τους προαίρεσιν, νὰ χαρίσων δηλαδὴ τὸν Ἀλέξιον εἰς τὸν Μιχαὴλ Κομνηνόν, ἀλλὰ με τὸ νὰ μὴ τὸν ἐγνώρισαν· πρὸς τοῦτοις, καὶ διὰ τὰ χαρίσματα καὶ τὰς τιμὰς ὁποῦ τοῦ ἔκαμεν ὁ Μιχαὴλ. Ἀποθνήσκοντας δὲ ὁ Μιχαὴλ Κομνηνός, εἶχε τέσσαρας υἱοὺς ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ὁποῦ ἐπῆρε τοῦ φονευθέντος Συναχηρεῖμ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸν μὲν

ἓνα ὠνόμασε Μιχαήλ Δοῦκα· τὸν δὲ δεῦτερον Θεόδωρον· τὸν τρίτον Μανουήλ καὶ τὸν τέταρτον Κωνσταντῖνον. Ὁθεν μετὰ τὸν θάνατόν του ἐβασίλευσεν ὁ μεγαλύτερός του υἱὸς ὁ Μιχαήλ Δοῦκας εἰς τὴν Παλαιὰν Πρέβεζαν καὶ εἰς ὅλον τὸν Μωρεῖαν καὶ ὡς γνωστικός καὶ ὡς μεγαλύτερος καὶ ὡς ἐπιτήδειος ἄνθρωπος, ὁξὺς καὶ ὀγλήγορος νὰ γνωρίζῃ τῶν πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα, καὶ διὰ νὰ εἴπω μὲ συντομίαν τέτοιος οἰκονόμος ἦτο εἰς ὅλα καὶ ἐμπειρότατος νὰ γνωρίζῃ τῶν κάστρων τὰ κτίσματα, πῶς πρέπει νὰ γίνωνται, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἔφθανεν εἰς τὰς εὐεπηβόλους καὶ θαυμασίας αὐτοῦ νοήσεις. Ὁθεν ἔκτισε πρῶτον τὰ Ἰωάννινα, δεῦτερον τὰ Βελέγραδα, τρίτον τὴν Βόνιτσαν καὶ τέταρτον τὸ νησί τῶν Κορφῶν· ἔπειτα ἔκτισε τὴν Ὀχρίδα καὶ τὸ Δουράτοον καὶ ὅλην τὴν Βλαχίαν· τελευταῖον δὲ ἔκτισε τὴν Βλαχίαν. Ἡ δὲ Θεσσαλονίκη μὲ τὰ ὀλόγουρά της κάστρα καὶ χωρία, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἦτο πρωύτερα, ὅμως αὐτὸς τὴν ἠῤῥησε καὶ τὴν ἐπλάτυνε πολλά, διὰ νὰ κατοικῇ εἰς αὐτήν· φονεὺς δὲ ἀπὸ κακοὺς καὶ δολεροὺς ἀνθρώπους ἄφησε μικρόν παιδί, τὸ ὅποιον ὠνόμασε μὲ τὸ ἴδιόν του ὄνομα, Μιχαήλ Δοῦκα· πλὴν ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικον, ἐβασίλευσεν ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος, ὅστις ἐσυλλογίζετο νὰ φονεύσῃ τὸ παιδί, διὰ νὰ μὴ τοῦ πάρῃ τὴν Βασιλείαν, ἀφοῦ μεγαλώσῃ. Ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ τὸ ἐκατάλαβεν ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς καὶ ἐν τῷ ἅμα τὸ ἐπῆρε κρυφίως καὶ ἔφυγεν εἰς τὸν Μωρεῖαν. Ὁ δὲ Θεόδωρος Δοῦκας ὡς ἀνδρεῖος καὶ ἐπιτήδειος εἰς τοὺς πολέμους, ἐπῆγε μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κάμνοντας μέγα καὶ δυνατὸν πόλεμον κατὰ τῶν Φράγκων, τὴν ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν καὶ ἀποκατέστη αὐτὸς Βασιλεὺς. Ἐπειτα ὑπέταξεν ὅλα τὰ δυτικὰ μέρη εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἕως εἰς τὴν Χρηστόπολιν.

Ὁ δὲ Σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Πετραλύφης, ὁ πατὴρ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας, ὅπου πρότερον ἦτο αὐθέντης τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅλης τῆς Μακεδονίας, τὸν ὅποιον ἐτίμησεν ὁ αἰχμαλωτισθεὶς ἀπὸ τοὺς Λατίνους Ἀλέξιος, ἀναμεταξὺ εἰς τὰ λοιπὰ παιδιά, ὅπου ἐγέννησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, προτοῦ τὴν πάρουν οἱ Φράγκοι, ἐγέννησε καὶ τὴν Ἀγίαν Θεοδώραν, τὰ ὅποια ὅλα, ὁμοῦ καὶ ἡ Ἀγία Θεοδώρα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῶν, ἔμειναν εἰς τοῦ Θεοδώρου Δουκὸς τὴν ἐξουσίαν, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τὴν Ἀγίαν Θεοδώραν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Κατ' ἐκεῖνον ὁμοῦ τὸν καιρὸν, Βασιλεὺς τις τῶν

Βουλγάρων ὀνόματι Ἀσάν εὐρισκόμενος εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Ζαγορά, δὲν ἤθελε τελείως νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Βασιλέα Θεόδωρον. Ὁθεν ὁ Θεόδωρος ἐσήκωσε στράτευμα καὶ ἐπῆγεν ἐναντίον τούτου τοῦ Βασιλέως Ἀσάν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπειδὴ εἶχε πολλὰ στρατεύματα, ἐνίκησε τὸν Βασιλέα Θεόδωρον καὶ καταδιώξας αὐτόν, τὸν ἐπίασε ζωντανὸν καὶ τὸν ἐτύφλωσεν. Ἐπειτα ἔστειλε καὶ ἔφερον τὸν Μιχαήλ Δοῦκα, υἱὸν τοῦ Μιχαήλ Δοῦκα, ἀδελφοῦ τοῦ Θεοδώρου, ὁμοῦ μὲ τὴν μητέρα του ἀπὸ τὸν Μωρεῖαν ἔνθα ἦτο φευγάτος, ὡς προείπομεν, διὰ νὰ μὴ τὸν φονεύσῃ ὁ πατράδελφός του Θεόδωρος, καὶ εὐθὺς ὅπου ἦλθεν, ἐπειδὴ ἦτο εἰς τὴν ἡλικίαν παλληκάρι, ἐν τῷ ἅμα τοῦ ἔδωκεν ὁ Ἀσάν ὅλην τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς του τὴν ὁποίαν λαβὼν ὁ νέος ἐπῆγεν εἰς τῆς Βλαχίας τὸ μέρος εἰς ἓνα κάστρον ὅπου ὀνομάζετο Σέρβια. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ἡ Ἀγία Θεοδώρα, κόρη τρυφερά, παρθένος, κατὰ πολλὰ εὐμορφὴ καὶ ὠραία· καθαρὰ τῶν κακῶν ὡς χρυσίον καὶ ἐλευθέρα, τὴν ὁποίαν βλέποντάς της ὁ Μιχαήλ Δοῦκας αὐτός, ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν σεμνὴν ὠραιότητα καὶ ἀγάπην τῆς Ἀγίας τόσον, ὅπου ἀνάπαυσιν τοῦ λοιποῦ δὲν εἶχεν, ἀπὸ τὸν μέγαν πόθον τῆς ἀγάπης· ὅθεν ἔβαλε μεσίτας καὶ προξενητάς, ὅπου διὰ νὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα του νόμιμον, τὸ ὅποιον καὶ ἐγένετο. Τελειωθέντων δὲ τῶν γάμων καὶ καθίσας ἔτι ἱκανὸν καιρὸν ἐκεῖ, μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀγίας Θεοδώρας, ἦλθεν μὲ μεγάλην καὶ λαμπρὰν δορυφορίαν εἰς τὴν Ἀρταν, τῆς ὁποίας κτίσας τὸ ἐξώτειχον κάστρον, ὅπου φαίνεται καὶ σήμερον, ἐκατοίκησε τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγίας Θεοδώρας· καὶ ὁ μὲν Μιχαήλ Δοῦκας ἐφρόντιζε, πῶς νὰ κυβερνᾷ βασιλικῶς καὶ νὰ διοικῇ ἐπαινετῶς καὶ ἐνδόξως τὴν Βασιλείαν του. Ἡ δὲ Ἀγία Θεοδώρα, ἐλθοῦσα εἰς τὸ ὕψος τῆς Βασιλείας, δὲν ὑπερφηανεύετο εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ μεγαλειότητα, καθὼς κάμνουσι κάποιοι γυναῖκες ἀνόητοι τὴν σήμερον, ὅπου ὄχι νὰ αὐθεντεύωσιν, ἀλλὰ μόνον ὀλίγην ἀνάπαυσιν νὰ ἔχωσιν κενόδοξοὺν καὶ καταφρονοῦν τὰς ὁμοπίστους Χριστιανὰς, νομίζουσαι τὸν ἑαυτὸν τοὺς ὡς ἀθανάτους· μήτε ἐστοχάζετο αὐτὴ ὅλως τὴν τιμὴν ὅπου εἶχε τὴν βασιλικήν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλθοῦσα τότε εἰς περισσοτέραν ταπεινώσιν διὰ τὸν δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντα Χριστόν, ἓνα καὶ μόνον ἐφρόντιζε νὰ κατακοσμήσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς μὲ κάθε εἶδος ἀρετῆς, διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ Θεόν. Δὲν ἐπλανήθη νὰ νικηθῇ εἰς τὴν εὐμορφίαν τῆς νεότητός της, νὰ στολιζέται μὲ μάταια στο-

λίδια, νά ἐνδύεται μεταξωτά καί μαλακά φορέματα, νά εὐμορφίῃ τοῦ λόγου της μέ ἀναίσχυτα φθιάσματα καί ψευδομυθίσματα, καθὼς πλανῶνται καί κάμνουσι τὴν σήμερον αἱ νέαι γυναῖκες· ἀλλὰ καταφρονήσασα τὰ πάντα ἐφρόντιζε πὼς νά χορτάσῃ τοὺς πεινασμένους ἀδελφοὺς τοῦ Χριστοῦ πτωχοὺς, πὼς νά ἐνδύσῃ τοὺς γυμνοὺς καί νά στολίσῃ τὴν ψυχὴν της μέ ἐλεημοσύνην· δὲν ἐδόθη εἰς χαρὰς καί ξεφαντώματα, ἀλλ' εἰς νηστείας καί προσευχάς. Δὲν ἔκρινεν εὐλογον νά περιπατῇ εἰς περιβόλαια καί λοιπὰς περιδιαβάσεις μέ σκλάβας καί ἄλλας νέας καί ἀρχόντισσας, καθὼς τὴν σήμερον κάμνουσιν αἱ γυναῖκες, χαίρουσαι μὲν αὐταὶ καί ἐντρυφῶσαι, οἱ δὲ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ πεινώσι καί ταλαιπωροῦνται· ἀλλ' ἐσυλλογίζετο πάντοτε καί ἐπεμελεῖτο, πὼς νά εὐεργετήσῃ καί νά ἀγαθοποιήσῃ τοὺς ἀξίους ἐλέους, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ· νά γίνῃ μήτηρ τῶν ὀρφανῶν, προστάτις τῶν χηρῶν γυναικῶν· καί ὡσὰν μήτηρ φιλόστοργος πρὸς πάντας φερομένη, πολλοὺς ὁμοῦ, καί κατὰ μέρος ἕνα πρὸς ἕνα, μετὰ πολλῆς προθυμίας, ὡς μὲν βασίλισσα νά εὐεργετῇ, ὡς δὲ μήτηρ τὰ τέκνα της νά περιποιητῇ, ὡς ἀδελφοὺς τοὺς ἄλλους νά δεξιούται καί ὡς συνδούλους τοὺς λοιποὺς νά θεραπεύῃ μηδενὸς καταφρονοῦσα, ἀλλ' ἀκολουθοῦσα καί ποιοῦσα τὸν λόγον τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὅπου λέγει· «μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τούτων τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐλαχίστων». Οὕτω μέ σωφροσύνην μεγάλην, μέ ἄκραν ταπεινώσιν, μέ ὑπερβολικὴν πραότητα ζῶσα, εἶχεν ἀνεωγμένας τὰς χεῖρας της πάντοτε εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀκούουσα τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὅπου καλοτυχίζει τοὺς ἐλεήμονας. Διότι αὐτοὶ οἱ ἐλεήμονες μέλλουν νά κληρονομήσωσι τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· καί δι' ὀλιγολογίαν, ὀλοψύχως ἐδούλευε τὸν Θεόν, κοπιᾶζουσα πάντοτε καί ἐπιφορτίζουσα τὴν ζωὴν της μέ κάθε Θεοφιλὲς ἔργον, διὰ νά ἔχῃ τὴν ἀνάπαυσίν της, εἰς τὴν αἰώνιον Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν φωνὴν ὅπου λέγει· «δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι καγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς».

Ἄλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος Διάβολος, ὅπου πάσχει καθ' ἐκάστην μέ κάθε λογῆς τρόπον νά κλέψῃ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, βλέπων τὴν Ἀγίαν νά καταγίνεται μέ τόσῃν χαρὰν καί ἀγαλλίασιν τῆς ψυχῆς της εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς καί εἰς τὴν ἀδιάκοπον ἐλεημοσύνην, ὅπου κάθε ἡμέραν ἔκαμνεν, καί φθονῶν τὸν ἕνθεόν της ζῆλον καί τὰς ἀρετάς, ἔτι δὲ καί τὴν πολλὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της Μιχαήλ, ὅπου πρὸς αὐτὴν εἶχε,

μηδὲ τὴν τόσῃν πρὸς τὸν Θεόν εὐσέβειαν καί ὑπακοὴν τῆς Ἀγίας καί τοῦ ἀνδρός της Μιχαήλ, ὑποφέρων νά βλέπῃ, ἐμεταχειρίσθῃ διαφόρους τρόπους καί μηχανὰς νά κλέψῃ τὸν σωτήριον τῆς Ἀγίας θησαυρὸν· καί, μὴν ἡμπορῶντας, μηδὲ κἂν εἰς τῆς σαρκὸς τὰ θελήματα νέα νά τὴν ρίψῃ, ὡσὰν ὅπου πολυλάκις ἐγείρας πόλεμον σαρκὸς κατ' αὐτῆς, δὲν ἡδυνήθη ὁ ἀλιτῆριος νά ἐγκρεμίσῃ τὴν ἀδαμάντινον Θεοδώραν εἰς τὸ θανατηφόρον τοῦ θέλημα, ἀρματώσῃ ὁ κακὸς τολεμιστὴς νά τὴν πολεμήσῃ μέ ἄλλον τρόπον, λογαριάζοντας νά τὴν ἀδυνατήσῃ καί νά τὴν ἐβγάλῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Ὅθεν ἔφερεν μεγάλας πορνικὰς προσβολὰς κατὰ τοῦ ἀνδρός της Μιχαήλ, ἅμα δὲ καί εἰς μίαν ἀρχόντισσαν χήραν, ὅπου ἦτο ἐκεῖ σιμά, Γαγρινὴν ὀνομαζομένην, ἐνέβαλε τὸν οἶστρον τῆς πορνείας ἢ ὅποιον Γαγρινὴ μέ τὰς σατανικὰς της μαγείας καταμαλάξασα τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως Μιχαήλ, ἀνδρός τῆς Ἀγίας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ἔκαμε ἔξω φρενῶν, καί εἰς μεγάλην μανίαν τὸν ἔφερε τόσον, ὅπου ἐκοιμᾶτο τοῦ λοιποῦ μέ τὴν Γαγρινὴν, πορνεύων αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς καί ὡς ἰδίαν γυναῖκα τὴν πόρνην μεταχειριζόμενος, κατὰ δὲ τῆς νομίμου γυναικὸς τοῦ Ἀγίας Θεοδώρας ἐκίνησε μεγάλην ἔχθραν, τόσον ὅπου, οὐ μόνον τὴν ἐκαταφρόνει καί τὴν ἔδερνε, καί διάφορα ἄλλα κακὰ ὁ Βασιλεὺς τὴν ἔκαμνε καθ' ἐκάστην ἡμέραν καί ὥραν, διὰ καταφρόνησίν της, κινούμενος ἀπὸ τὰς μαγείας τῆς πόρνῃς Γαγρινῆς, τὴν ὅποιαν εἶχε πάντοτε εἰς τὸ παλάτι του, ἀσελγῶν μετ' αὐτῆς καί πορνεύων, χωρὶς νά στοχάζεται μήτε φόβον Θεοῦ, μήτε ἐντροπὴν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπρόσταξε τοὺς δούλους του καί ὄλους τοῦ παλατίου του νά μὴ ὑπακούωσι καί νά γνωρίζωσι διὰ κυρίαν τῶν τὴν μοιχαλίδι ἐκείνην Γαγρινὴν καί ἐκείνης τὸ θέλημα νά κάμνωσι. Τέλος πάντων, οὐδὲ κἂν νά ἴδῃ ἔμπροσθεν του τὴν Ἀγίαν ἡθέλεν, οὐδὲ νά τὴν ἀκούσῃ ὄλως, ἀλλὰ διώξας αὐτὴν ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν αὐλὴν, ἐξεφάντωνε μέ τὴν πόρνην. Ὡ! τῆς μακροθυμίας σου Χριστέ Βασιλεῦ, Θεέ μου, καί πὼς δὲν ἐπρόσταξες τὴν γῆν νά καταπῇ τὴν πόρνην ἐκείνην, διὰ τὰ κακὰ ὅπου ἔκαμνεν καί τὰς μαγείας εἰς τὴν δούλην σου καί Ἀγίαν; Μακροθυμεῖς, ναί, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, ἀναμένοντας τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν καί μετάνοιαν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅλα τὰ ὑπέμεινε γενναίως ἡ μακαριωτάτη Ἀγία Θεοδώρα, χωρὶς νά σαλεύσῃ ὁ στερρὸς καί ἀδαμάντινος πύργος τῆς ὑπομονῆς της· ἀνάμεσα δὲ εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὅπου ἔπασχεν ἠὲ χαρίσται τὸν Θεόν μέ ἀγρυπνίας, μέ νηστείας καί μέ προσευχάς, στο-

χαζομένη ὄλα ἐκεῖνα τὰ θλιβερά, ὡσάν μαργαρίτας οὐρανίους, πολυτελεῖς, μηδὲν ἀδημονοῦσα, μήτε γογγίζουσα, μήτε λόγον ποτὲ βλάσφημον πρὸς τὸν Θεὸν λέγουσα, ἀλλ' ἀποξενωθεῖσα τοῦ Βασιλέως καὶ ἀποδιωχθεῖσα, περιεπάτει χρόνους πέντε, ἔνθεν κάκειθεν, πεινασμένη, ξενητευμένη, κακονυκτισμένη, ταλαιπωρουμένη, οἰκίας ὑστερουμένη, μύρια κακὰ δοκιμάζουσα· καὶ ἐν τούτοις, ἀείποτε ὕψωνε τὰς χεῖρας της εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἡὐχαρίστει, παρακαλοῦσα νὰ ἐπιβλέψῃ εἰς τὴν ταπείνωσιν της, καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἄνδρα της οἰκονομῶν φιλανθρώπως τὰ κατ' αὐτόν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του. Ἐβάστα δὲ καὶ μικρὸν βρέφος εἰς τὰς χεῖρας της, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐγγαστρωθεῖσα μὲ τὸν Βασιλέα, πρὶν τὴν διώξιν ὁ Βασιλεὺς. Οὕτω δὲ περιερχομένη κατὰ τὰ σύνορα τῆς Πρένηστας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐβγήκε κατὰ τὴν τύχην μίαν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ δάσους καὶ διὰ θελήματος Θεοῦ, τὴν εἶδεν ἓνας ἱερεὺς ἀπὸ τὴν αὐτὴν Πρένησταν, εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος. Τὴν ἠρώτησε, τίς; καὶ ποία εἶναι; καὶ πόθεν; καὶ πῶς εὐρέθη ἐκεῖ; καὶ ὡς μὴ θέλουσα νὰ τοῦ φανερῶσιν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὥρκισεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ μὴ κρύψῃ ἀπὸ αὐτόν τὴν ὑπόθεσιν. Ὅθεν ἄρχισε κλαίουσα νὰ τοῦ ὁμολογήσῃ τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν. Μανθάνων δὲ ὁ ἱερεὺς τὸ ὄνομά της, καὶ ποία ἦτο, τὴν ἐπήρην εὐθὺς εἰς τὸ σπίτι του, ὁμοῦ μὲ τὸ παιδί της, ἔχοντες τοῦ λοιποῦ αὐτὸς ὁ ἱερεὺς τὴν φροντίδα καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ παιδὸς της εἰς ὅσα ἐχρειάζοντο· ἕως ὅπου, Θεοῦ οἰκονομίᾳ, ἔφθασε τὸ τέλος τῆς ἐξορίας της καὶ τῶν κακῶν ὅπου ἔπασχεν. Ἐπειδὴ εἰς μίαν τῶν ἡμερῶν, ὅταν ἔλειπεν ὁ Βασιλεὺς ἔξω μακρὰν ἀπὸ τοῦ παλάτι συναχθέντες οἱ πρῶτοι ἄρχοντες τοῦ παλατίου, ὡς ἐκ θελήματος Θεοῦ, ἐμβῆκαν εἰς τὸ παλάτι ἔξαφνα καὶ λαβόντες τὴν μοιχαλίδαν ἐκείνην Γαγρινὴν τὴν ἐτιμώρησαν τόσον πολλὰ μὲ ἐπιτηδεῖους τρόπους, ὥστε ὅπου αὐτὴ ἐμαρτύρησε, πῶς αὐτὴ ἦτο ἡ ἀφορμὴ, ὅπου ἐδίωξεν ὁ Βασιλεὺς τὴν Ἁγίαν, καὶ πῶς ἔκαμε μαγείας καὶ ἔσυρε τὸν Βασιλέα εἰς τοῦ λόγου της. Καὶ μὲ συντομίαν, ὡμολόγησεν, ὅτι ὄλα, ὅσα συνέβησαν εἰς τὸ παλάτι, ἀπ' αὐτὴν ἔγιναν. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄρχοντες ἐτιμώρουν τὴν πόρνην ἐκείνην, ἔφθασεν ὁ Βασιλεὺς καὶ μανθάνοντας τὰ γενόμενα, καὶ πῶς ὡμολόγησεν ἡ Γαγρινή, ὅτι μὲ τὰς μαγείας τὸν ἔσυρε εἰς τοῦ λόγου της, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν του καὶ μετανοήσας διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ὅπου ἔκαμεν, ἔστειλε παρευθὺς ἄνθρώπους πανταχοῦ, ζητοῦντας τὴν Ἁγίαν Θεοδώραν. Ἐρευνῶντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι ἄνθρωποι ἀπὸ τόπον εἰς τόπον,

ἐπῆγαν καὶ εἰς τὴν Πρένησταν, ὅπου ἦτο ἡ Ἁγία πεφυλαγμένη ὑπὸ τοῦ Ἱερέως. Ἡ ὁποία μαθοῦσα τὴν μετάνοιαν τοῦ Βασιλέως καὶ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν Γαγρινήν, ἐφανερῶθη κατὰ τὴν συμβουλὴν καὶ παρακίνησιν τοῦ Ἱερέως, ἐφανερῶθη, εἰς ἐκείνους, ὅπου τὴν ἐζητοῦσαν καὶ μὲ αὐτοὺς ἐγύρισεν εἰς τὰ βασίλεια.

Ἐπιστρέψασα λοιπὸν μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους ἄνθρώπους εἰς τὰ βασίλεια, ἐπροξένησε πολλὴν εὐφροσύνην εἰς ὅλους καὶ ὄφελος· καὶ ἐγένετο μεγάλη χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις εἰς ὅλην τὴν Ἄρταν, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, διὰ τὴν εὐρεσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς μακαριωτάτης Ἁγίας Θεοδώρας καὶ ἐγένετο τοῦ λοιποῦ αὐτὴ ὁδηγὸς τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ ἀνδρός της Βασιλέως Μιχαήλ, καὶ ζῶντες καὶ οἱ δύο τοὺς μὲ εἰρηνικὴν ζωὴν καὶ ἡγαπημέτην καὶ φροντίζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν τοὺς μὲ ἐλεημοσύνας καὶ προσευχάς, μὲ ἀγρυπνίας καὶ λοιπὰ θεάρεστα ἔργα· καὶ ἀγκαλὰ νὰ εἶχον τὴν ἐπίγειον βασιλείαν, μᾶλλον ὁμως ἐφρόντιζον, πῶς ν' ἀποκτήσωσι τὴν οὐράνιον διὰ μέσου τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων πράξεων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς καὶ διδάσκαλος ἦτο ἡ Ἁγία. Τοιοῦτους κάμνει ὁ Θεὸς ἐκείνους, ὅπου εἶναι εὐλαβεῖς εἰς τὰ θεῖα· ἐπειδὴ ἔχοντες αὐτὸν τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον ἐρριζωμένον εἰς τὴν καρδίαν τοὺς, ὑποχρεώνουσιν αὐτὸν τὸν Θεὸν νὰ τοὺς ἀνταμείψῃ πλουσίως, οὐ μόνον ἀποδιδόντάς τοὺς τὴν Οὐράνιον Βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν νὰ τοὺς πληροῖ καὶ νὰ τοὺς κάμῃ τὰ θελήματα. Κατὰ ἀλήθειαν, τόσον ἐκατάπεισεν ἡ Ἁγία Θεοδώρα τὸν ἄνδρα της Βασιλέα Μιχαήλ εἰς τὸ καλόν, ὅπου τὸν ἔκαμε καὶ ἐκαταφρόνησεν ὄλα τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ τούτου τοῦ κόσμου καὶ ἔγιναν καὶ οἱ δύο τοὺς βρύσις τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐκαμε πρὸς τοῦτοις τὸν Βασιλέα καὶ ἔκτισε δύο εὐμόρφους καὶ πανσέπτους ναοὺς, τῆς Παναγίας Παντανάσσης καὶ τῆς Παναγίας ὁδῶν βρύσεως, κτίζουσα ἐκ θεμελίων καὶ ἡ Ἁγία Θεοδώρα ναόν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, διὰ γυναικεῖον Μοναστήριον. Μετὰ δὲ ὀλίγον καιρὸν ἀπέθανεν ὁ Βασιλεὺς Μιχαήλ. Ὅθεν μείνας ἡ Ἁγία εἰς ἄδειαν νὰ κάμῃ μάλιστα ὅσα αὐτὴ ἐπεθύμει ἔγινεν εὐθὺς καλογραῖα καὶ ἀπὸ τότε ἐπλήθυνε μᾶλλον τὰς νηστείας, τὰς ἀγρυπνίας καὶ τὰς λοιπὰς ἀγαθοεργίας ὅπου εἶχεν· προσθέτουσα εἰς τοὺς κόπους της κόπους, εἰς τὰς ἀγρυπνίας της ἀγρυπνίας, εἰς τὰς ὁλονυκτίας στάσεις καὶ προσευχὰς περισσοτέρας, εἰς τὰς ψαλμῳδίας καὶ ὕμνους, ὕμνον καὶ ψαλμῳδίαν, μανθάνουσα καὶ

παιδεύουσα τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς. Ἐταλαιπώρει τὸ σῶμα τῆς μὲ τὰς μεγάλας νηστείας· ὑπετάζετο εἰς ὅλας τὰς καλογραίας ὅπου εἶχε τότε μὲ τοῦ λόγου τῆς. Ὑπηρέτει ὅλας χωρὶς ὀκνηρίαν. Ἄν ἐβλεπέ τινα ὅπου ἡδικοῦτο, ἔστεκε πρὸς ἐκεῖνον καὶ τὸν ἐβοήθει· εἰς τὰ ὀρφανὰ καὶ χήρας ἔδιδεν, ὅσον ἔπρεπε· τὰς πικραμένας καὶ λυπημένας ἐπαρηγόρει· τοῖς πᾶσιν ἐγένετο τὰ πάντα, καθὼς λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, διὰ τὰ τοὺς κερδίσει ὅλους καὶ τὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸ δίκτυον τῆς ἀρετῆς καὶ καλῆς πράξεως, ὡς ὀρίζει ὁ θεὸς Ματθαῖος σήμερον. Καὶ οὕτως ἔζησεν χρόνους ἱκανούς, στολίζουσα οὐ μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς μὲ τὰς ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ τὸν Ναὸν μὲ κάθε λογῆς ἱερὰ καὶ ἄλλα ἀφιερῶματα τίμια. Ἐν τούτοις δὲ ἐπλησίαζε καὶ ὁ θάνατός τῆς· ἀλλ' ὁ Θεός, ὅπου ἀποκαλύπτει τὰ πάντα εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβοῦνται καὶ κάμνωσι τὸ θέλημά του τὸ ἅγιον, ἔδειξε καὶ τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τὴν ὥραν τοῦ θανάτου τῆς· πλὴν αὐτὴ ἐπειδὴ ἡγάπα τὴν ζήσῃ περισσότερον, ἕως τὴν τελειώσῃ καλῶς τὸν θεῖον τῆς Ναὸν, καθὼς αὐτὴ ἤθελεν, ἐπαρεκάλεσε τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον νὰ δεηθῇ τοῦ μονογενοῦς τῆς υἱοῦ, νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ζήσῃ ἀκόμη μῆνας ἕξ· ἕως ὅπου ἀπετελείωσεν τὸν Ναὸν καθὼς αὐτὴ ἤθελεν. Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν οἱ ἕξ μῆνες, ἔκραξεν ὅλας τὰς καλογραίας ἐκείνας καὶ τὰς παρήγγειλε νὰ κάμνωσι πάντοτε προθύμως, ὅσα εἶναι διὰ ψυχικὴν τοὺς σωτηρίαν ὠφέλιμα, καθὼς εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Διδάξασα δὲ καλῶς τὰ πάντα, μὲ πολλὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν παρέδωκε τὴν ἀγίαν τῆς ψυχῆς εἰς χεῖρας Θεοῦ, τὸν ὅποιον ἐδούλευεν εἰς ὅλην τῆς τὴν ζωὴν μὲ κόπους καὶ μόχθους, μὲ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, μὲ ἐγκρατείας καὶ ἐλεημοσύνας, μὲ σωφροσύνην καὶ μὲ κάθε λογῆς ἀρετὴν, εἰς τὰ ὅποια δὲν τὴν ἐμπόδισεν ἡ ἐπίγειος ἐξουσία ἀλλὰ μάλλον συνεργὸς ἐγένετο. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἀνέπαυσεν εἰς τὴν Οὐράνιον του Βασιλείαν, εἰς τὰς αἰωνίους Μονάς, μ' ὅλους τοὺς ἀπ' αἰῶνων ἀγίους, τῶν ὁποίων ἐμιμήθη τὰ ἔργα καὶ τὰ κατορθώματα.

Ὅθεν πρέπει νὰ καυχᾶται καὶ αὐτὴ, λέγουσα μὲ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον· «τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης Στέφανος, τὸν ὅποιον εἰς αὐτὴν, ὡς χρέος, ἀπέδωκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δοξάσας αὐτήν, οὐ μόνον ἐν Οὐρανοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς μὲ ἄπειρα θαύματα. Διότι, ὅσοι ἐλθόντες εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας, καὶ ἐπρόσπεσαν εἰς αὐτὴν μετὰ πίστεως, ἐλυτρώθησαν

ἀπὸ δεινὰς ἀρρωστειῶν καὶ μεγάλα νοσήματα διὰ πρεσβειῶν τῆς Ἀγίας. Τυφλοὺς αὐτὴ ὤμμάτωσε· δαιμονισμένους ἰάτρευσε καὶ πολλῶν λογίων ἀσθενείας ἐθεράπευσε· καὶ οὐ μόνον τότε ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον, ὅσάκις τις τὴν ἐπικαλεσθῇ μετὰ πίστεως, τὴν εὕρισκει βοηθὸν καὶ Ἰατρόν, εἰς πᾶσαν αὐτοῦ θλίψιν καὶ ἀρρωστείαν· καὶ οὐ μόνον ὅσοι ἔρχονται εἰς τὸν Ναὸν τῆς, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀπὸ μακρόθεν ἤθελον τὴν ἐπικαλεσθῇ μετὰ πίστεως, κἂν εἰς τὴν θάλασσαν κινδυνεύωσι, κἂν εἰς ληστὰς περιπέσωσι, κἂν εἰς ὅτι ἄλλο θλιβερόν των σύμπτωμα, ὅπου ἤθελε τοὺς συμβῇ, τὴν ἐπικαλεσθῶσι, φθάνει εὐθὺς θεραπεύουσα τὴν χρεῖαν καθενός· καὶ ἀποπληροῦσα ἐκάστου τὸ ζήτημα. Οὕτως ἀντιδοξάζει ὁ Θεὸς ἐκείνους, ὅπου τὸν δοξάζουσιν ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον, μὲ ἀρετὰς καὶ καλὰ ἔργα, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Δοξάσατε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν, ἅτινα ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τιμήσατε τὸν Θεὸν μὲ τὸ κορμί σας καὶ μὲ τὰ μέλη σας, τὰ ὅποια εἶναι τοῦ Θεοῦ. Πῶς δὲ τιμῶμεν τὸν Θεὸν μὲ τὰ μέλη μας καὶ μὲ τὸ κορμί μας, ἀκούσατε. Ὅταν ὁ Διάβολος μᾶς φέρνει εἰς λογισμοὺς τῆς πορνείας καὶ ἄλλων κακῶν καὶ ἡμεῖς δὲν τοὺς δεχόμεθα τότε τιμῶμεν τὸν Θεόν· ὅταν μᾶς βάλῃ φθόνον καὶ ζηλείαν κατὰ τῶν ἀδελφῶν μας καὶ ὁμοπίστων μας Χριστιανῶν, καὶ γειτόνων μας καὶ ἡμεῖς δὲν τοὺς φθονῶμεν, τότε τιμῶμεν τὸν Θεόν· ὅταν μᾶς συγχίζει καὶ μᾶς κινή εἰς ἔχθραν κατὰ τινων, καὶ ἡμεῖς δὲν τοὺς ἐχθρευόμεθα, τότε καταισχύνεται ὁ Διάβολος· τότε δοξάζεται ὁ Θεός· ὅταν δὲν ἀπλώνομεν τὰς χεῖρας μας εἰς ἀδικίας καὶ κλεψίας, τότε δοξάζεται ὁ Θεός καὶ καταισχύνεται ὁ Διάβολος· ὅταν μὲ τὰς χεῖρας μας δίδωμεν ἐλεημονύνην, καὶ μὲ τὸ στόμα μας προσευχόμεθα, τότε δοξάζεται ὁ Θεός ὅταν μετὰ προσευχῆς ἀκούωμεν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, τότε δοξάζομεν τὸν Θεὸν μὲ τὰ μέλη μας καὶ μὲ τὸ κορμί μας, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἰδικὰ μας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπου τὰ ἐπλασεν, ὅπου τὰ ἀνεγέννησε μὲ τὸ Ἅγιον βάπτισμα, ὅπου τὰ ὑπερέλαμψε μὲ τὰς θείας αὐτοῦ χάριτας ὅπου τὰ ἀπεθέωσε μὲ τὴν ἑνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, μὲ τὰ πάθη του τὰ Ἅγια καὶ μὲ τὴν θείαν του Ἀνάστασιν. Αὐτὰς τὰς θείας καὶ ἱερὰς παραγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου ἀκούσασα, ἐμεταχειρίσθη καὶ ἡ Ἀγία Θεοδώρα καὶ καταφρονήσασα ὅλα τὰ ἐπίγεια ἡξιώθη καὶ ἀπέλαβε ὅλα τὰ Οὐράνια ἀγαθὰ. Ταῦτα λοιπὸν ἅς κατορθώσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς καλὰ καὶ ὠφέλιμα διὰ τὴν ψυχὴν μας καὶ μάλιστα τῶρα

ποῦ εἶναι ὡς ἡ Ἁγία Τεσσαρακοστή, ἃς σπουδάσωμεν καὶ δοξάσωμεν μάλιστα τὸν Θεὸν μὲ τὰ μέλη μας καὶ μὲ τὸ κορμί μας· καὶ καθὼς ἀφήσαμεν τὰ φαγητά, τὸ κρέας λόγου χάριν, τὰ ὀψάρια καὶ ἄλλα ἀρτύματα· οὕτως ἃς διώξωμεν ἀπὸ λόγου μας καὶ τὰ ἄλλα κακά, δηλαδὴ τὴν κατάκρισιν, τὴν συκοφαντίαν, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν ἀδικίαν, τὸν φθόνον, τὴν κενοδοξίαν, τὸν φόνον, τὴν ἔχθραν, τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν πορνείαν, καὶ τὰ λοιπά, διὰ τὴν νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς ἀπὸ λόγου μας κἂν εἰς αὐτὰς τὰς Ἁγίας ἡμέρας τῆς ἀποδεκατώσεως ὅλου τοῦ χρόνου, διὰ τὴν νὰ καυχηθῶμεν καὶ ἡμεῖς δικαίως, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐλπίδας καλὰς τῆς μελλούσης ζωῆς· οὕτω δὲ ποιοῦντες, νηστεύοντες δηλαδὴ, μὲ τὴν ἀποχὴν τῶν κακῶν καὶ σωματικῶν, μὲ τὴν πρέπουσαν ὀλιγοφαγίαν, τὴν ὀλιγοποσίαν, μὲ ἀποστροφὴν τῶν κρεάτων, καὶ λοιπῶν, καθὼς οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς τοιαύτας ἡμέρας ἐδιώρισαν, ἃς συντροφεύσωμεν τὴν νηστείαν μας μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, ἡ ὁποία ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν καὶ τὸ κορμί μας εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἀπὸ κινδύνους μεγάλους, καθὼς ἀπὸ πολλὰ παραδείγματα τὸ ἡξεύρητε καὶ ἡ αὐθεντία σας.

Αὐτὴν τὴν ἐλεημοσύνην νὰ κάμνωμεν μᾶς παραγγέλλει καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, λέγοντας, διὰ νηστεύωμεν ν' ἀλείφωμεν τὴν κεφαλὴν μας μὲ λάδι, ἢ γουν νὰ διδώμεν ἐλεημοσύνην· ἐπειδὴ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐρμηνεύεται ἡ ψυχὴ· τὸ δὲ λάδι εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, τὴν ὁποίαν κάμνοντές την, λεγόμεθα πῶς ἀλείφωμεν τὴν κεφαλὴν μας, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν μας καὶ τὴν κάμνομεν ἀξίαν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· πρέπει ἔτι νὰ νίψωμεν καὶ τὸ πρόσωπόν μας, ἢ γουν νὰ πλύνωμεν καὶ καθαρίσωμεν τὸ κορμί μας, ὅχι μὲ νερόν καὶ μὲ ἄλλα καθαρίσματα λουτρῶν, ὡς κάμνουν τὰ Ἔθνη, ἀλλὰ μὲ ἐξομολόγησιν, καὶ μετάνοιαν, μὲ δάκρυα κατανύξεως καὶ μετανοίας. Καὶ ἐὰν ἕως τώρα πλανώμενοι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ἐμολύναμεν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ κορμί μας μὲ τὰς ἁμαρτίας, ἃς σπεύσωμεν καὶ τώρα νὰ ἐξομολογήσωμεν καὶ μὲ συντετριμμένην καρδίαν νὰ ὁμολογήσωμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνευματικοῦ μας πατρὸς τὰς ἁμαρτίας μας, κάμνοντες μὲ προθυμίαν τὸν κανόνα ὁποῦ ὁ Πνευματικὸς μας ἠθελε προστήξει. Ὡς μετανοήσωμεν, ἃς κλαύσωμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ θέλωμεν βέβαια καθάρσιν τὴν ψυχὴν μας καὶ τὸ ἐσπιλομένον τοῦτο κορμί ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ τὰ κάμωμε ἅγια τῆς μεταδόσεως τοῦ ζωο-

ποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὅποιος μεταλαμβάνει ἀνεξομολόγητος, ἐκεῖνος γίνεται φονεὺς τῆς ψυχῆς του καὶ δεύτερος Ἰούδας. Διότι, ὡς περ ὁ Ἰούδας τὸν ἐπαράδωκεν ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν του εἰς τοὺς ἄσεβεῖς Ἰουδαίους, οὕτως ὁ μεταλαμβάνων ἀναξίως, τὸν παραδίδει εἰς τὴν μεμολυσμένην καρδίαν του διὰ τὴν ἀναξιοτήτά του. Διὰ τοῦτο ἃς ἐξομολογηθῶμεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἐκάμαμεν ἕως τώρα, καὶ κάμνοντες ἀποχὴν τοῦ κακοῦ, ἃς κλαύσωμεν δι' αὐτὰς καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας ἃς προσπέσωμεν εἰς τὸν εὐσπλαχνον πανοικτίρμονα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ τὴν νὰ μᾶς ἀξιῶσιν εἰς τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν τῆς Αὐτοῦ Ἀναστάσεως νὰ τὸν δεχθῶμεν καὶ νὰ τὸν λάβωμεν εἰς τοῦ λόγου μας μὲ καθαρὰν καρδίαν ὡς λέγει καὶ ὁ Θεὸς Γρηγόριος· πρῶτον δὴ καθαρτέον, ἔπειτα καὶ τῷ καθαρῷ προσμιλητέον. Ἦγουν πρῶτον πρέπει νὰ καθαρισθῇτε ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἔπειτα νὰ ἐνωθῇτε μὲ τὸν καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον Χριστόν καὶ Θεόν, καθὼς φησὶν Ἡσαΐας· ἁμαρτίας οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· καὶ ἃς μὴ τολμήσῃ ἀνεξομολόγητος νὰ κοινωνήσῃ τινάς, ὅτι εἰς κατάκρισιν του καὶ τιμωρίαν του γίνεται οὕτω μετόδοσις καὶ φλογίζει τὴν ψυχὴν του ὁ ἀσυνείδητος, καθὼς λέγει ἡ Γραφή. Πῦρ γὰρ ὑπάρχει, τοὺς ἀναξίους φλέγον· καὶ καθὼς τοὺς μὲν ἀξίους φωτίζει καὶ ὡς χρυσίον καὶ ἀργύριον λαμπρύνει, οὕτως τοὺς ἀναξίους φλογίζει καὶ κατακαίει ὡς ἄχυρα ἄχρηστα. Ὡ! ἀλλοίμονον! καὶ πῶς ἀποτολμῶσι τινὲς ἀναίσχυντοι καὶ δαιμονοκάρδιοι καὶ κοινωνοῦσιν ἀμετανόητοι! Ὡ μακρόθυμε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ πῶς δὲν ραγίζεις κἂν μερικῶν ἀναισχύντων τὰ σώματα, ἵνα οἱ λοιποὶ βλέποντες, σωφρονίζωνται; ἀλλ' ἀναμένεις ἴσως, φιλάνθρωπε, ν' ἀνταποδώσῃς τοῦ καθενὸς εἰς τὴν δευτέραν σου παρουσίαν κατὰ τὰ ἔργα του· καὶ βέβαια, ἀδελφοί, ὅποιος, ὡς ἄνθρωπος, ἥμαρτε, δὲν ἠθελε μετανοήσῃ, δὲν κάμει ἀποχὴν τοῦ κακοῦ, δὲν ἐξομολογηθεῖ, ἀλλ' ἀναξίως ἠθελε πλησιάσῃ εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, ἐκεῖνος βέβαια θέλει καταδικασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, εἰς τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς κολάσεως. Διὰ τοῦτο ἃς παύσωμεν ἀπὸ τοιαύτην ἀντίθετον πρᾶξιν, ἵνα μὴ κατακαίωμεθα ἐν πυρὶ αἰωνίῳ· φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος· αὐτὸς εἶναι ἐξεταστὴς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Διὰ τοῦτο ἀξίως ἃς πλησιάζωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν, μετανοοῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι μὲ συντετριμμένην καρδίαν· ἄλλως δὲ μὴ με-

τανοοῦντες ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ μὴ ἑξομολογούμενοι μὲ μίαν βεβαίαν ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς μας, ὅπου νὰ λείψωμεν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν κακῶν ἔργων καὶ ἀπὸ τὸ νὰ κυλιώμεθα εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας, ἀναξίως βέβαια μεταλαμβάνομεν καὶ γενόμεθα φονεῖς τῆς ψυχῆς μας ὡς ὁ ἀδελφοκτότος Κάϊν ὅπου ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Ἄβελ· καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ὁ Θεὸς θέλει μᾶς πέμψῃ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένῳ τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Ἄλλὰ διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὴν δικαίαν ταύτην καταδίκην, ἃς φροντίσωμεν τοῦ λοιποῦ, ἀδελφοί, νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεὸν μὲ τὰ μέλη μας καὶ μὲ τὸ κορμί μας διὰ μέσου τῆς ἐργασίας τῶν καλῶν καὶ θεαρέστων ἔργων τώρα, ἐν ὧσιν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐν ὧσιν στέκεται εἰς τὸ ἰδικόν μας χέρι ἡ σωτηρία μας· τὸ δύσκολον εἶναι ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ τὰ κακά· καὶ πάλιν τὸ εὐκολον ἄλλο ἀπὸ τὰ καλὰ καὶ Θεάρεστα ἔργα· ἃς ἀποφασίσωμεν λοιπὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μίαν βεβαίαν ἀπάντησιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ὡς ἐναγκαλισθώμεν τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ἀποχὴν τῶν βρωμάτων, ὡσάν ὅπου καὶ αὐτὰ κάμνουσι τὸ κορμί νὰ πηδᾷ καὶ νὰ τρέχῃ εἰς τὰ κακά πάθη τῆς ἁμαρτίας. Ὡς ἀποστᾷται τῆς θείας Χάριτος ἐγίναμεν ἕως τώρα, ἃς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁλοψύχως ἃς μετανοήσωμεν προθύμως, ἃς ἑξομολογηθώμεν τὰ ὅσα ἕως τώρα εἰς τὸν Θεὸν ἐπταίσαμεν, ἃς κλαύσωμεν ἐνώπιον Κυρίου, ζητοῦντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἃς προσφέρωμεν δάκρυα μετανόας, ἃς νηστεύσωμεν ἐν ἐλέει, ἀπλώνοντες δηλαδὴ τὰς χεῖρας εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἃς κράζωμεν ἐκ βαθέων καρδίας, ἡμάρτομεν, Κύριε, ἡμάρτομεν, καὶ βέβαια θέλει μᾶς συγχωρήσῃ καὶ θέλει μᾶς ἀξιώσῃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐδῶ μὲν νὰ μεταλαμβάνωμεν ἀξίως, αἱ πανηγυρίζοντες, ἐν χαρᾷ καὶ λαμπροφόρον ἡμέραν τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως. Ἐκεῖ δὲ διὰ πρεσβειῶν τῆς σήμερον ἑορταζομένης ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας, νὰ ἐντυφώμεν τὴν αἰώνιον, συνεχῇ καὶ ἀνεκλάλητον χαρὰν καὶ ἄρρητον ἀγαλλίασιν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ὡς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ταῖς αὐταῖς ἀγίαις πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν.

ᾠδὴ ζ'.

Εἰκόνας χρυσῆς ἐν πεδίῳ Δαηρᾷ λαμβανομένης, οἱ τρεῖς παῖδες κατεπάτησαν ἀθεωτάτου προστάγματος, μέσον δὲ πυρὸς ἐμβληθέντες, ὁρσιζόμενοι ἔσχαλον, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἡ λίου αὐγὰς ἐκμιμεῖται, ᾧ σεμνῇ, θαυμάτων χάρις, τῶν νοσημάτων πᾶσαν κάκωσιν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκπλύνουσα, πᾶσαν καχεξίαν τε νόσων, ὥσπερ σκότος, ἐλαύνουσα, ταῖς φωτοβόλοις πρὸς Θεὸν εὐχαῖς σου πάντοτε.

Στησώμεθα νῦν, οἱ πιστοί, πνευματικὴν χορείαν ἅπαντες· καὶ Θεοδώρας ἀνυμνήσωμεν τὰ εὐσεβῆ προτερήματα· τοὺς ἀσκητικούς αὐτῆς πόνους, τὴν νηστείαν, τὰ δάκρυα· δι' ὧν τῆς ἀνωθεν ζωῆς ἔσχεν ἀπόλαυσιν.

Ὅσια δεκτὴ προσενηνεξαι Θεῷ καὶ ὁλοκαύτωσις, διὰ νηστείας καὶ δεήσεως προκαθαρθείσα τῷ σώματι. Ὅθεν σὲ οὐρανίῳ τραπέζῃ, ὡς βασιλίδα παραδέχεται, ὡς Βασιλεὺς καὶ ποιητῆς καὶ πάντων Κύριος.

Εἰς νοῦν σου, σεμνὴν ὀφειλὴν τὴν ἀπαραίτητον ἔχουσα, μνήμην ἀκατάπαυστον ἔστενες πάντα τὸν βίον σου, δάκρυσι Θεὸν ἱλεῖσθαι, καὶ μετανόας προσπίπτουσα, τῷ ποιητῇ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς Βασιλίςσα.

Θεοτεκνίον.

Ὁ Μέγας Μωϋσῆς προδιετύπου σέ, σεμνῇ, πυρὶ καὶ βάτῳ, τὸ πῦρ γὰρ καθῖσιν ἀπεβάλλετο, μέσον, τηροῦν, βάτον ἄφλεκτον, οὐδὲ σέ, πῦρ τὸ θεῖον καταφλέγει τὴν μήτραν σου κατασκηνώσαν, εἰς βροτῶν ξένην ἀνάπλασιν.

Εἰρμὸς ἄλλος. Οὐκ ἐλάτρευσαν.

Επιχρήσασα πορφύραν, ὡς πολῦτιμον ράκος, ἐν δάκρυσι, νηστεῖαις τε καὶ εὐχαῖς ταύτην κατεστόλισας· καὶ νῦν παρίστασαι, ὡς Βασιλίςσα, τῷ Βασιλεῖ καὶ Κτίστῃ σου, Θεοδῶρα, τρισολβία. Οὐχ ὑψώθης τὴν καρδίαν, οὐ μετέωρον ἔσχεις τὸ ὄμμα σου, ἐν Βασιλείᾳ κενῇ· μᾶλλον δὲ ἀνύψωσας ψυχῆς τὴν φύσιν τῆς σῆς, πρὸς τὸν Κύριον· καὶ βασιλεύεις ἐνδοξε, σὺν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Δειμαμένη Γεωργίῳ θεῷ μάρτυρι, σεμνεῖον τίμιον, τούτῳ ἐνετέθης, σεμνῇ, ὡς ὀλβιος πολῦτιμος ὕπνον ὑπνώσασα τὸν φυσίζων τὸν τοῖς δικαίοις πρέποντα, Θεοδῶρα θαυμασία.

Ὡριμώτατον ἐδρέψατο ἡ βρότειος καρπὸν τῷ τόκῳ σου φύσις, παρθένε ἀγνή, ἐξ οὗ οἱ μετέχοντες ζωὴν εὐρίσκομεν· ὅθεν ἅπαντες χρεωστικῶς ὑμνοῦμεν σου τὴν σεπτὴν κυοφορίαν.

Ἰωδὴ η'. Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρός συγκαταβάντα.

Ιλεων εἵργασαι ἡμῖν τὸν Δεσπότην δυσωποῦσα, Θεοδώρα, δυσχερῶν τῶν τοῦ βίου ἐξαιρουμένη ἡμᾶς, καὶ νόσων, καὶ πάσης κακώσεως, πάντας ἀχειρώτους φυλάττουσα, λιταῖς σου.

Ολβιος τῶν ὁστῶν, ἡ πηγάζουσα πιστοῖς τῶν ἱαμάτων τὰ ἀκένωτα ρεῖθρα, πάντα δυσώδη παθῶν ταχέως ρύπον ἀποπλύνουσα, τῶν μετ' εὐσεβείας ἐν ταύτῃ προσιόντων.

Νόμῳ θανάτου, σιωπᾶς, ἀφανείᾳ τῇ σορῶ σου κεκρυμμένη· ἀλλὰ πάντων ἐν γλώσσῃς τὰ μεγαλεῖα Θεοῦ ἀνυμνοῦντων τὸ τῶν ἰάσεων πέλαγος τούτου ἀπαντλοῦμεν, βασιλίσσα θεόφρων.

Στάμνα τοῦ μάννα μυστικῆ, ἀπειρόγαμε ἀγνή εὐλογημένη, ἡ Θεὸν ὥσπερ μάννα, σχοῦσα ἐν γαστρί σου σεμνή, πικρίας παθῶν με ἐξάγαγε, γλυκασμόν μοι δοῦσα τὴν ἄνω βασιλείαν.

Ἄλλος. Παῖδας εὐανεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Ρῶσιν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἀντλήσατε προσιόντες οἱ πιστοί, πρόκειται γὰρ βρῦουσα θαύματα, ὡς νάματα θεῖα, σορός, τοῖς χρήζουσι τῆς Βασιλίδος ἡμῶν, τὰ πνεύματα καὶ πάθη σοβοῦσα καὶ τὰς ὀλεθρίους ἐξιωμένη νόσους.

Αδει σου πιστῶς Ἀκαρνανία ἡ πόλις, σοῦ Θεοδώρα τὰ τεράστια, πᾶσαι τε συντρέχουσαι πόλεις ἐν τῇ θήκῃ σου, χάριτος σῆς μετέχουσαι, καὶ ἀνυμνοῦσαι Χριστὸν τὸν δείξαντά ἡμῖν σὲ προστάτην καὶ τῶν αἰτουμένων βοήθειαν ἐτοίμην.

Νομίμῳ βιοῦσα συζυγία καὶ παίδων ἐναλλομένη τοῖς βλαστήμασι, βλάβην οὐχ ὑπέμεινας τὴν ἐκ ματαιότητος· ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἔκρινας μόνον κερδήσαι Χριστόν· διὸ καὶ τῆς ἐφέσεως ἔστις, χαίρουσα ἐν τούτῳ ὅσῃ εἰς αἰῶνας.

Ινα τὰ ἐπίγεια τοῖς ἄνω συνάψῃ, ὁ πάντων Κτίστης μόνος καὶ Κύριος, σάρκα προσελάβετο, κόρη ἐξ αἱμάτων σου, ὥφθη ὡς ἀνθρώπος, ὁ βροτοურγὸς δι' ἔλεον, πάντας θεέτων βροτούς· διὸ σου τὸ μυστήριον, φόβῳ ἀνυμνολογοῦμεν ἀγνή εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἰωδὴ θ'. Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα.

Δυναμωθείσα ἄνωθεν ἐξ ὕψους τὴν χάριν τῶν ἱαμάτων ἔλαβες, ἰδοῦθαι ἀνθρώπων ἀσθενείας, πλείστοις στεναγμοῖς καὶ δάκρυσι, ἀρυσσάμενη τὴν ἐκ Θεοῦ προέχουσαν βρύσιν νοητὴν, ἥπερ νῦν Θεοδώρα παρέχοις πᾶσι τοῖς κάμνουσι.

Οθησαυρὸς σου θεῖος ἐν τῇ γῇ κεκρυμμένος, τῶν ἱαμάτων ἅπασι τοῖς προστρέχουσι τὸν πλοῦτον θετίζει, οὕτω γάρ

Θεὸς ἐδόξασεν ἀντιδοξάζειν ὁ κατ' ἀξίαν πάντας δοξάζοντας εἰδώς· ὅς σε καὶ βασιλείας τῆς ἄνω μέτοχον ἔδειξε.

Μεταναστεύεις πάσης ὑλικῆς προσπάθειας καὶ εἰς τὸ ὄρος τῶν ὑπερκοσμίων ἐπιφθάνεις, Θεοδώρα, βέλη νοητὰ ἐκφεύγεις δὲ τῶν τεκταινόντων τῇ θείᾳ ψυχῇ. Ὅθεν καὶ οὐρανῶν ἡ παστάς σὲ νύμφην προσήκατο.

Απάσας ρῦσαι καταδυναστείας τοῦ πλάνου, τοὺς σὲ τιμῶντας λόγους, ἐτησίως τε ὑμνοῦντας σου τὴν μνήμην, νέμουσα πταισμάτων ἄφειν καὶ νόσων λύσιν ταῖς πρὸς Θεὸν σου θείαις ἐντεύξεσι, σεμνή· ἔχεις γὰρ πρὸς αὐτὸν παρησίαν τελεῖν παράδοξα.

Μετὰ τόκον ἄφθορος ἀγνή διαμένεις. Κόσμου γὰρ γεννᾷς ἄσπιλε ἀπείρανδρε παρθένε, τὸν ἐργάτην, ῥῶσιν ἀσθενοῦσι νέμοντα, ἰωμένον τε, ὅσους ὁ ὄφις πάλαι τοῦ φθόνου θανατοῖ καὶ ὕψος πρὸς Οὐρανὸν ἐπανάγοντα δι' ἀγαθότητα.

Εἰρμός ἄλλος. Ἄπας γηγενής.

Ωφθης, ὡς φωστήρ, τῇ πόλει σου λάμπουσα θαυμάτων χάρισι καὶ καταφαιδρύνουσα πιστῶν καρδίας θείοις πυρσεύμασι, Βασιλίσσῳ ἀγλάϊσμα, Ὅσιον σύσκηνε, Θεοδώρα· ὅθεν θείῳ Πνεύματι, συνελθόντες, τιμῶμεν τὴν μνήμην σου.

Βάθρον καὶ κρητὶς καὶ στήριγμα πέφυκας, σεμνή, τῆς ποιμνης σου· ὅθεν καὶ κυκλοῦσα σου πιστῶς τὴν θήκην τῶν Μοναστηρίων ἡ πληθὺς, ἥν ἐν Χριστῷ ὁδήγησας, ἀνευφημεῖ σέ, καὶ κρατεῖ τὰς χεῖρας, ἐν τῇ μνήμῃ σου, Θεοδώρα, Χριστὸν μεγαλύνουσα.

Μύρον νοητὸν Οὐράνιον ἔσχηκας, ἐν τῇ καρδίᾳ σου νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αἰετὶς μουρῖζον σου Παναοίδιμε· χαίρουσα τοίνυν πνεύματι, βίον ἐβίωσας, ὃν βιοῦσι πάντες οἱ ποθήσαντες σὺν Ἀγγέλοις τὰ Οὐράνια.

Ορος νοητὸν, Μαρία Θεόνυμφε, ἐδείχθης χάριτι· λίθος ἀκρόγονος, ἐξ οὗ ἐμήθη Χριστὸς ὁ Κύριος, ἡμᾶς συνάψας, Ἄχραντε, τοὺς διεστώτας τὸ παρόν· προσκυνοῦντες τὸν Ἅγιον Τόκον Σου.

Ἐξαποστειλ. Γυναῖκες ἀκουσίσθητε

Εν δάκρυσιν ἐξήτησας τὸν ἱνοερὸν νυμφίον σου καὶ τοῦτον εὗρες, Ὅσῃ, παράκλησιν νέμοντά σοι, τῶν ἀσθενούντων ἴασιν, πάντων κακῶν τὴν λύτρωσιν, πᾶσι πιστοῖς τοῦ διδόναι, πρεσβείας σου Θεοδώρα.

Θεοτοκίον.

Μαρία καθαρῶτατον, χρυσοῦν θυμιατήριον, τῆς ἀχωρήτου Τριάδος δοχεῖον γεγεννημένη, ἐν ᾧ πατὴρ ἠυδόκησεν, ὁ δὲ Υἱὸς ἐσκήνωσε καὶ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἀνέδειξε Θεοτόκον.

Εἰς τοὺς Αἵνους στιχηρὰ προσόμοια, ἦχος α'.

Τῶν Οὐρανίων Ταγμάτων.

Επιποθήσασα μόνα τὰ ἐλπιζόμενα, πᾶσαν τοῦ νῦν αἰῶνος κατεφρόνησας δόξαν καὶ πλοῦτον καὶ ἀξίαν Βασιλικήν, Ναζωραίων δὲ σχήματι κατακοσμήσασα σῶμα τῶν ἀρετῶν, Θεοδώρα στήλη γέγονας. (Δίς).

Κόσμον τερπνὸν ἀντηλλάξω τὰ διαμένοντα καὶ παριδοῦσα βίου τὴν πολὺπλοκον πλάνην, δακρύων σου θαλάσση πρὸς Οὐρανῶν τοὺς λιμένας διέπλευσας, ἔνθα χορὸς τῶν δικαίων καὶ ἀσκητῶν, Θεοδώρα καταπαύσασα.

Λελαμπρισμένη παρέστη σοι ἡ Βασίλισσα, τῶν ἀρετῶν ἰδέαις καὶ ἀσκήσεως πόνους φοροῦσα πορφυρίδα βασιλικήν, Βασιλείαν ἀσάλευτον τὴν παρὰ σοῦ δεχομένη, Λόγε Θεοῦ, καὶ ζῶν τὴν αἰωνίζουσαν.

Δόξα. Ἦχος πλ. α'.

Ως ἀλάβαστρον μύρου, τὰ δάκρυα προσεήνοχας τῷ Βασιλεῖ καὶ Θεῷ, καὶ πράξεις θείας, Θεοδώρα αἰμύνηστε· εἰς ἀμοιβὴν δὲ εἴληφας χάριν ἄφθονον, Βασιλεῖς ἀξιάγαστε, ὅθεν καὶ δαιμόνων τὰς φάλαγγας αἰετὶ ἀποδιώκουσα, τὰς νόσους παύεις τῶν αἰτούντων σε, δοξάζοντός σε Θεοῦ ἀπείροις θαύμασι· διὸ ἐν οὐρανίοις θαλάμοις, νῦν κληρὸν ἔχουσα, τῷ Χριστῷ καθικέτευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Ἦχος β'.

Εὐαγγελίζεται ὁ Γαβριὴλ τῇ κεχαριτωμένη σήμερον. Χαίρε ἀνύμφευτε κόρη καὶ ἀπειρόγαμε, μὴ καταπλαγῆς τῇ ξένῃ μορφῇ· μηδὲ δειλιάσης, Ἀρχάγγελός εἰμι, ὅφεις ἐξηπάτησέν Εὐαν ποτέ, νῦν εὐαγγελίζομαι σοὶ τὴν χαρὰν καὶ μενεῖς ἄφθορος καὶ τέξεις τὸν Κύριον Ἀχραντε.

Ἰστέον, ὡς εἰ τύχη ἡ μνήμη τῆς Ἀγίας Θεοδώρας ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ, γίνεται δοξολογία, καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Ἀγίας. Ὡδὴ γ' καὶ σ' εἰς δὲ τὴν προηγουμένην οὐδέτερον τούτων.

Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου, ἦχος βαρὺς.

Στίχ. Καυχῆσονται Ὅσοι ἐν δόξῃ. Ὄσατε τῷ Κυρίῳ ἔσμα κενόν. Πρὸς Ἐφesoίους Ἐπιστολῇ Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα. Ἀδελφοί, ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε.

Εὐαγγέλιον Ὅσιακόν. Κοινωνικόν εἰς Μνημόսουν.

Μεγαλυνάριον εἰς τὴν Ὅσιαν.

Χαίροις Ἀμβρακίας ἡ καλλονή, χαίροις μακαρία, μοναζόντων ὁ φωτισμός, βασιλίδων ἀγλάισμα τὸ μέγα. Ὅσια Θεοδώρα, ὦ θεῖον δώρημα.

ΤΕΛΟΣ

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙῳ Κ'

ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

Ἐπεκράτησεν ἑκπαλαὶ νὰ ψάλλεται τῇ μεθεπομένη Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς. (Β' Μαθαίου).

Ἐσπέρας. Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραζα ἰστώμεν στίχ. 6 καὶ ψάλλομεν.

Στιχηρὰ προσόμοια τῆς Ἀγίας ἡχος δ'

Ὡς γενναῖον ἐν Μάρτυσιν.

Θαιμαστῶς ἀνευρέθησαν ἐν τῇ Ἀρτῇ τὰ Λεῖψανα, Θεοδώρα Ἀνασσα παναοίδιμε, ἀνορυθέντος τοῦ τάφου Σου, ὡς ἥλιος στίλβοντα, τὴν δι' ἀνεύρεσιν ἡμῖν πανηγύρεως πρόξενον ἀπειργήσατο, εὐφροσύνης πληροῦντα Θεοπνεύστου, ἱαμάτων τ' ἐμπιπλῶντα τοὺς εὐσεβῶς Σε γεραίροντας. (Δίς).

Ανακτόροις μὲν πρότερον, Θεοδώρα Βασίλισσα, ἐν ἀσκήσει ἔπειτα Σὺ διέλαμψας· νῦν δὲ εὐρέσει Λειψάνων σου εὖρεσιν, τῆς Παναοίδιμε, τὰς ἀκτίνας ἐφ' ἡμῖν, ἐκ τοῦ τάφου ἐφῆπλωσας· διὸ πρέσβευε ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων λυτρωθῆναι τοὺς ἐν πίστει προσκυνοῦντας αὐτὰ καὶ πόθῳ ὕμνουντας Σε. (Δίς).

Τοὺς τιμώντας Σε ἄσμασι, Θεοδώρα Πανένδοξε, καὶ τοὺς ἐορτάζοντας μετὰ πίστεως, τὴν τῶν Λειψάνων σου εὖρεσιν, τῆς βλάβης ἐκλύτρωσε καὶ παγίδων τοῦ ἐχθροῦ καὶ κινδύνων καὶ θλίψεων, καὶ ἀπάλλαξον τῶν πταισμάτων, λιταῖς Σου εὐπροσδέκτοις, ταῖς πρὸς τὸν κοινὸν Σωτῆρα καὶ δόξης τοῦ ἀξίωσον. (Δίς).

Δόξα ἤχος β'.

Συντρέχει ποιμὴν καὶ τὸ ποίμνιον χαίρει φαιδρῶς, ἑορτάζει εὐσεβῆς πιστῶν χορεία, ἐπὶ τῇ κομιδῇ σήμερον τῶν Ἀγίων Λειψάνων Σου, Θεοδώρα Πανέντιμε, καὶ γεραίροντές Σε πάντες Θεοπρεπῶς, ἐκτενῶς καθικετεύουσι· μνήσθητι ἡμῶν τῶν τέκνων σου, Μητὲρ Ὁσία, καὶ πρέσβευε τῷ Λόγῳ τοῦ Πατρὸς Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν πᾶσαν πνευμάτων ἀκαθάρτων διασκεδάσαι κακόννοιαν καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἐκ παντοίων νόσων καὶ κινδύνων καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον.

Εἰς τὴν λιτὴν ψάλ. τὰ παρόντα.

Ἦχος α'.

Ωτῆς στερρᾶς καὶ ἀδαμαντίνου σου ψυχῆς, Θεοδώρα Θεοδόξαστε! Σὺ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πλάστην σου ἀνένδοτον ἔχουσα τὴν ἔφειν, κόσμον παρείδας καὶ πάντα τὰ ἡδέα αὐτοῦ. Ὅθεν Θείῳ Πνεύματι ἐνισχυομένη, δεινὰ παντοῖα ὑπερεπήδησας, καὶ τῆς ἀκρότητος τῶν ἀρετῶν ἐν μετουσίῳ γέγονας, πρὸς τὸν ποθοῦμενον καταφθάσαι σπουδάζουσα. Αὐτὸν ἱκέτευε παναοίδιμε, ὑπὲρ τῶν πίστει τιμώντων τὰ ἱερά σου Λείψανα, καὶ τὴν σὴν γεραίρόντων μνήμην πανεύφημον.

Ἦχος β'.

Επὶ τῇ Σῇ Πανηγύρει καὶ τῇ ἀνευρέσει τῶν Λειψάνων Σου, Θεοδώρα Πανένδοξε, σήμερον Ἀγγέλων πληθὺς συγχορεύει ἡμῖν καὶ δοξάζει ἐκτενῶς τὸν ὑπεράγιον Κύριον, τὸν Σέ δεδῶκεν τῶς δοξάσαντα. Αὐτῷ Ὁσία πρέσβευε, εἰρήνην καὶ ἔλεος ἡμῖν δωρήσασθαι τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει τὰ ἱερά σου Λείψανα.

Ἦχος ὁ αὐτός.

Ητῶν θείων ὁστέων Σου χάρις, Θεοδώρα Πανεύφημε, γένοιτο ἡμῖν, σεπτὸν ἱατρεῖον, ἐν νόσοις παντοίαις καὶ δεινοῖς· αἱ ἀκουσίθιοι δέ Σου εὐχαί, ἱλαστήριον πᾶσι καὶ πρὸς Θεὸν ὁδὸς καὶ ὁδηγός, τοῖς ἐν πίστει τιμῶσι καὶ εὐλαβῶς προσκυνοῦσι τὴν θείαν θήκην τῶν Λειψάνων σου.

Δόξα. Ἦχος β'.

Ηπόλις Ἄρτα σήμερον πανηγυρίζει μυστικῶς, νέαν στολὴν ἐνδυσάμενη, ὡς βασιλικὴν τινα πορφύραν καὶ βύσσον, τὴν εὖρεσιν τῶν πανσέπτων Λειψάνων τῆς πανενδόξου Θεοδώρας. Αὐτὴν γὰρ ἐκθρεψάμενη, εὐσεβεία καὶ ἀρετὴ Χριστῷ προσήγαγε, δῶρον εὐπρόσδεκτον. Διὸ ὁ ταύτην δοξάσας καὶ στέφει στεφανώσας ἀμαραντίνῳ καὶ ἡμῖν κατάπεμψον, ταῖς πρεσβεΐαις αὐτῆς τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον.

Εἰς τὸν Στίχον. Στίχ. Προσόμοια.

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξόλου σε.

Δεῦτε Ἐκκλησίας οἱ υἱοί, δεῦτε εὐσεβεῖς οἱ τῆς Ἄρτης νῦν τὰ προκείμενα λείψανα τιμήσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν, εὐλαβῶς ἀνακράζοντες, Μητὲρ Θεοδώρα, Βασιλὶς Πανένδοξε, ρῦσαι ὑμᾶς πειρασμῶν, νόσων καὶ δεινῶν ἀδοκῆτων, ταῖς πρὸς τὸν Σωτῆρα λιταῖς σου καὶ ὑγείαν βράβευσον τοῖς δούλοις σου.

Στίχ. Ὑπομένων ὑπέμεινα.

Υμνοὶς καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς πάντες οἱ Ἄρταῖοι προθύμως νῦν καταστήσωμεν τὴν ἀειμακάριστον μητέρα πάντων ἡμῶν Θεοδώραν τὴν ἀνασσαν, ἧς καὶ προσκυνοῦντες λείψανα τὰ πάνσεπτα, πόθῳ τιμήσωμεν· νέμει γὰρ πλουσίως τοῖς πᾶσι, ταύτῃ προσπελάζουσι χάριν, ταῖς λιταῖς αὐτοῖς Θεὸς ὁ Ὑψιστος.

Στίχ. Καὶ ἔσθην ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου.

Μνήμην τὴν ἐτήσιον πιστοὶ Ἀνακομιδῆς τῶν Πανσέπτων τῆς Πανοσίας Μητρὸς δευτ' ἐπιτελέσωμεν χαρμονικῶς τῶν ὁσίων, Θεοδώρας δεόμενοι, ὅπως ταῖς πρεσβεΐαις ὁ οἰκτίρμων Κύριος, αὐτῆς παράσχῃ ἡμῖν, ἄρσιν τῶν δεινῶν καὶ ποιήσῃ τῆς τῶν Οὐρανῶν Βασιλείας, μετόχους γενέσθαι καὶ λαμπρότητος.

Δόξα. Ἦχος πλ. β'.

Ητῶν ἔργων μου λαμπάς, Θεοδώρα πανεύφημε, πέφυκε στυγνή, καὶ πρὸς ὑπάντησιν δειλιῶν τῶν ἱερῶν λειψάνων σου· ἀλλ' αὐτὴ με ὁδήγησον καὶ τρίβους μοι ἔνθουνον, καιρὸν μετανοίας παρέχουσα μοι καὶ τῶν πολυπλόκων δεινῶν τὴν ζάλην κατεύνασον καὶ σῶσον με εἰς τέλος, μητὲρ ταῖς πρεσβεΐαις σου, ὅπως γεραίρω αἰὲν τὴν θείαν κομιδὴν τῶν ὁστέων σου καὶ προσκυνῶ μετὰ πόθου ταῦτα καὶ τίστεως.

Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Ἀπολυτίκιον. Ἦχος γ'. Θείας πίστεως.

Κατεπλούτισας τὴν πόλιν Ἄρταν καὶ ἐστήριξας τοὺς Ὀρθόδοξους, ὃ δῶρον θεῖον, Θεοδώρα Πανεύφημε, καθαγιάσασα πάντων τὰ πνεύματα, συγκομιδὴ τῶν ἁγίων λειψάνων σου· ὃ Βασίλισσα, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἱκέτευε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ Θεοτοκίον.

Εἰς τὸν ὁρθρον. Εἰς τὴν α'. στιχολογίαν.

Κάθισμα ἤχος α'. Εἰς τὸν τάφον σου.

Κακίαν τῶν ἐχθρῶν, φανερῶν κατελθοῦσα, ἐν ἔθεσε πολλοῖς ὑπὸ γῆν κεκρυμμένην, ἡμῖν πεφανέρωσας, Θεοδώρα αἰοίδιμε,

θεραπεύουσα τὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν πάθη, καὶ τοῖς σώμασι, τῇ τῶν ὁστών σου προσψάυσει, ὑγείαν βραβεύουσα.

Καὶ Θεοτοκίον. Μετὰ τὴν β' στιχολογίαν. Κάθισμα.

ᾠχος α'. Χορὸς ἀγγελικός.

Εὐφράνθη μυστικῶς τῶν Ἀρταίων ἡ πόλις, τῇ ἀνακομιδῇ τῶν σεπτῶν σου λειψάνων, καὶ ταῦτα περιστείλασα, ὡς χρυσὸν πολυτάλαντον ἐκτιμᾷ πιστῶς καὶ προσκυνεῖ μετὰ πόθου, ὡς λάματα, ταῖς σαῖς λιταῖς Θεοδώρα, ἀφθόνως παρέχοντα.

Καὶ Θεοτοκίον. Μετὰ τὸν πολυέλεον. Κάθισμα.

ᾠχος δ'. Ἐπεφάνη σήμερον.

Τοὺς Ἀρταίους ἅπαντας, ὧ Θεοδώρα, τοὺς τὴν σὴν γεραίροντας θερμῶς ἀνεύρεσιν τῶν σῶν λειψάνων θείων, ἀπάλλαξον, ταῖς πρεσβείαις, κινδύνων καὶ θλίψεων.

Καὶ Θεοτοκίον. Καὶ ἅπασα ἡ τάξις τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ὁρθοῦ. Ψάλ. καὶ ἰδιόμελον. ᾠχος β'. Ἐπὶ τῇ σῇ πανηγύρει... Ζῆτει εἰς τὴν λιτὴν Κανόνας. Ζῆτει εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐτησίου μνήμης αὐτῆς. Μαρτίου ΙΑ'. Μετὰ τὴν γ' ᾠδὴν ψαλ. Κάθισμα.

ᾠχος πλ. α'. Τὸν συνάναρχον λόγον.

Ασκητῶν ὑπερβᾶσα τὴν βιωτὴν ἀληθῶς, παρὰ Θεοῦ ἀπολαύεις αἰωνιζούσης Μονῆς καὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς αἵγλης ἐμπειλήρωσαι· διὸ μὴ παύση τοῦτ' αὐτὸν δυσωποῦσα ἐκτενῶς, πέννδοξε Θεοδώρα, ὑπὲρ τῶν σὲ ἀνυμνούντων καὶ προσκυνούντων σου τὰ λείψανα.

Καὶ Θεοτοκίον. Μετὰ τὴν στ'. ᾠδὴν. Κάθισμα.

ᾠχος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Εκ τῆς γῆς ἐκλάμψασα ἡλίου δίκην, Ἀρταν πᾶσαν ἔλαμψας ταῖς τῶν λειψάνων σου βολαῖς καὶ τοὺς πιστοὺς ἐστερέωσας, ὧ Θεοδώρα, Ἀνάκτων τὸ καύχημα.

Ὁ Οἶκος.

Ως ρόδον ἐν τοῖς γῆνινοις σπλάχνοις τῶν λειψάνων σου ἀνθούτων, ὁμῆν ὀρθοδοξίας ἐπήγασας τῇ ἀνακομιδῇ αὐτῶν ἐν τῇ Παναρχαίᾳ πόλει Ἀρτη, Θεοδώρα, Βασιλὶς πανένδοξε κόσμου τὰ ὥραϊα ἀρνησαμένη οὐ μικρὰς κακουχίας ὑπέμεινας τὸν σύζυγον ἀνομήσαντα ἤλεγξας καὶ ἐσωφρόνησας, τὸν Βασιλέα καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων ἀγαπήσασα. Διὰ τοῦτο Ὁρρανὼν τὰ κάλλη ὥρδσα καὶ ἀπολαμβάνουσα ἤδη, ἐκτενῶς τὴν θερμὴν σου ἰκεσίαν προσάγαγε τῷ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν τέκνων σου, τῶν τὴν ἀνάμνησιν τελούντων τῆς θεᾶς

τῶν σεπτῶν λειψάνων σου ἀνακομιδῆς, ὧ Θεοδώρα, τῶν Ἀνάκτων τὸ καύχημα.

Τῇ εἰσοστῇ Μαρτίου μηνός, μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῆς εὐρέσεως καὶ ἀνακομιδῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς ἐν Ἀρτῇ βασιλευσούσης ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν μακαρίας Θεοδώρας τῆς βασιλίσσης.

Τὴν γῆν ὀρύξας ὡς δικέλλη τῷ λόγῳ.

Θησαυρὸν φέρω Θεοδώρας κεκρυμμένον.

Ταῖς αὐταῖς ἀγίαις πρεσβείαις Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ἐξαποστειλάριον.

Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Αγάλλου Ἀρτα πόλεων Ἡπείρου ἡ πανάρχαιος, ὡς τῆς Ἁγίας Μητρὸς σου καὶ πολιούχου τὸ Σκῆνος ἀπολαύουσα σήμερον, τῆς πρεσβευούσης πάντοτε, ὅπως ρυθῆς τῶν κινδύνων, Θεοφεγγοῦς Θεοδώρας, καὶ ἐπικρότει ἐν ὕμνοις.

Ἐτερον. Ὁ οὐρανὸν τοῖς Ἀστροῖς.

Φερώνυμος ἐδείχθης, δῶρον Θεοῦ Θεοδώρα, ἀγάπη καὶ τῇ ἀσκήσει νενικηκυῖα τὸν Κόσμον· ὅθεν καὶ δῶρον τὸ στέφος ἐδέξω παρὰ Ὑψίστου.

Καὶ Θεοτοκίον. Εἰς τοὺς Αἰνους. Ψαλ. Στίχ. Προσόμοια.

ᾠχος δ'. Ἐδῶκας σημειώσιν.

Οἶκον σου τὸν πάνσεπτον ἐκ πολέμιων ἀπήλλαξας καὶ τὸν Τάφον ἀνέπαφον, τὴν Ἀρταν δ' ἐτίμησας τὰ σεπτὰ ὁσῶτά σου, ἤδη Θεοδώρα, ἀποδιδούσα εἰς αὐτήν, ἐξ ὧν πηγάζει πηγὴ ἰάσεων· ἐν Ἀρτῇ γὰρ ἀσκήσασα τὸν θυσηνὴ ἐταπείνωσας, καὶ Θεόθεν ἀπειλήφας στέφος ὄντως ἀμάραντον. (Δίς).

Ινδαλμα Σὺ γέγονας τῆς εὐσεβίας Πανόλβιε, ἐγκρατείας ἀσκήσεως, καὶ πάσης αἰοίδιμε ἀρετῆς δοχεῖον, Μητὲρ Θεοδώρα, καταλιπούσα εὐθαρσῶς τῶν Ἀνακτόρων δόξαν τὴν πρόσκαιρον· διὸ καὶ τὰ σὰ λείψανα Θεὸς πρεπόντως ἐδόξασε καὶ ἡμῖν ταῦτα δέδοκε, θησαυρὸν ὡς πολῦτιμον. (Δίς).

Σήμερον ἀβρύνεται πόλις ἡ Ἀρτα κατέχουσα τὴν Σορὸν τῶν λειψάνων Σου, ὡς κρήνην ἐμβρύουσιν τῶν θαυμάτων ρεῖθρα, Μητὲρ Θεοδώρα, καταπλουτίζουσα αὐτὴν τῇ ἀκένῳ πηγῇ ἰάσεων, τὰς νόσους ἀπελαύνουσας καὶ λοιμικὴν τὴν βροτόφθορον, ἐκ τῶν πίστει πανεύφημε, ἐν ᾧδαῖς γεγαυρόντων σε.

Δόξα. ᾠχος πλ. δ'.

Αντλήσατε ἄνθρωποι, πηγῆς βρουύσης νάμα σωτήριον ἐξ αὐλῶν ὀχετῶν, διὰ λειψάνων ἱερῶν τῆς σεπτῆς Βασιλίσσης

δος, Θεοδώρας τῆς Μητρὸς ἡμῶν, ὧν τὴν συγκομιδὴν καὶ ἀνεύρεσιν τιμώντες, ἐνθέως βοήσωμεν· Θεοδώρα πανένδοξε, συγγενοῦς οἰκειότητος μὴ ἐπιλανθάνουσα, μνημόνευε καὶ ἡμῶν τῶν τέκνων σου καὶ πρέσβευε τῷ Σωτῆρι καὶ Θεῷ, εἰρηνεῦσαι τὸν κόσμον καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον.

Δοξολογία μεγάλη ἀπύλουσις κτλ. κατ' ἔθος.

Εἰς τὸν Ἑσπερινὸν τῆς προηγιασμένης ψάλλομεν μετὰ τὰ συνήθη στιχηρά, τὰ ἐν τῷ στίχῳ πρῶτόμοια, δευτεροῦντες τὸ α' καὶ τὸ δόξα. Καὶ νῦν, Θεοτοκίον ἢ Σταυροθεοτοκίον.

Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγέλιον. Ζῆτει εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐτησίου μνήμης.

Μεγαλυνάριον ψαλλόμενον εἰς τὰ δίπτυχα.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν ἐν χαρᾷ καὶ ἀμέτρῳ πόθῳ, Θεοδώρας τῆς εὐκλεοῦς λείψανα, αἰτοῦντες παρὰ Θεοῦ δοθῆναι ἡμῖν αὐτῆς πρεσβείαις δεινῶν τὴν λύτρωσιν.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ

Εἰς τὴν ὁσίαν μητέρα ἡμῶν

ΘΕΟΔΩΡΑΝ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ

Συνταχθεὶς μὲν χάριν εὐλαβείας ὑπὸ τοῦ Ἁγίου καὶ Πρεβέζης Μητροπολίτου

ΣΕΡΑΦΕΙΜ Μ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἀφιερωθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν εἰς τὸν ἐν Ἁγίῳ ἱερὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Μετὰ τὸν εὐλογητόν, τὸ Κύριε εἰσάκουσον. Εἶτα τὸ Θεὸς Κύριος· καὶ τροπάρ. Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Τῆς βασιλίδος τοῖς λειψάνοις προσδράμωμεν, οἱ ἐν κινδύνοις καὶ ἐν δέει προσπέσωμεν, πόθῳ ψυχῆς κραυγάζοντες καὶ λέγοντες αὐτῇ Βασιλὶς βοήθησον ἡμῖν· πᾶσι τοῖς σοῖς τέκνοις ρῦσαι καὶ ἀπάλλαξον νόσων τε καὶ κινδύνων, τοὺς οἰκέτας, θείαις σου εὐχαῖς, κλέος τῆς Ἁγίας, Θεοδώρα πάνσεμνε.

Καὶ τῇ Θεοτόκῳ ἐκτενῶς.

Ὁ Ν' καὶ ὁ Κανὼν ἔχων ἀκροστιχίδα ἐν τοῖς Θεοτοκ. «Σεραφεῖμ».

Ὡδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας.

Στέφει κοσμηθεῖσα ἀσκητικῶ καὶ ἐνηδομένη, Θεοδώρα ἐν Οὐρανῷ, δώρησαι ὑγείαν, σαῖς πρεσβείαις, τοῖς σὲ τιμῶσι καὶ πόθῳ γεραίρουσι.

Εκλαμπρον ἐδέξω παρὰ Θεοῦ, στέφος Θεοδώρα καὶ τῷ θρόνῳ αὐτοῦ αἰεὶ παράστασαι, ὑγείαν δυσωποῦσα καὶ σωτηρίαν σοῖς τέκνοις δωρήσασθαι.

Ιλάσθητι, Ὅσια, τοῖς ταπεινοῖς καὶ Θεὸν τῶν ὅλων καθικέτευσον ἐκτενῶς, κινδύνους καὶ νόσους, Θεοδώρα, ἀποσοβῆσαι ἀπὸ τῶν τέκνων σου.

Θεοτοκίον.

Συνέχομαι κινδύνοις καὶ πειρασμοῖς καὶ πρὸς σὲ Παρθένε, καταφεύγων ἐπιζητῶ τὴν λύσιν αὐτῶν καὶ σωτηρίαν· διὸ λιταῖς σου τὸν δοῦλον σου οἴκτιρον.

ᾠδὴ γ'. Σὺ εἶ τὸ στερέωμα.

Ημᾶς τοὺς γεραίροντας, τοὺς ἐν ἀσκήσει ἀγῶνας σου, ταῖς σαῖς εὐχαῖς, ἐκ νόσων παντοίων, Θεοδώρα, ἀπάλλαξον.

Τὰ ἄθλα σου μέγιστα, ὦ Θεοδώρα πανεύφημε· ρῦσαι διὸ εὐχαῖς σου κινδύνων καὶ ἐκ νόσων τὴν ποιήνην σου.

Ανδρείας πανθαύμαστον καὶ τῆς ἀγνείας ὠφθης ὑπόδειγμα, διὸ κάμῃ ἀγνεύειν εὐχαῖς σου, Θεοδώρα, ἀξίωσον.

Θεοτοκίον.

Εχων τὴν ἐλπίδα μου εἰς σέ, πανάσπιλε Δέσποινα, ὅλην παθῶν καὶ κινδύνων ρῦσαι, τὴν ψυχὴν μου, πρεσβείαις σου.

Διάσωσον νόσων παντοίων καὶ θλίψεων, Θεοδώρα, βασιλίσσων τὸ κλέος καὶ καύχημα, τοὺς προσιόντας σοι καὶ τιμώντας σε πόθῳ.

Θεοτοκίον. Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ.

Ὁ Ἱερεὺς μνημονεύει. Εἴτα τὸ τροπάριον· ἦχος α'.

Τὴν Ἀνάκτων ἀλουργίδα, ὡς πανσόφως κατέλιπες καὶ ἀσκητικοῖς θείοις πόνοις σεαυτὴν ἐπέδωκας, ἀγιασμοῦ γενομένη ἔμπλεως πανεύφημε. Οὕτως ἡμᾶς ἐκνικήσαι καταξίωσον, κόσμον καὶ σάρκα καὶ τὸν δεινὸν κοσμοκράτορα καὶ ζωὴν διανῦσαι φιλόθεον, ὦ ἐπώνυμε τῶν Θεοῦ δωρεῶν, Θεοδώρα πανεύφημε, ταῖς θείαις πρὸς τὸν Κτίστην πρεσβείαις σου.

ᾠδὴ δ'. Εἰσακήκοα Κύριε.

Αὕγασθεῖσα ἐκλάμψεσι πνεύματος ἀγίου, θεοδορῶνυμε, τὴν ψυχὴν μου καταλάμπρυνον οὐρανίᾳ δόξῃ ταῖς πρεσβείαις σου.

Φωτοφόρων ἐκλάμψεων ἅς περ Θεοδώρα ἀπολαμβάνεις νῦν, ἀπολαῦσαι ἱκεσίαις σου πάντας καταξίωσον τοὺς ὑμνοῦντας σε.

Σαῖς εὐχαῖς με ἐνίσχυσον κατ' ἀσθενειῶν τε αἰεὶ καὶ θλίψεων, Θεοδώρα ἀξιόγαστε, ταῖς πρὸς τὸν Σωτῆρα μεσιτείαις σου.

Θεοτοκίον.

Ρῶσιν ἄνοσον δίδου μοι, καὶ πάθη ἀνίατα καταπράυνον, εὐσπλαγχνίας τῇ μεσιτείᾳ σου, ὡς Θεὸν τεκοῦσα, ἀπειρόγαμε.

ᾠδὴ ε'. Φώτισον ἡμᾶς τοῖς.

Σθένει τοῦ Θεοῦ τὸν ἔχθρον κατεπολέμησας· διὸ καὶ ἡμᾶς πάντας ταῖς σαῖς εὐχαῖς, ὦ Θεοδώρα, κατ' ἔχθρων ἐνδυναμῶσον.

Σώσον τοὺς εἰς σέ, Θεοδώρα, προσπελάζοντας καὶ παντοίων νόσων καὶ περιστάσεων, ταῖς σαῖς πρεσβείαις, φιλαδέλφους ἐλευθέρωσον.

Δῶρον τοῦ Θεοῦ σὺ ὑπάρχουσα ἐπώνυμος, πᾶσι δωρηθῆναι τὸ θεῖον ἔλεος, ὣν Θεοδώρα ἱκεσίαις σου ἀξίωσον.

Θεοτοκίον.

Αχραντε σεμνή, θείῳ ὕδατί με ράντισον καὶ ταῖς λιβάσι τοῦ ἔλεους σου, σταγόνας δίδου τῶν δακρύων ὑετίζειν με.

ᾠδὴ στ'. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ.

Ισχύϊ τοῦ Παντουργοῦ, ὦ Θεοδώρα πανέντιμε, πλεκτάνας τοῦ πονηροῦ, σοφῶς κατεφρόνησας· κάμῃ οὖν ἀξίωσον καταλύσαι, σθένει τοῦ Θεοῦ, Σατάν τὸν δόλιον.

Ηράσθης φωτὸς Θεοῦ, ὦ Θεοδώρα αἰοῖδιμε, καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς κατεφρόνησας· κάμῃ οὖν ἀξίωσον φωτισθῆναι εὐχαῖς σου, οὐρανίαις ἐπιλάμψεσι.

Σὺν τοῖς Ἀγγέλοις νυνί, ὦ Θεοδώρα χορεύουσα, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πρεσβείας προσάγαγε, ὑπὲρ τῶν τιμώντων σε καὶ τῶν γεραιρόντων τὰ ἱερά σου λειψανα.

Θεοτοκίον.

Φωτὸς νεφέλῃ σὺ εἶ καὶ τοῦ Θεοῦ θρόνος ἐνδοξος, Παρθενομήτορ Ἀγνή· ψυχῆς οὖν τὰ ὅμματα τῆς ἐμῆς νῦν φώτισον καὶ παθῶν ἀχλύος τὴν καρδίαν μου καθάρισον.

Διάσωσον νόσων. Ζῆτει τέλος γ' ᾠδῆς. Ἀχραντε ἢ διὰ λόγου τὸν λόγον. Ὁ Ἱερεὺς μνημονεύει. Εἴτα τὸ κοντάκιον. Ἦχος β'.

Θείων δωρημάτων Θεοδώρα ἐπώνυμε, ὁσίων σύσκηγε καὶ Βασιλίδων ἀγλάϊσμα, ἐγκαρδίως βοῶμεν [σοι] πρόφθασον καὶ ἐκ παντοίας βλάβης λύτρωσαι ἡμᾶς ταῖς πρὸς τὸν Σωτῆρα θερμαῖς ἱκεσίαις σου.

Καὶ τὸ προκείμενον. Ἦχος δ'.

Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον. στίχ. καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπ. Εὐαγγέλιον· ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον. Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· ὁμοιωθὴ ἡ Βασιλεία (ζῆτει Ζ' τῆς ΙΖ'). Δόξα ταῖς τῆς σῆς Ὁσίας. Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου στίχ. Ἐλεῆμων, ἐλέησόν με ὁ Θεός. Καὶ τὸ παρὸν προσόμοιον· ἦχος πλ. β'. Ὁλην ἀποθέμενοι.

Χαίροις εὐχος ἐνδοξον Ἀκαρνανίας καὶ Ἀρτης, κλέος τε καὶ σέμνωμα καὶ πηγὴ ἀκένωτος τῶν ἰάσεων· χαίροις αἰετῶς λαμπάς, ἢ φωτίζουσα Αἰτωλίαν τοῖς σοῖς θαύμασι· χαίροις ἐπίσκεψις καὶ ρῶσις ἐν νόσοις τῶν τέκνων σου. Σὲ οὖν

καθικετεύομεν Χριστῷ τῷ Παντάνακτι ὑπὲρ σωτηρίας, εἰρήνης τε διηνεκοῦς καὶ εὐρωστίας τῆς ποιμένης σου, Θεοδώρα πάνσεμνε.

Τὸ Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου κλπ. 'Ωδὴ ζ'. Παῖδες 'Εβραίων.

Νῦν καθορώσα, Θεοδώρα, τὴν πανέκλαμπρον τοῦ Πλάστου θείαν θέαν, ἱεραῖς σου εὐχαῖς, δώρησαι τὴν κατ' ἄμφω ὑγίαν τοῖς ὕμνοῦσι σε καὶ προστρέχουσι σῇ σκέπῃ.

Πίστει τιμώντες τὴν σὴν μνήμην, Θεοδώρα, οἱ ταπεινοὶ σου δοῦλοι, εὐλαβῶς καὶ πιστῶς δεόμεθά σου, ταῖς θείαις ἱκεσίαις σου, ἐκ κινδύνων ἀδοκήτων.

Ω Θεοῦ δώρου παναγίου, Θεοδώρα ἐπώνυμε, σοῖς τέκνοις τὸν δωτήρα Θεὸν τῶν ἀγαθῶν δυσώπει, δοῦναι ἡμῖν τὴν ἄφесιν τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων.

Θεοτοκίον.

Εμμονον ἔχων τὴν κακίαν καὶ δουλούμενος ἀτόποις συνηθείαις εὐσπλαγχνίᾳ τῇ σῇ, προστρέχω ἀνακράζων· σῶσον με· σῶσον πάντα γνε μητρικαῖς σου ἱκεσίαις.

'Ωδὴ η'. Τὸν Βασιλέα.

Ρῶσιν κατ' ἄμφω, ὦ Θεοδώρα δυσώπει τοῖς σοῖς δούλοις εὐχαῖς σου δωρηθῆναι, τῶν δεινῶν παντοίων ἀπαλλαγῇν, ὁσία.

Ω Θεοδώρα, ταῖς ἱκεσίαις σου σῶζε, ἀπὸ νόσων παντοίων καὶ κινδύνων τοὺς προσφεύγοντας τῷ θεῷ σου Τεμένει.

Ινα ὕμνῳ σε, ὦ Θεοδώρα 'Οσία, τὴν ὑγίαν παράσχου σῇ οἰκέτῃ, ταῖς πρὸς τὸν Σωτήρα ἐνθέρμοις σου πρεσβείαις.

Θεοτοκίον

Ικεσίαις ταῖς πρὸς Θεὸν σου Παρθένε, τῶν τοῦ βίου δυσχερῶν με σὺ σῶσον καὶ τὸν σάλον παῦσον ἀσθενειῶν παντοίων.

'Ωδὴ θ'. Κυρίως Θεοτόκον.

Πλουτοῦντες, Θεοδώρα, τὰ σεπτὰ λείψανα, κατασπαζόμεθα ταῦτα δεόμενοι, ρῦσαι ἡμᾶς ταῖς εὐχαῖς σου, μῆτερ τῶν θλίψεων.

Κινδύνων τῶν τοῦ βίου λύτρωσαι 'Οσία, τὸν σὸν Οἰκέτην, ἐνθέοις πρεσβείαις σου καὶ πάσης νόσου καὶ βλάβης μὲ νῦν ἀπάλλαξον.

Εν θαύμασιν ἀπείροις Βασιλῆς θεόφρον, ὁ παντοκράτωρ Θεὸς σὲ ἐδόξασε· τοῦτον θερμῶς ἐκδυσώπει ὑπὲρ τῆς ποιμένης σου.

Τὸ γλυπτὸν τοῦ τάφου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Θεοτοκίον.

Μαρία δμβρισόν μοι ἄφειν πταισμάτων καὶ ἀσθενούντα ἐπίσκεψαι δέομαι καὶ συμφοραῖς νῦν ποντούμενον ἔλευ-
θέρωσον.

Ἄξιον ἐστίν· καὶ τὰ παρόντα Μεγαλυνάρια.

Εχοντες Ἄρταῖοι σὰ Ἱερὰ Λείψανα, θεόφρον Θεοδώραν
ὡς ὄχυρόν προπύργιον τούτοις προσφεύγουσιν ἐν νόσοις
καὶ τῆς υγείας πάντες ἐπιτυχάνουσι.

Φύλαττε σὴν ποιμνὴν, δῶρον Θεοῦ, ἐκ κινδύνων παντοίων
καὶ ἐκ νόσων φθοροποιῶν, πίστει τὴν τιμῶσαν σὴν μνήμην
Θεοδώρα, καὶ παντοίως βλάβης ταῖς ἱκεσίαις σου.

Καὶ Θεοτοκ. Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων. Τρισάγιον. Εἶτα τὸ Τροπάριον.

Ἦχος α'.

Τῶν βασιλίδων τὸ κλέος, Ἀσκητριῶν τὸ ἀγλαΐσμα, τῆς
Ἀκαρνανίας τὸ εὖχος καὶ ἱαμάτων ρεῖθρον ἀκένωτον, τῶν
λυπούμενων καὶ πτωχῶν τὴν προστάτιν, τὴν ἀκτίνος δικὴν τὴν
Αἰτωλίαν πᾶσαν καταφωτίζουσαν· ἐπώνυμον τὴν ὄντως δω-
ρεῶν τῶν τοῦ Θεοῦ τὴν πάνσεπτον καὶ Ὁσίαν Θεοδώραν τὴν
Βασίλισσαν, δεῦτε οἱ Ἀρταῖοι πάντες πιστῶς συνελθόντες
ὑμνοῖς τιμήσωμεν· αὐτὴ γὰρ ἀενάως, ὑπὲρ ἡμῶν οὐ παύει
προσβέουσα.

Ἐτερον. Ἦχος γ'.

Χαίρει ἔχουσα ἡ πόλις Ἀρτα τὰ σὰ πάνσεπτα ὅσα, Ὁσία
ἱαμάτων ἱατρεῖον ὑπάρχοντα, τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς μετὰ
πίστεως καὶ αἰτουμένοις τὴν θερμὴν σου σκέπην καὶ ἀντίλη-
ψιν· ὦ Βασίλισσα Θεοδώρα ἀξιόγαστε, Χριστὸν τὸν Θεὸν
ἱκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Ὁ Ἱερεὺς ὡς ἔθος μνημονεύει. Εἰς τὴν ἀπόλυσιν ψάλλεται τὸ παρόν,
ἦχος β'. Ὅτε ἐκ ξύλου σε.

Δεῦτε οἱ ἐν Ἀρτῇ εὐσεβεῖς, δεῦτε ἐν ᾧδαῖς Θεοδώραν ἀνευ-
φημήσωμεν, βασιλίδων σέμνωμα, μοναστριῶν καλλονὴν,
πρὸς αὐτὴν ἀνακράζοντες· λύτρωσαι, εὐχαῖς σου, Θεοδώρα
πάνσεμνε, τῶν ἐνεστώτων δεινῶν πάσης προσβολῆς τε καὶ νό-
σου τοὺς τὰ σὰ λείψανα τιμώντας καὶ τῇ ἀντιλήψει σου προσ-
τρέχοντας.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Μνήσθητε οἱ τε ἀναγινώσκοντες καὶ ψάλλοντες τοῦ συντάξαντος
ταπεινοῦ Μητροπολίτου

(ὑπογρ.) † Ἀρτης ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ

Τοῦ κ. ΟΛΜΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

Στις 12 Ἀπριλίου 1204 τὰ πλήθια τῶν Φράγκων σταυροφόρων μπήκαν στή Βασιλίδα τῶν πόλεων, πρωτεύουσα τῆς κραταιῆς αὐτοκρατορίας καὶ Νέαν Ρώμην καί, μετὸ σταυρὸ στὸν ὄμο, διέπραξαν τὶς πιὸ αἰσχρὲς παρανομίες, ὡμότητες καὶ διαρπαγές, σὲ τρόπο ποῦ, κατὰ τὸν ἱστορικὸ Γρηγορόβιο, δύσκολα νὰ μποροῦν ν' ἀξιώσουν στὴν Ἱστορία θέσι καλύτερη ἀπ' τὴν τοῦ Ἀλάρικου ἢ τοῦ Ἀττίλα.

Στις κρίσιμες ὅμως ἐκεῖνες στιγμὲς εὐρέθηκαν ἄνθρωποι ποὺ ἀνέπτυξαν ὅλη τους τὴ ζωτικότητα καὶ ἵδρυσαν μικρές, ξεχωριστὲς ἐλληνικὲς ἡγεμονίες, ὅπως ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ Βασίλειο τῆς Νικαίας καὶ τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου.

Τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ἱδρυτῆς εἶναι ὁ Μιχαὴλ Α' Ὁ Ἄγγελος Κομνηνός, συγγενὴς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τοῦ ὁποῦ μὴ πρώτη ἐξαδέρφη εἶχε γιὰ γυναῖκα του. Αὐθέντης πρῶτα σὲ ὅλο τὸ Μωρητᾶ, εἶχε κληθεῖ σὲ βοήθεια ἀπὸ τὸν Διοικητὴ τῆς Νικοπόλεως Συναχηρεῖμ, ἐναντίον τοῦ ὁποῦ εἶχαν στασιάσει ὠρισμένοι παράγοντες. Ὁ Συναχηρεῖμ (*) αὐτός, ἀρχηγὸς ἀπὸ τῆς Θράκης, ποὺ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίες στὴν Αὐτοκρατορία, εἶχε παντρευτεῖ μὴ πρωτεξადέρφη τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ εἶχε διοριστεῖ Διοικητὴς Παλ. Πρέβεζας καὶ Νικοπόλεως. Ἦταν λοιπὸν ὁπωσδήποτε συγγενεῖς μετὸν Μιχαὴλ Κομνηνὸ τοῦ ὁποῦ ζήτησε τὴ βοήθεια.

Καὶ πραγματικὰ ὁ Μιχαὴλ Ὁ Ἄγγελος Κομνηνὸς εἶχε προστρέξει. Ὡσποῦ νὰ φθάσῃ ὅμως ἦταν ὀργά, γιὰτὶ ὁ Συναχηρεῖμ εἶχε φονευθεῖ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς. Ὡστόσο, καὶ τότε, δὲν παρέλειψε νὰ λάβῃ δραστικὰ μέτρα. Τιμώρησε

(*). Δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ ἄλλους ἱστορικοὺς, ἐκτὸς ἀπ' τὸ χρονόγραφο μοναχὸ Ἰώβ.

παραδειγματικά τους δολοφόνους, έγινε κύριος της χώρας και της περιουσίας του Σεναχηρείμ και πήρε υπό την προστασία του τη γυναίκα του Μελισσηνή.

Το 1214, έπειτα από δεκάχρονη Βασιλεία, τον διαδέχτηκεν ο αδερφός του Θεόδωρος, γιατί ο Μιχαήλ Δούκας, γιός του Μιχαήλ Κομνηνού, ήταν ακόμα ανήλικος. Ή δρᾶσι του Θεόδωρου είναι γεμάτη από ήρωϊκές εξορμήσεις, παρατολμίες κι' έπιπορκίες. Άνδρείος μὰ και αντιφατικός, μεγαλεπήβολος ἀλλὰ και ἀλόγιστος, χρησιμοποίησε μέσα πολλά και ποικίλα, χωρίς τελικά και νὰ καταφέρει εκείνο πού σκόπευε. Τυφλωμένος ἀπ' τὴ φιλοδοξία και θέλοντας νὰ εξασφαλίση γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀπερίσπαστη και συνεχὴ Διοίκησι, σκέφτηκε νὰ σκοτώσῃ τὸν μελλοντικὸ διεκδικητὴ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἐξουσίας, τὸν ἀνήλικο ἀνεψιὸ του Μιχαήλ Δούκα. Ἡ μητέρα ὅμως τοῦ νεαροῦ πρίγκηπα, ματαιώνοντας τὰ σχέδιά του, πήρε τὸν μικρὸν και κατέφυγε σὲς χώρες τοῦ Μωρηᾶ.

Ἀργότερα ὁ Θεόδωρος ὑπέταξε ὅλους τοὺς γύρω ἔχθρους. Ἔδωξε ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη τοὺς Φράγκους, — πού εἶχαν ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ νικώντας τὸ διοικητὴ τῆς Ἰωάννη Πετραλῦφη —, φευγάτισεν ἀπ' τὸ Δυρράχιο τοὺς Βενετοὺς και μεγάλωσε τὸ κράτος του μέχρι τὴν Ναύπακτο και ὡς τὴ Θεσσαλία κι' ἀπάνω, πέρα ἀπ' τὴ Μακεδονία, ὡς τὴν Ἀδριανούπολη, ἀπειλώνοντας γιὰ μιὰ στιγμή κι' αὐτὴ τὴν Φραγκοκρατούμενη Βασιλίδα. Στὴν κυριαρχικὴ του ὅμως αὐτὴ παντοδυναμία θέλησε ν' ἀρχίσῃ ἀναίτιο πόλεμο κατὰ τὸν Βουλγάρων, παρὰ τὴ συγγενεία του μὲ τὸν ἀρχηγὸ τους Ἀσάν. Ὁ Θεόδωρος νικῆθηκε παρὰ τὸν Ἑβρο, αἰχμαλωτίστηκε και τέλος, γιὰ νὰ σταματήσουν οἱ συνομωτικές του ἐνέργειες, τυφλώθηκε.

Τότε ὁ Ἰωάννης Ἀσάν κάλεσε ἀπ' τὸν Μωρηᾶ τὸν Μιχαήλ Δούκα μὲ τὴ μητέρα του. Ὁ μικρὸς διάδοχος εἶχε τώρα ἐξελιχτεῖ σ' ἕναν ὥραϊο ἔφηβο μὲ ἀτσαλομένη ὀρμὴ και στολὶδια γενναίου πολεμιστῆ, στὸν ὅποιον ὁ Βούλγαρος ἀρχηγὸς ἐμπιστεύεται τὴν ἀρχικὴ ἐπικράτεια τοῦ πατέρα του. Στὰ Σέρβια ὁ νέος γνωρίζει τὴν κόρη τοῦ ἀξιωματοῦχου Ἰωάννου Πετραλῦφη Θεοδώρα, («ἦς ἄκρως ἀλούς», καθὼς ἱστορεῖ ὁ βιογράφος τῆς Ἰῶβ), τὴν ὁποία ζητάει και παίρνει λίγο ἀργότερα γυναίκα του.

Πρὶν ὅμως ἐξιστορήσωμε τὴ συνέχεια τῶν γεγονότων, τὰ παραστρατήματα τοῦ Μιχαήλ και τὴν ἐξέλιξι τῶν Ἡπειρωτικῶν πραγμάτων, στὴ διαμόρφωσι τῶν ὁποίων τέτοιο ρόλο ἔπαι-

ξεν ἡ Θεοδώρα, ἡ σεπτὴ Βασίλισσα και σημερινὴ Ἀγία, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀναφέρωμε λίγα σχετικά γιὰ τὴν καταγωγὴ τῆς γυναίκας τοῦ Μιχαήλ Δούκα, τοῦ Μιχαήλ Β' ὅπως ἔμεινε στὴν ἱστορία.

Οἱ Πετραλῦφαι ἦταν ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια ἐγκατεστημένη στὴ Θράκη, Γαλλικῆς ὅμως καταγωγῆς, καθὼς φανερώνει και τ' ὄνομά τους (Pierre d'Aulps τῆς Προβηγκίας). Ὁ Ἰωάννης Πετραλῦφης, ὁ πατέρας τῆς Θεοδώρας, κατεῖχε τὸν τίτλο τοῦ Σεβαστοκράτορος κι' εἶχε προσφέρει ἀρκετὲς και σημαντικὲς ὑπηρεσίες στὴν αὐτοκρατορία. Τὸ 1240, Μέγας Χαρτουλάριος, πολέμησε μὲ ἄτυχον ὅμως ἀποτέλεσμα κατὰ τῶν Λατίνων τῆς Θράκης. Ἐπίσης ὁ γιὸς του Θεόδωρος Πετραλῦφης, κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ Ἀκροπολίτη, μετεῖχεν ἐνεργὰ στὴ διοίκησι τῶν δημοσίων πραγμάτων, κι' ἔχαιρε τῆς ἀγάπης και τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ Ἰωάν. Λασκάρως πού τὸν καλοῦσε «ἀδερφό» του. Στὴ Θεσσαλία, ὅπου ὁ Ἰωάννης Πετραλῦφης χρημάτισε Διοικητὴς, ἐγέννησε τὴ Θεοδώρα πού βρῆκε, καθὼς ὅλα του τὰ παιδιὰ, καλὴ και χριστιανόπρεπη ἀνατροφή. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα τῆς, ἡ Θεοδώρα, μικρὴ ἀκόμα, βρῆκε προστασία κι' ἐπίβλεψι ἀπ' τὸν Δεσπότη Θεόδωρο, στὸν ὅποιον οἱ ἀδερφοὶ τῆς «δεξιῶς ἐτέλουν». Ὅταν δέ, μετὰ τὴν ἦττα τοῦ Ἑβρου, ὁ Θεόδωρος αἰχμαλωτίστηκε ἀπ' τὸν Βούλγαρο ἀρχηγό, ἡ νεαρὴ προστατευομένη εἶχε πιά μεγαλώσει και μέστωνε στὴν ἐφηβικὴ τῆς ἄνθισι. Στὴν ἡλικίαν αὐτὴ τὴ γνώρισε, περνώντας ἀπὸ τὰ Σέρβια, ὁ ἀνακληθεὶς Διάδοχος τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Δεσποτάτου. Ἀχτιδοβολοῦσα, ἐλκυστικὴ κι' ἐλεύθερη. Ὁ ἴδιος δὲν ὑπολείπονταν. Νέος, γενναῖος μὲ ἐπικράτεια μικρὴν ἴσως πού ὅλες ὅμως οἱ προϋποθέσεις ὑπῆρχαν γιὰ νὰ μεγαλώσῃ. Παντρεύτηκαν, πέρασαν στὰ Σέρβια τὶς πρῶτες μέρες τῆς μεταγαμήλιας ζωῆς τους κι' ἔπειτα, λαμπρὰ και θριαμβευτικά, κατέβηκαν στὴ Ἀκαρνανία (Ἄρτα), ὅπου μὴ νὰ περὶ ὁδοῦς ἀνοιγόταν και γιὰ τοὺς δύο.

Ὁ Μιχαήλ, πνεῦμα ἀνήσυχο και φιλόδοξο, κατὰφερε μὲ ἄξαφνες κι ἀποφασιστικὲς ἐνέργειες νὰ στερεωθῇ πρῶτα γερὰ στὸ θρόνο του και ν' ἀρχίσῃ κατόπιν διαδοχικὰ ἐκστρατείες και μάχες, νὰ συνάψῃ φιλικὰ σύμφωνα, νὰ θεμελιώσῃ ὀχυρωματικά ἔργα και γενικὰ νὰ ριχτῇ ἐντατικά σὲ μιὰ πολὺκλαδὴ και δυναμικὴ δρᾶσι. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, δὲν ἐκράτησαν ἀρκετὲς σημειώσεις γιὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Βασιλείας του. Ἀπὸ σποραδικὲς ὅμως πληροφορίες και μεμονομένα ἔγ-

γραφα, μαζί με τις σημειώσεις του 'Ιώβ, ή φυσιογνωμία του Μιχαήλ Β' προβάλλει ισχυρή, επιβλητική, σεβαστή.

Ἡ Θεοδώρα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, «οὐ παρεσύρη τῇ δόξῃ, οὐχ ἑάλω τῇ νεότητι». Ποτισμένη κι' αὐτὴ ἀπ' τὸ Θεοκρατικὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀσκητικὴ τάσι τοῦ μυστικόπαθου Βυζαντίου, ἀφωσιώθηκε περισσότερο στὴ λατρεία τῶν θείων «ταπεινοφροσύνης ἀσπαζομένη, ἀοργησίαν, ἀγάπην, πραότητα, συμπάθειαν καὶ ἐλεημοσύνην».

Ἀπὸ τὶς πρῶτες φροντίδες τοῦ Μιχαήλ Β' ἦταν, καθὼς εἴπαμε, καὶ ἡ ὁχύρωσι τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὴν παλιὰν ἀκόμη ἐποχὴ, σωζόταν στὴν Ἀρτα ἀπομεινάρια τῶν παλιῶν κυκλωπείων τειχῶν τῆς Ἀμπρακίας. Στὰ Β.Α., πάνω ἀπ' τὸν Ἀραχθο, στὸ σημερινὸ Ριζόκαστρο, ἐστήλωσε τὸ φρούριο μὲ καινούργια ἐργασία καὶ προσπάθεια, ὥστε νὰ γίνῃ ἰσχυρότατο.*)

Οἱ στρατιές του ἦσαν πειθαρχημένες, στοὺς ἔξω καὶ στοὺς γύρω ἐνέπνεε τὸ σεβασμὸ ἢ τὸ φόβο καί, ἀπλυνόμενος σιγὰ-σιγὰ, ἔφτασε ἀργότερα νὰ γίνῃ, καθὼς θὰ ἴδοῦμε, ἡ στερεότερη ἐκπροσώπησι τοῦ συνασπισμένου Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ δυνατότερος διεκδικητὴς τῆς Βασιλίδος. Ὡστόσο τῶρα ἡ ἐνδοοικογενειακὴ κατάστασι, δυσαρμονικὴ ἀπὸ καιρὸ, δὲν ἄργησε νάρθῃ σὲ φανερὴ ὀξυνση. Ὁ Μιχαήλ δὲν ἔκρυβε τίς ἄνομες σχέσεις του μὲ τὴν εὐγενικῆς καταγωγῆς Ἀρτηνὴ δέσποινα Γαγγρινή.

Ὁ βιογράφος μοναχὸς Ἰώβ μᾶς δίνει τὴν ἐξήγησι τῆς τέτοιαις παραπτώσεως σύμφωνα μὲ τίς δικές του ἀντιλήψεις. Ὁ Διάβολος, γράφει ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ ποτὲ τὸ καλὸ, ἐφθόνησε γιὰ τὴν πρωτινὴ εὐτυχία τοῦ ζεύγους καὶ τῇ θεοσέβειᾳ τῆς Θεοδώρας καὶ μὴ μπορώντας νὰ λυγίσῃ τὸν ἀδαμάντινο χαρακτῆρα τῆς Ἀγίας, στράφηκε κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ποὺ τοῦ

(*) Τὸ φρούριο τῆς Ἀρτας, ποὺ σώζεται ἀκόμη γερὸ καὶ χρησιμοποιεῖται (μέσα βρίσκονται οἱ φυλακές), ξαναεπισκευάστηκε ἐπειτα (1357) κι' ἀπ' τὸ Νικηφόρο Β' κι' ἀργότερα πάλι πολὺ αὐξήθηκε κι' ἐπιδιορθώθηκε ἐπὶ Βενετῶν καὶ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ Μητροπολίτης Σεραφεῖμ στὸ σύγγραμμά του «Δοκίμιον περὶ Ἀρτης...» (σ. 334, λη') μᾶς πληροφορεῖ πὼς ἀπάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς πυριτιδαποθήκης σὲ μαρμαρίνη πλάκα σωζόταν ἀνάγλυφο λέοντος, πιθανῶς ἀπὸ τοὺς Βενετσαίνους. Στὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ὑπῆρχε μπρὸς ἀπ' τίς πύλες Ἰμαρέτι (φτωχοκομεῖο) μὲ μαγεϊρὰ ὀλόγυρα. Καὶ πίσω ἄλλο κτίριο, «ἑμισαλλὰς», ὅπου σὲ καιρὸ πολέμου ὁ στρατὸς ἔκανε «ναμάζι».

φύσηξε τὴν ὀργὴ τῆς θηλυμανίας. Μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμα πὼς ἡ Γαγγρινὴ αὐτὴ τὸν σκλάβωσε μὲ μάγια σὲ τρόπο ποὺ ὄχι μόνο νὰ τὸν κἀνὴ ὀλότελα τρελλὸ γι' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ σηκώσῃ στὴν ψυχὴ ἄσπονδο μῖσος πρὸς τὴ γυναῖκα του. Ἡ Θεοδώρα, ὑποχρεωτικὴ πάντα κι' ὑπομονητικὴ, δὲν ἀντιστάθηκε θαρρετὰ στὴν τέτοια διαγωγή, περιμένοντας μόνο τὴν ἄνωθεν ἐπέμβασι ποὺ ἰκέτευε στίς ὀλονύχτιες προσευχές της. Κι' ὁ Μιχαήλ, ὅλο καὶ πιὸ αὐθαδιάζοντας, ἀπομακρύνθηκε ἀπ' τὴ νόμιμη σύζυγό του καὶ τὴν «μαινάδα φρενοβλαβὸς συνηγέτο». Ἀπήτησε ἀκόμη κι' ἀπ' τοὺς ὑπηκόους του νὰ πάψουν νὰ θυμοῦνται καὶ νὰ δίνουν ὅπωςδῆποτε σημασία στὴν πρώτη γυναῖκα του, νὰ μὴ ἀναφέρουν πουθενὰ τὸνομά της, νὰ τιμοῦν δὲ ἀντίθετα καὶ νὰ δοξάζουν τὴ θεόσταλτη κι ὠραιότατη κι εὐγενέστατη Γαγγρινή.

Τὸ στενὸ αὐτοκρατορικὸ περιβάλλον ἔκλεινε τὰ μάτια μπρὸς στὰ δραματικὰ περιβάλλοντα. Καὶ ἡ Θεοδώρα, μόνη κι' ἀπροστάτευτη, δὲν εἶχε ποὺ νὰ στραφῇ καὶ νὰ καταφύγῃ. Σὲ λίγους μῆνες θάρχόταν στὸ φῶς ὁ πρῶτος καρπὸς τῆς συνάφειάς της μὲ τὸν σύζυγό της Δεσπότην Μιχαήλ τὸν Β'. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὴν ἐμπόδιζε νὰ προτιμήσῃ τὸ δρόμο τῆς φυγῆς.

Ἐφυγε λοιπόν. Ταλαιπωρήθηκε καιροὺς μὲ κρύα καὶ καύσωνες, πεῖνα καὶ δίψα, δρόμους καὶ κακοτυχίες. Ἀγνωστῇ, πικραμένη καὶ κακόντυτῃ πέρασε ἀγροῦς, δρασκέλισε λόφους, διάβηκε ποτάμια καὶ νυχτοπερπάτησε μὲ ἀστροφεγγιά. Ποτὲ ὅμως ἀπ' τὰ χεῖλια της δὲν βγῆκε τίποτε ἄπρεπο. Οὔτε καταράστηκε κανέναν, οὔτε βαρυνεστήθηκε. Μόνον προσευχόταν μακρόθυμα κι' ἔδινε καθεμέρα τίς ἐλπίδες της στὸ Θεό.

Ἀργότερα ἔφερνε στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ παιδί της, μᾶς πληροφορεῖ ὁ μοναχὸς Ἰώβ, χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς διευκρινίσῃ ποῦ τὸ γέννησε καὶ πὼς καὶ ὑπὸ ποιὲς συνθήκες. Οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονογράφους μᾶς διέσωσε σχετικὲς λεπτομέρειες.

Μιὰ μέρα ἡ Θεοδώρα ἔφτασε στὸ χωριὸ Πρένιστα. Σ' ἔνα χωράφι εἶδε τὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ νὰ σκαλίζῃ τὸν κῆπο του. Στάθηκε. Κουρασμένη καὶ μὲ ροῦχα παλιὰ ποὺ δὲν ἔφταναν ὥστόσο νὰ κρύψουν τὴν εὐγενικὰ καταγωγὴ μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἐμορφιάς. Ἡ ξένη δίσταζε νὰ φανερώσῃ τὸνομά της. Ὁρκισεν ὅμως τὸν παπᾶ κι' ἀποκαλύφθηκε: Θεοδώρα, κόρη τοῦ Χαρτουλαρίου Ἰωάννου τοῦ Πετραλῦφη, σύζυγος τοῦ Δεσπότη καὶ Αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Β'. Κι' ὁ παπᾶς, «γνοὺς ἦτις ἦν

ταύτην οἶκαδε φέρων κατέκρυψεν πάσης ἐπιμελείας ἀξιώσας».*) Πέρασαν ἔτσι πέντε ὁλόκληρα χρόνια.

Τότε τὰ πράγματα μεταβλήθηκαν ριζικά.

Βαρυεστημένος ἴσως ὁ Αὐτοκράτορας ἀπὸ τὴν ἔκλυτη ζωὴ του, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν μουσικὴ κατακραυγὴ ποὺ ἔνοιωθε νὰ ξεσηκώνεται ἐναντίον του, θυμούμενος καὶ τὴν ἄμεπτη διαγωγὴ τῆς ἐγκαταλελειμένης κι' ἀποδιωγμένης Αὐτοκράτειρας, ποὺ ἐνῶ μποροῦσε νὰ τοῦ δημιουργήσῃ ζητήματα, ἔφυγε ἀγόγγυστα καὶ χάθηκε ποῖος ξαίρει σὲ ποιῶν λόγων τις ἀπόκοσμες σπηλιές, ὑπολογίζοντας συγχρόνως καὶ τις πιθανές συνέπειες ἀπὸ τὴν παράτασι μιᾶς τέτοιας διαγωγῆς, προτίμησε νάλλαξῃ τρόπους συμπεριφορᾶς. Ἐπειτα δὲν φαίνεται καθόλου ἀπίθανο πὼς κάποια διάδοσι θᾶχε φτάσῃ ὡς τὴν πρωτεύουσα πὼς ἡ ἐξόριση Βασίλισσα μὲ τὸν πρῶτο Βασιλικὸ γόνον ὑπόφερεν ἀπ' τὴν στερήσῃ στὴν ἐρημίᾳ. Κι' ὁ Μιχαὴλ, φροντίζοντας γιὰ τὸν διάδοχό του, σκέφτηκεν ἴσως νὰ καλέσῃ κοντὰ του τὴ Θεοδώρα.

Ὅ,τι καὶ νὰ ποῦμε δὲ θᾶναι παρὰ ὑποθέσεις. Ὁ Ἰωβ πάντως ἐξιστορεῖ τὰ γεγονότα ἔτσι:

Μιά μέρα ποὺ ὁ Μιχαὴλ ἔλειπεν, οἱ ἰσχυροὶ τοῦ παλατιοῦ συνάχτηκαν καὶ ἀγαναχτισμένοι ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἡ διαβολικὴ ἐπίδρασι τῆς κακῆς Γαγγρινῆς εἶχε φέρεῖ, τὴν περικύκλωσαν καὶ τὴν ἀνάγκασαν νὰ προβῇ σὲ ἀποκαλύψεις. Τότε ἔτυχε ν᾿ᾱρθῇ ὁ Μιχαὴλ, ποὺ, ἀηδιασμένος πλέον ἀπὸ τὴν πρῶστη ἀλαζονείᾳ τῆς πονηρῆς του εὐνοουμένης «ἐνεσείσθη», ἄλλαξε ψυχικὴ διάθεσι κι' ἀποφασισμένος κι' ὁ ἴδιος νὰ γυρίσῃ στὸν ὀρθὸ δρόμο ἀπ' τὸν ὁποῖο τὸν παρέσυρεν ἡ ψυχοφθόρα γοητεία τῆς Γαγγρινῆς, τὴν ἔδιωξε, ἐνῶ ταυτόχρονα ἔστειλε βασιλικούς ἐμπίστους σὲ ἀναζήτησιν τῆς ἐνάρετης, νόμιμης καὶ πολυαγαπημένης γυναικᾶς του, τῆς Βασίλισσας Θεοδώρας, μὲ

(*) Ὁ Σεραφεῖμ εἰς τὸ «Δοκίμιόν» του, γράφοντας γιὰ τὸ χωριὸ Πρένιστα καὶ τὴν ἐκκλησίᾳ του, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, προσθέτει (σελ. 17): «... Ἐνταῦθα, λέγεται, κατέφυγε, καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ ἐαυτῆς συζύγου Δεσπότη Μιχαὴλ Β' τοῦ Κομνηναγγέλου, ἡ Βασίλισ Ἁγία Θεοδώρα. Δείκνυται δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ ἡ θέσις ἐν ᾗ ἔμενε κεκρυμένη ἡ μακαρία, σκόουσα ἐπὶ τινος σκληροῦ λίθου, κοίλου φυσικῶς ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους, ἔχοντος σχῆμα θρονίσκου (πολτρónας), ὃν εἶδομεν καὶ ἡμεῖς καὶ κειμένον ἐπὶ κατωφεροῦς καὶ ἀποτόμου θέσεως».

τὴν ὁποία μιὰ καινούργια ζωὴ θεοσεβείας κι' ἀγαλλιᾶσεως τοὺς περίμενε (*).

Ἡ ζωὴ τῶν Δεσποτῶν ξανάρχισεν ἁρμονικὰ καὶ μὲ ὅλες ἐκεῖνες τὶς μικρὲς ἢ σπουδαιότερες θυσίες τὶς ἀναγκαῖες γιὰ τὴ λησμοσύνη τῶν περασμένων. Οἱ σχέσεις τοὺς εἰρηνικῆς, οἱ ἀποφάσεις τοὺς σύμφωνες, ἡ αὐτοκρατορικὴ τοὺς θέσι γερὰ στερεωμένη. Οἱ φιλάνθρωποι ἐνέργειες ἦταν σκοπὸς τοὺς, ἡ ἄμιλλα στὴν ἀρετὴ ἀσχολία τοὺς καὶ κυριαρχικὴ φροντίδα τοὺς, κατὰ τὸν βιογράφο, ἡ «ἐαυτῶν σωτηρία».

Ἐμπρακτο ἀποτέλεσμα τῆς μεταμελείας τοῦ Μιχαὴλ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν τάσι τῆς ἐποχῆς, τὸ χτίσιμο ἐκκλησιῶν. Καὶ τὸ χτίσιμο αὐτὸ ἐξακολούθησεν ἀπὸ τοὺς διαδόχους του καὶ μὲ τὸν ἴδιο θερμὸ ζῆλο σὲ τρόπο ποὺ ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ νὰ βρῇ στὴν Ἄρτα κατὰ τὸ 13^ο αἰῶνα πρόσφορο ἔδαφος ἀναπτύξεως, νὰ φτάσῃ σὲ θαυμαστὸ σημεῖο προόδου, νὰ ἐξελιχθῇ ὡς πρὸς ὠρισμένα σημεῖα καὶ νὰ παρουσιάσῃ πρωτότυπους συνδυασμοὺς καὶ χρήσιμες καινοτομίες. Ἡ περίοδος αὐτὴ στάθηκε ἡ μοναδικὴ στὴ μακραίωνα ζωὴ τῆς παλῆας κραταιᾶς Ἀμβρακίας ποὺ ἡ ἀνάπτυξι τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἔφτασε σὲ δυνατό σημεῖο ἀνατάσεως καὶ καθιέρωσε τὴν Ἄρτα πολύτιμο κειμήλιο βυζαντινῶν στολιδιῶν.

Ἀπὸ τοὺς ναοὺς ποὺ ἀποδίδονται στὸν Μιχαὴλ Β' εἶναι τῆς Μονῆς τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῆς Κάτω—Παναγίας. Ἡ ἴδια

(*) Βιογράφος τῆς Ἁγίας Θεοδώρας στάθηκε, καθὼς ἀναφέραμε καὶ προγενέστερα, ὁ μοναχὸς Ἰωβ ποὺ ἔζησε κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ φέρεται ὡς συγγραφεὺς καὶ τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας. Ἡ βιογραφία καὶ ἀκολουθία, περιλαμβανόμενες σ' ἓναν ἀπ' τοὺς Μαρκιανούς κώδικες, τυπώθηκαν (1327) στὴ Βενετία δαπάναις «Σεκλιστινοῦ τοῦ ἐξ Ἄρτης» τὴν πρώτη φορὰ καὶ δαπάναις Γ. Σ. Μόστρα (ἀπὸ τὸ Πέτα) τὴν ἄλλη (1812;). Γραμμένες στὴ δημοτικὴ, ἀποτελοῦν περισσότερο παράφρασι. μὲ πολλὰ φιλολογικὰ ἢ φαντασιώδη παραγεμίσματα. Στὴν Ἀθήνα ξανατυπώθηκαν τὸ 1841 ἐκ τοῦ τυπογραφείου Μ. Μαντζαράκη καὶ μὲ ἔξοδα φιλοθρήσκου Ἀρτηνοῦ ἐμπόρου Κ. Σ. (Κων. Σακελαροπούλου) «εὐλαβείας χάριν». Ὁ Μουστοξύδης ἀναφέρει καὶ ἄλλη ἔκδοσι, τῆς Βιογραφίας μόνο, στὴ Βονωνία (1784) ὑπὸ Ἰω. Ἀλοΐσιου τοῦ Μιγκαρέλου στὴν περιγραφή ποὺ ἔκαμε τῶν μαρκιανῶν κωδίκων. Αὐτοῦσι τὸ κείμενο τοῦ Ἰωβ ξαναδημοσιεύτηκε μὲ πολλὰ ἱστοριοπραγματικὰ σχόλια ἀπὸ τὸν Μουστοξύδη εἰς «Ἑλληνομνήμονα» τ. 1ος σ. 41, μετατυπώθηκε δὲ ὑπὸ Βυχόν ἐν Νουν. τοῖς τ. Β', σ. 401. (Κύττα Α. Μηλιαράκη: «Ἱστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου». Ἀθῆναι 1898. Τὸ 1874 ξανατυπώθηκε σὲ λαϊκὴ παράφρασι ἀπὸ τοὺς τότε ἐκκλησιαστικοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τῆς Ἄρτας.

ἡ Ἀγία Θεοδώρα ἔχτισε τὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ὅπου κατέφυγε γιὰ τὶς προσευχὲς τῆς (1270), «συνάμα δὲ παρ' αὐτῇ καὶ ἱερὰν γυναικείαν μονήν», (Σεραφεῖμ «Δοκίμιον» σ. 139).

Ἀναλυτικώτερη ἐπέκτασι στὰ ἐκκλησιαστικά αὐτὰ κτίσματα, ποὺ τόσο συνδέονται μὲ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπ' τὸ κύριο θέμα. Ἐπιφυλασσόμαστε γι' ἀργότερα στὴ Γενικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας. Θὰ παραθέσουμε μόνον λιγοστὲς εἰδησιογραφικὲς πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὴν Μονὴ τῶν Βλαχερνῶν :

Ἡ μονὴ τῶν Βλαχερνῶν μέχρι τὸ 1814 τιμῶνταν εἰς μὴν-μην τῆς Μεταστάσεως τῆς Θεοτόκου. Ἀπὸ τότε καὶ μέχρι σήμερα γιορτάζει στὶς 2 Ἰουλίου, τὴν Κατάθεσι τῆς Ἀγίας Ζώνης. Ὁ διακοσμητικὸς πλοῦτος τοῦ ναοῦ καταστράφηκε στὶς ταραχώδεις περιόδους τῆς ἐθνεγερσίας, ὥστόσο, σωστὰ ἢ ἀκρωτηριασμένα, σώζονται ἀκόμα ἀρκετὰ σημάδια δηλωτικὰ τῆς μεγαλοπρέπειας τοῦ ναοῦ καὶ τῶν «δομητόρων» του, ὅπως μιὰ γλυπτὴ εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ στὴν ἐξωτερικὴ δεξιὰ πλευρὰ κι' ἄλλα μισοκαταστραμμένα μαρμάρινα ἀνάγλυφα.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ βρίσκονται δύο τάφοι. Ὁ ἕνας (δεξιὰ) τοῦ Μιχαήλ.

Ἡ σκέψι μάλιστα αὐτὴ ὠδήγησε παληότερα τὸν τότε Μητροπολίτη Πρεβέζης, στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῦ ὑπόκειται ὁ ναός, νὰ ἐρευνήσῃ τὸν τάφο ὅπου πίστευε, μάταια, πὼς κρυβόταν θησαυροί. Γιὰ τὸν τάφο ἀριστερὰ μερικοὶ ἐπίστευαν πὼς ἦταν τῆς Ἀγίας Θεοδώρας. Σήμερα ὅμως εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο πὼς ἡ Βασίλισσα ἐθάφτηκε στὸ ναὸ τῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, μέσ' στὴν πόλι καὶ κοντὰ στὰ Ἀνάκτορα, ὅπου βρέθηκαν τὰ σεπτὰ λείψανά της. Ἐνῶ ὡς ἀπόδειξι πὼς τάφος τῆς ἦταν ὁ τῆς Μονῆς Βλαχερνῶν στάθηκε μόνο ἡ ἀνάγλυφη γραφὴ τοῦ τάφου αὐτοῦ ποὺ λέει :

Ἀδελφείον τὸ χρῆμα τοῦτο τοῦ τάφου,
ἡ ψαλμικὴ κέκραγε τοῦ ἈΑΑ λύρα,
Πλὴν οὐκ ἀπεικὸς οὐδὲ τῇ φύσει ξένον.
Κᾶν πικροδακρυφρεμλὸς ἔστιν αἰτία,
Μήτηρ γὰρ μία καὶ νηδὺς μία...
Ἡ Βασίλισσα Δούκαινα Θεοδώρα,
Ἐν φιλότῃ γνησιοστοργουμένη
Γῇ καὶ τάφος χωρεῖ (μ) διπλῇ τῇ μόρῃ
Ἀρχαῖς ἀναλογουῦντος ἡμῖν τοῦ τέλους.
Καὶ κατάλληλον τοῦ Θεανθρώπου φέρω
Ἐνός γένους δῆλωσις ἀγνείας μιᾶς

Τὸ ψαλμικὸν π..... ὁ ἄσμα τοῦ Δαδ μέλος
Ὡς ταυτόκειτ..... ΑΜ. τῇ τάφου κλίνη
Κατὰ μόνας οἰκήσωμεν τῶν ΠΝΩΝ.
Ἀνεσπέρου τῇ κοιλίᾳ τῆς πανδόχου
φαινομόρφῳ πρὸς ἀέρα δρόμῳ.

Πολλὲς φορὲς ἡ Θεοδώρα ἀποφεύγοντας τὴν κοσμικὴ τύρβη καὶ ἀναζητώντας στὸ ἐρημικὸ περιβάλλον τῆς Μονῆς τῶν Βλαχερνῶν τὴ γαλήνη τοῦ Πνεύματος, ἐρχόταν ἐδῶ, ὅταν δὲν προτιμοῦσε νὰ προσεύχεται στὸ ναὸ τῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ θρύλλος ποὺ διατηρήθηκεν ἀκόμα καὶ πιστεύεται ἀπὸ μερικοὺς πὼς μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν (Ἀγίου Γεωργίου—Βλαχερνῶν) ὑπῆρχε μυστικὴ ὑπόγεια στοὰ γιὰ τὴ σύντομη καὶ κρυφὴ μετάβασι τῆς Βασίλισσας στοὺς τόπους τῆς πνευματικῆς τῆς ἀναπάσεως. Μέχρι σήμερα ὅμως ἡ ὑπαρξὶς τῆς τέτοιας στοᾶς μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἐπιβεβαιώθηκε.

Στὸ διάστημα τῆς σαραντάχρονης περίπου ζωῆς τους ὁ Μιχαὴλ Β' καὶ ἡ Θεοδώρα ἔφεραν στὸ φῶς πέντε παιδιὰ : τὸν Νικηφόρο, τὸν Δημήτριο (ποὺ ἔμεινε ὡς Μιχαὴλ) καὶ τὸν Ἰωάννη. Καὶ δυὸ κοπέλλες: τὴν Ἄννα καὶ τὴν Ἐλένη. (*)

Οἰκογενειακὲς περιπέτειες, διπλωματικὲς παρεμβάσεις, πολιτικὰ συνεισέσι κλπ., ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν καὶ τὴ Θεοδώρα ἐμπειρὴ καὶ δραστήρια, μὲ διπλωματικὴ δρᾶσι ποὺ παραιοῦσα ὁ βιογράφος τῆς Ἰῶβ, τονίζουν ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονογράφους.

Θέλοντας ὁ Μιχαὴλ νὰ συνδεθῇ στενότερα μὲ τὸν ἰσχυρὸ Βατάτη τῆς Νικαίας, ζήτησε σὲ γάμο γιὰ τὸν γιό του Νικηφόρο τὴν ἐγγονή του Μαρία, κόρη τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως. Ἡ αἴτησι ἔγινεν ἀποδεκτὴ καὶ ἡ Θεοδώρα παίρνοντας τὸν γιό τῆς ἐταξίδεψεν ἡ ἴδια ὡς τὴ Μ. Ἀσία. Βρῆκε τὸν Αὐτοκράτορα κοντὰ στὴν πόλι τῶν Πηγῶν, ὅπου καὶ ἔγιναν οἱ ἐπίσημοι ἀρραβῶνες. Ἐπειτα ἀφοῦ πῆρε τὴν ὑπόσχεσι πὼς οἱ γάμοι θὰ τελεσθοῦν τὸν ἐπόμενο χρόνο, ξαναγύρισε στὴν Ἡπειρὸ (1250 μ. Χ.).

Ὁ Μιχαὴλ ὅμως εἶχεν ἄλλους σκοποὺς, ποῦ, παρ' ὅλους τοὺς συγγενικοὺς του δεσμοὺς μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ ἄλλου

(*) Ὁ Μιχαὴλ εἶχε καὶ δυὸ νόθους γιούς, προφανῶς ἀπὸ τὴν Γαγγρινή, τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Θεόδωρο.

ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, δὲν ἄργησε νὰ θέσῃ σὲ ἐφαρμογή. Δὲν ξαίρομε ἂν σ' αὐτὸ συνήνεσε καὶ ἡ Θεοδώρα, πάντως ὅμως ὁ Μιχαήλ, νομίζοντας τὸ Κράτος του μεγαλύτερο, τὴν καταγωγή του περίλαμπρη καὶ τὴ στρατιωτικὴ του δύναμι ἰσχυρότερη, παρασύρθηκεν εὐκόλα ἀπὸ τὶς φαῦλες συμβουλές τοῦ πολυμηχάνου τυφλοῦ θείου του Θεοδώρου Ἀγγέλου καὶ νόμισε πῶς ἦταν εὐκαιρία νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ πρῶτο ὄνειρο τῶν νεανικῶν του φιλοδοξιῶν. Νὰ κυριεύσῃ αὐτὸς τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ νὰ ἀναγορευθῇ ὁ Αὐτοκράτωρ ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ φίλος καὶ μέλλων συγγενὴς Βατάτσης, στοῦ ὁποῦ τοι τὴν πολιτικὴ γραμμὴ ἀντιστρατευόταν τὰ σχέδια τοῦ Μιχαήλ, ἐτοιμάστηκεν ἀμέσως ἐνόπλιως. Πέρασε τὸν Ἑλλήσποντο (1251) καὶ ἔφτασε στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀπὸ κεῖ κατευθύνθηκε πρὸς τὰ Βοδενά, ὅπου ἔμενεν ὁ τυφλὸς Θεόδωρος Ἀγγελος. Αὐτὸς ὅμως ἐπρόφτασεν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ δραπετεύσῃ καὶ νάρθῃ πρὸς τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Μιχαήλ. (*)

Ὁ Βατάτσης πολιορκήσας καὶ κατέλαβε τὰ Βοδενά. Ἐπειτα ἀποσύρθηκε πλησίον τῆς λίμνης τοῦ Ὁστρούβου ἀπ' ὅπου ἐξάπέστειλε τοὺς στρατηγούς του νὰ λεηλατήσουν τὴν ἐπικράτεια τοῦ Μιχαήλ. Τ' ἀποτελέσματα δὲν ἰφαινόταν ἐξαιρετικά, ἐξ αἰτίας τῶν ἐμποδίων ποὺ παρενέβαλλεν ἡ χειμωνιάτικη ἀγριοκαιρία. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως προσήλθαν στὸν Βατάτση αὐτόκλητοι σύμμαχοι Ἰωάννης ὁ Γλαβὰς ἀπὸ τὴν Καστοριά (στρατηγὸς ἀπ' τὴν Ἀλβανίαν), καὶ Θεόδωρος Πετραλύφης, ὁ ἀδερφὸς τῆς Θεοδώρας, οἱ ὁποῖοι παρέδωσαν τὴν Καστοριά καὶ μεγάλη τριγύρω ἑκτασι.

Μπρὸς τὴν νέα τροπὴ τῆς καταστάσεως ὁ Μιχαήλ ἐκάλεσε ἀμέσως σὲ σύσκεψιν τὸν Μητροπολίτην Ἀρτιῆς καὶ Ναυπάκτου καὶ τοὺς ἄλλους εἰδικούς οἱ ὁποῖοι ἀποφάσισαν νὰ συνάψουν εἰρήνην. Συγκεκριμένα, ἐδέχθηκαν νὰ παραχωρήσουν στὸν Βατάτση τὴν Πρίλαπον, τὴν Βελεσσὸν καὶ τὸ ἐν Ἀλβανίᾳ φρούριον, τὰς Κρόας, καθὼς καὶ τὸν τυφλὸν γέρο Θεόδωρο. Πῆγαν τότε ἀπεσταλμένοι στὰ Βοδενά καὶ ἐκύρωσαν τὶς συνθήκες, ἀφοῦ παρέλαβαν γιὰ ἄμνηρον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τυφλὸ Θεόδωρο, καὶ τὸν πρωτότοκο γιὸ τοῦ Μιχαήλ Β' Νικηφόρο.

(*) Κῦττα: I. A. Ρωμανοῦ: Περὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, 1895, σ. 48 (Muralt. Essai de chronographie BYZ. I. σ. 375).

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Βατάτσης τὴ διακυβέρνησι ἀνέλαβεν ὁ γιὸς του Θεόδωρος Β' Λάσκαρις. Ὁ Μιχαήλ ὅμως δὲν ἄργησε νὰ ἀθετήσῃ τὶς σπονδὰς (1256), καθὼς τὸ ἴδιο ἔκαμαν τὸν ἴδιον καιρὸ καὶ οἱ Βούλγαροι. Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος Βασιλεὺς ἐνῆργησε δραστήρια καὶ ἄμεσα. Ἀφοῦ ἐπέτυχεν προσωρινὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως μετὰ τοὺς Βουλγάρους, πορεύτηκεν ἀμέσως στὴ Θεσσαλία κατὰ τοῦ Μιχαήλ.

Ἐδῶ ἐπεμβαίνει καὶ πάλιν ἡ «ἐμπειρος οὔσα τῶν πολιτικῶν πραγμάτων» Θεοδώρα. Ἐρχεται μετὰ τὸν Νικηφόρο στὴ Θεσσαλία καὶ προτείνει νὰ τελεστοῦν οἱ γάμοι τοῦ γιοῦ τῆς καὶ τῆς Μαρίας. Ὁ δὲ Μιχαήλ νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὶς χώρες ποὺ εἶχε καταλάβει ληστρικά. Ἡ συνάντησι ἔγινε περὶ τὸ Βολερὸν, «εἰς τὴν χώραν τοῦ Λεντζᾶ», (*) τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1257. Ἐμειναν ἐκεῖ τρεῖς μέρες καὶ ἀφοῦ γιῶρτασαν τὴν Ὑψωσι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ξεκίνησαν, σύμφωνοι καθ' ὅλα, γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη.

Στὴν πορεία τοὺς ὅμως ὁ Θεόδωρος διαπραγματεύτηκε κατὰ τρόπον ὃχι ἐντελῶς ἀξιοπρεπῇ. Κρατώντας τοὺς, τὴ Θεοδώρα καὶ τὸν Νικηφόρο, σχεδὸν ὑποχείριους, ζήτησε νὰ τοῦ δοθοῦν χάριν τοῦ γάμου, τὰ Σέρβια καὶ τὸ Δυρράχιο.

Ἡ Θεοδώρα συγκατένευσε. Ἐγιναν ἐνὸρκως οἱ συνθήκες καὶ στάλθηκαν στὸν Μιχαήλ γιὰ προσυπογραφή. Ὁ Μιχαήλ, ἀναγκασμένος ἀπ' τὴν ὑποχειριότητα τῶν προσφιλῶν του, ὑπόγραψε, μέσα του ὅμως εὐχόταν τὴ γρήγορη ἐπάνοδο τῆς Θεοδώρας καὶ τοῦ Νικηφόρου γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ, (Ἀκροπολίτης σ. 141).

Οἱ γάμοι τοῦ Νικηφόρου καὶ τῆς Μαρίας ἔγιναν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ εὐλογήθηκαν, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἀνώνυμος (σ. 527) ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἀρσένιο, ποὺ ἐκλήθηκεν εἰδικῶς γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

Οἱ λεπτομέρειες τῶν κατοπινῶν γεγονότων ἀνάγονται περισσότερο στὴ δρᾶσι τοῦ Μιχαήλ. Τὶς παραλείπομε λοιπὸν, γιατί ἄλλοιως θὰ καταλήγαμε στὴν συγγραφὴ τῆς στρατιωτικοπολιτικῆς ἱστορίας τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Δεσποτάτου.

Πολλὰς ἄλλας φορές ἀκόμα ἡ διπλωματικὴ δεξιότης τῆς Θεοδώρας σὲ κρίσιμες στιγμὲς φάνηκεν ἀπαραίτητη, ὥσπου ἄρχισε νὰ χαλαρώνεται μετὰ τὸν καιρὸ γιὰ νὰ ἀτονήσῃ ἐντελῶς

(*) Ἡ χώρα τοῦ Λεντζᾶ ἀναφέρεται μόνον ἀπ' τὸν Ἀκροπολίτην. Κατὰ τὸν Μηλιαράκην πρέπει νὰ βρίσκεται στὸν σημερινὸ Νομὸ Φερρῶν.

μέ το θάνατο τοῦ Μιχαήλ κατὰ τὸ πεντηκοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ὁ Δεσπότης πέθανε περὶ τὸ 1260 μ. Χ. σέ ἡλικία, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ σχολιαστοῦ Δουκαγγίου, πενήντα ὡς ἐξήντα χρόνων καὶ ἔπειτα ἀπὸ σαραντάρχονο συζυγικο βίου.

Ριζική μεταβολὴ ἐκδηλώθηκε τὴν αὐτὴν ἡλικίαν καὶ τῆς Θεοδώρας. Ποτισμένη ἀπὸ τὴν μυστικοπάθεια τῆς μοναστικῆς τάσεως τοῦ Βυζαντίου, ἐγκατέλειψε τελειωτικά, ὥπως συνείθιζαν περὶ τὸ τέρμα τοῦ βίου των πολλοὶ Αὐτοκράτορες, ἐγκατέλειψε τὰ ἐγκόσμια καὶ φόρεσε «τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα». Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ποὺ ἔχτισε ἡ ἴδια, ἐκεῖ πέρασε τὸν ὑπόλοιπο χρόνον τῆς ζωῆς της, ὅμοια μὲ τὶς ἄλλες ἀδερφές, ὑπηρετώντας τὶς ἴδιες, προσευχομένη καὶ ἀγαθοεργοῦσα.

Φροντίδα τῆς ἦταν ὁ στολισμὸς τοῦ Ναοῦ μὲ ἀναθήματα καὶ ὁ πλουτισμὸς του μὲ ἱερὰ σκεύη. «Προσετίθει δὲ καὶ τῷ βίῳ, πληροφορεῖ ὁ βιογράφος, τοῖς πόνοις ἑαυτὴν ἐκγυμνάζουσα καὶ τὸν τῶν ἀρετῶν καρπὸν ἐπαύξουσα, ἀγρυπνίας καὶ στάσεις παννύχους σχολιάζουσα ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις προσομιλοῦσα, τὸ σῶμα νηστείας κατατήκουσα, ἀδικουμένων προϊσταμένη, ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἀντιλαμβάνομένη, πτωχοῖς ἐπικουροῦσα, θλιβομένους παραμυθοῦμένη καὶ πᾶσι γενομένη τὰ πάντα ἐν ταπεινώσει καρδίας».

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ διάδοχοι τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Δεσποτάτου συνέχιζαν τὴν διακυβέρνησιν τοῦ μεγάλου των Κράτους μὲς τὸ πλαίσιο τῶν καινούργιων συνθηκῶν. Μετὰ τὸ 1241 ἰδίως, τὸ κράτος αὐξήσε σημαντικά. Ἡ ἐπικράτεια τοῦ Μανουήλ (θεοῦ τοῦ Μιχαήλ καὶ ἀδερφοῦ τοῦ Θεοδώρου) περιήλθε μετὰ τὸ θάνατό του στὸ Ἡπειρωτικὸ Δεσποτάτο ποὺ προσαυξήθηκε κατὰ τὴν Μακεδονοθρονοδοσία. Καὶ αὐξήθηκε ἀκόμα περισσότερο μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἄλλου θεοῦ, Κωνσταντίνου, Δεσπότη Νέας Ἡπείρου. Ἔτσι ἡ ἐλεύθερη Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Ἡπείρου ἄρχισε ἀπὸ τὸ Δυρράχιο καὶ τὸν Πίνδο μέχρι, κάτω, τὸν Ἀχελῷο καὶ τὴν Ναύπακτο. Καὶ ἀπὸ τὴν Κέρκυρα καὶ τὸ Ἰόνιο μέχρι τὴν Μακεδονοθρονοδοσία.

Ὁ Μιχαήλ ἐμοίρασε τὸ Κράτος του σὲ δύο μεγάλες ἐπικράτειες. Τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Θεσσαλία. Στὴν πρώτη ἔφησε τὸν Νικηφόρο, ποὺ σὰν πρωτότοκο, διώρισε κηδεμόνα καὶ τῶν δύο ἄλλων, τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἰωάννου. Αὐτοὶ ὅμως, δυσαρεστημένοι προφανῶς, ἐγκατέλειψαν τὴν Ἡπειρο, στὴν ἱστορία τῆς ὁποίας καὶ δὲν ἔπαιξαν κανένα ρόλο. Κατέφυγαν στὴν Κων-

σταντινούπολι ὅπου καὶ ἔμειναν καὶ ἔζησαν καὶ παντρεύτηκαν. Ὁ Ἰωάννης μὲ τὴν κόρη τοῦ σεβαστοκράτορος Τυρνίκου, καὶ ὁ Δημήτριος, ποὺ μετωνομάστηκε Μιχαήλ, μὲ τὴν κόρη τοῦ Παλαιολόγου Ἀνναν.

Τὸ Κράτος τοῦ Νικηφόρου βρεχόταν ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸ καὶ Ἰόνιο πέλαγος, περιλάβαινε τὰ Ἐφτάνησα (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Κύθηρα) καὶ στὴ στεργιά ἄρχιζε ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ μέχρι τὸν Πίνδο καὶ ὡς τὸν Ἀχελῷο ποταμό. Εἶχε δηλαδὴ ὁ νέος Δεσπότης ὑπὸ τὴν ἐξουσία του τοὺς νησιῶτες τοῦ Ἰουνίου, τοὺς Θεσπρωτοὺς, τοὺς Δόλοπες καὶ τοὺς Ἀκαρνάνες. Τὰ 25 χρόνια ποὺ κράτησεν ἡ κυριαρχία χαρακτηρίζονται ἀπὸ περιπετειώδεις ἐπιχειρήσεις. Δὲν ἦταν ὅμως καὶ αὐτὸς ἐπιόρκος καὶ ἔζησεν ἡσυχώτερα. Ἀναφέραμε προηγουμένως πὺς εἶχε παντρευτεῖ, ἔπειτα ἀπὸ τὶς παρεμβάσεις τῆς μητέρας του Θεοδώρας, μὲ τὴν Μαρία τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως. Ἡ Μαρία ὅμως αὐτὴ πέθανε λίγο ἀργότερα ἀπὸ αἰτίες ποὺ σὲ μερικοὺς ἱστορικοὺς γεννοῦν ὑποψίες καὶ ὁ Νικηφόρος ξαναπαντρεύτηκε τὴν Ἀννα θυγατέρα ἑνὸς Κατακουζινοῦ καὶ ἀνεψιὰ τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου. Ἀπὸ τὸ γάμον αὐτὸν ἔφησε δύο παιδιά, τὴν Θάμαρ καὶ τὸν Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν διαδέχτηκε.

Τὸ Θεσσαλικὸ κράτος ἄρχιζεν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἔφτανε ὡς τὸν Παρνασσό. Περιλάβαινε τοὺς Πελασγούς, Φθιώτας, Λοκροὺς καὶ Ὀζόλας. Καὶ εἶχεν ἄρχοντα τὸν νόθο γιὸ τοῦ Μιχαήλ Ἰωάννην μὲ πρωτεύουσα τὶς νέες Πάτρεις.

Οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις δὲν ἔλειψαν βέβαια οὔτε στὸ Θεσσαλικὸ κράτος. Ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης, ἐμπειρὸς καὶ στρατηγικός, ἤξαιρε πὺς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ μὲ αἰφνιδιασμοὺς νὰ βρίσκεται πάντοτε κύριος τῆς καταστάσεως.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη του δρᾶσι ἀξιομνημόνευτη εἶναι ἡ σύγκλησις θρησκευτικῆς Συνόδου τὸ 1277.

Τὴν περίοδον ἐκείνην εἶχεν ἀναληφθεῖ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἑνωσὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης καὶ ἡ ὑποχωρητικότης τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας ἔδειχναν πὺς ἡ ἀσύμφορη αὐτὴ ἑνωσις θὰ γινόταν. Ὁ Ἰωάννης ὅμως, ἔχοντας σύμφωνο καὶ τὸν Νικηφόρο τῆς Ἡπείρου, ἀντέδρασε πιεστικά. Ὁ θεοσεβούμενος ὄχλος ἐκδηλώθηκε ἐπίσης καὶ, καθὼς ἀναφέρουν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, πολλοὶ ξεπατριζόταν καὶ ἐφθάναν στὴν Ἡπειροθρονοδοσία, γιὰ τὴν θεωροῦσαν μολυσμένο τὸν τόπο τους, ὅπου κυριαρχοῦσεν ἡ ἰδέα

της ενώσεως. Ὁ Πατριάρχης ἀφώρισε καὶ τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Νικηφόρο χωρὶς ὅμως οὔτε ἔτσι οὔτε καὶ μὲ ἄλλες ἀπειλὲς νὰ τοὺς μεταπέσῃ. Ἀντίθετα μάλιστα, ὁ Ἰωάννης συνάθροισεν ὀχτῶ ἐπισκόπους, πολλοὺς κληρικοὺς καὶ ἑκατὸν ἱερομονάχους καὶ συγκρότησε Σύνοδον, ὅπου τὸ Δυτικὸ δόγμα ἐρευνήθηκεν ἐπισταμένα καὶ κηρύχθηκεν αἰρετικόν. Ἐπειτα ἀναθεμάτισαν τὸν Πάπα, τὸν Πατριάρχη, τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ἄλλους. Καὶ ἔλαβαν μέτρα κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων ἐπισκόπων Τρίκκης καὶ Νέων Πατρῶν.

Ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς δύο νόθους γιοὺς τοῦ Μιχαήλ, ὁ Θεόδωρος, πέθανε περὶ τὸ 1255 πολεμώντας γιὰ τὸν πατέρα του κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώσουμε, ἃς ποῦμε λίγιστα καὶ γιὰ τὴν τύχη τῶν κοριτσιῶν τῆς Θεοδώρας, τῆς Ἄννας καὶ τῆς Ἑλένης. Ἡ πρώτη παντρεύτηκε τὸν Ἀρχонта τῆς Αἰτωλίας καὶ τ' ὄνομά της συνδέθηκε μὲ περιπέτειες ποὺ δὲν εἶναι γιὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτή.

Τῆς Ἑλένης ἡ τύχη στάθηκε πιὸ θλιβερή, περισσότερον περιπετειώδης ἀπ' τὴν τῆς μητέρας της καὶ περισσότερον μυθιστορηματική. (*)

(*) Ὁ σύζυγός της Μανφρέ—ὁ ἐνδεδειγμένος γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Μιχαήλ Β' στὴ Δύσι—σκοτώθηκε πολεμώντας καὶ τότε ὅλη ἡ λύσσα τῶν ἐχθρῶν του, τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης Κλήμη, τοῦ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυοῦ (ἄδερφου τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου) κλπ. ἐστράφηκεν ἐναντίον της. Ἡ Ἑλένη, τὴν ὁποῖαν μερικοὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς ὀνομάζουν Σίβυλλα, ἔμεινε σὲ ξενικὸ περιβάλλον ἐντελὴς ἀπροστάτευτη καὶ ἀνίσχυρη κατὰ τῶν ἐχθρῶν της. Οἱ ἄλλοι προσηνέστατοι αὐλικοὶ καὶ εὐγενέστατοι βαρωνίσκοι διέρρευσαν καὶ μόνον δύο ὑπηρετές καλοκάγαθοι βρέθηκαν νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπιστροφή στὴν ἐλληνικὴ πατρίδα τῆς Ἑλένης καὶ τῶν παιδιῶν της. Ὁ κ. Ἀμερύσιος καὶ ὁ κ. Μονυάλδος μὲ τὴ γυναῖκα του κυρία Ἀμυνδέλα. Ἡ ἄγρια ὁμως θαλασσοταραχὴ τοὺς ἀνεχαίτισε κι' ἀναγκάστηκαν νὰ καταφύγουν στὸ φρούριον τοῦ Τράνου, ὅπου ὁ φρούραρχος τοὺς ὑποδέχτηκε μὲ ἐξαιρετικὰ ἔνθερμην ἐγκαρδιότητα. Ἀλλὰ οἱ διεσπαρμένοι «φράτορες» τοῦ Πάπα κατέφθασαν καὶ προσπάθησαν νὰ παρσούρουν τὸν φρούραρχο μὲ πλοῦσιες ὑποσχέσεις, πῶς οἱ ἀπολαυτές του θὰ ἦταν σημαντικώτερα ὑπολογίσιμες ἀπ' τὶς φιλόφρονες εὐχαριστίες τῆς φιλοξενουμένης. Ἐκεῖνος τελικὰ ὑποχώρησε καὶ παρέτεινε ἀναγκαστικὰ τὴ φιλοξενίαν, ἕως ὅτου ἔνοπλο ἀπόσπασμα τοῦ βασιλέως Καρόλου παρέλαβε τὴν Ἑλένην καὶ τὰ τέσσαρα παιδιὰ της γιὰ νὰ τοὺς φυλακίσῃ στὸ ὕγροσκοτεινὸ καὶ ξέμακρο φρούριον τῆς Βοκκερίας. Μὲ τρεῖς χρυσὲς οὐγγιές ἦσαν

Ξαναρχόμαστε στὴ συνέχεια τοῦ θέματος.

Ἐπειτα ἀπὸ δεκάχρονο μοναχικὸ βίον στερήσεων γιὰ δικούς της καὶ ξένους, ζητώντας τὴ λησμοσύνη στὴν ἡδονὴ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τὴν παρηγοριά στὶς στιγμὲς τῶν δεήσεων, ἔνωισε τέλος νὰ πλησιάζουν οἱ τελευταῖες τῆς ὥρας. Ἀλλὰ, γράφει ὁ Ἰώβ, ζήτησεν ἀπ' τὴν Πάναγγο Θεομήτορα καὶ τὸν Πανένδοξο Μάρτυρα Γεώργιο νὰ τῆς ἀφήσῃ ἀκόμα ἓνα ἐξάμηνον διάστημα ζωῆς «πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ τελείαν ἀπάρτησιν, ὃ καὶ γέγονεν».

Ὅταν ὁ καιρὸς ξανάρθε, κάλεσε ὁλόγυρα στὴ νεκρικὴ τῆς κλίνη τὶς ἀδερφές, ἔδωσε τὶς τελευταῖες παραγγελίες καὶ θελήσεις καὶ ἀφοῦ εὐχήθηκε καὶ σ' αὐτὲς τὴν αἰώνια σωτηρία, «χαίρουσα τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας Θεοῦ παρέθετο».(*)

* *

Ἡ Θεοδώρα ἐθάφτηκε στὸ ναὸ τῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, δεξιὰ τοῦ νάρθηκα ποὺ οἱ Ἀρτηνοὶ ἀργότερα μετωνόμασαν στὴ μνήμη τῆς γιορτάζοντάς την στὶς 11 Μαρτίου κάθε χρόνον.

Γύρω ἀπ' τὴ σεπτὴ Βασίλισσα ποὺ ἀνακηρύχθηκεν Ἁγία καὶ Πολιοῦχος τῆς Ἀρτης, ἡ λαϊκὴ φαντασία ἐπλεξε τοὺς ὠραιότερους θρύλλους ἀνακατεμένους καὶ μὲ ζωντανὲς πραγματικότητες, ἔτσι ποὺ σήμερον θάταν δύσκολο νὰ ξεχωρίσῃ κανεῖς τοὺς πρώτους ἀπ' τὶς δευτέρους. Σπίθες καὶ φλόγες, λέει, ἔβγαιναν τὴ νύχτα ἀπ' τὸν τάφο της καὶ σακάτηδες ποὺ ἰκέτεψαν τὴ συνδρομὴ τῆς θεραπεύτηκαν ἀπὸ ἀνίατα κακά. Μερικοὶ ἰσχυρισθῆκαν πῶς τὰ λείψανα δὲν ὑπῆρχαν πλέον στὸν τάφο. Δυτικοὶ κατακτητὲς τὰ εἶχαν ἀρπάξει. Καὶ ἀρκετοὶ τὸ πίστευαν, μέχρι τὸ 1873, ὅποτε, μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ τότε Μη-

ἀναγκασμένοι νὰ ζοῦν ὅλοι τους, μάννα καὶ παιδιά, ὑποφέροντας χρόνια ἐξευτελισμοὺς καὶ ταπεινώσεις, στερήσεις καὶ καταπτώσεις μὲς στὸ ἀπροσπέλαστο σκότος τῆς ἀπαίσιος φυλακῆς. Ὑπὸ τέτοιες συνθήκες τὰ τρία τῆς ἀγόρια ἐξαντλήθηκαν στὴ φυλακὴ. Ἡ ἴδια παραμορφώθηκεν ἐλεεινὰ κι' ἀπ' τὴν παλὰ ὁμορφίαν καὶ εὐγένειαν δὲν κράτησε παρὰ τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν ὑπομονή. Πέθανε νέα ἀκόμα, 30 χρονῶν (1272). Καὶ μόνο ἡ κοπέλλα τῆς ποὺ ἀπόμεινε κατάφερε μετὰ δεκαοχτὼ χρονῶν ἀδικὴ φυλακὴ νὰ ξαναβρῇ τὴν ἐλευθερίαν της.

(*) Ἐάν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Θεοδώρα παντρεύτηκε 18—22 ἐτῶν, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ἰώβ ἦταν στὴν ἐφηβικὴ τῆς ἄνθισι, καὶ συνυπολογίσωμε 40 χρόνων ἔγγαμο βίον καὶ 10 μοναχικόν, ἡ Βασίλισσα πρέπει νὰ πέθανε σὲ ἡλικίαν 70 πάνω-κάτω χρόνων.

τροπολίτη Ἄρτης Σεραφεῖμ τοῦ Βυζαντίου, συγγραφέως τοῦ μοναδικοῦ βιβλίου γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας, ἔγινεν ἡ πρώτη ἀνόρυξι .

Ἄν καὶ τὸ βιβλίον ὁμοῦς τοῦ Σεραφεῖμ ἐκυκλοφόρησεν ἀργότερα, ἐν τούτοις, ἴσως γιὰ τὸ ἴδιον δὲν ἦταν παρὼν, καμιά πληροφορία σχετικὴ μὲ τὴν ἀνόρυξιν δὲ μᾶς διαφύλαξε. Ὅλες τὶς λεπτομέρειες τὶς βρίσκουμε σ' ἓνα πρωτόκολλο ποῦ δημοσίευσαν οἱ τότε ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ καὶ ποῦ φέρνει τὶς ὑπογραφὰς ἀρχηγῶν γνωστῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἄρτας. (*) Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ πρωτόκολλο αὐτὸ ἡ τελετὴ τῆς ἀνορύξεως ἔγινε στίς 20 Μαρτίου, ἡμέρα Τρίτη καὶ περὶ τὴν «πρώτην καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωῆας ὥραν». Παρόντες ἦσαν ὁ ἀρχιμανδρίτης Στέφανος Κλεόμβροτος (ἀντιπροσωπεύοντας τὸν ἐπίσκοπο Σεραφεῖμ ποῦ εἶχε κληθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολιν), ὅλοι οἱ παπάδες, οἱ ἐπίτροποι τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι εἶχαν πληροφορηθεῖ τὸ γεγονός ἢ περνοῦσαν τυχαίως, κι' ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους οἱ πρόκριτοι τῆς Ἄρτας καὶ οἱ πρόξενοι τῆς Ρωσσίας Γ. Βαρζέλης καὶ τῆς «Ἐλευθέρας Ἑλλάδος» Δεσποτόπουλος.

Ἡ ἀνασκαφὴ κατὰ τὸ πρωτόκολλον ἔγινεν ἔτσι :

«Πρῶτον ἐψάλη, κατὰ τὰ νενομισμένα, πρὸ τοῦ μνημείου ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀρχιμανδρίτου ἢ παράκκλησις τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ἣν ἐμελοποίησεν ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης κ. Σεραφεῖμ. Ἀκολούθως οἱ κτίσται τῇ ἐπιστάσει τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημ. Μαργαρίτου ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ νάρθηκος μεγάλην μαρμάρινον πλάκα ἔμπροσθεν τοῦ μνημείου παρακειμένην, καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισαν νὰ σκάπτωσι, μέχρις οὗ προχωροῦντες πρὸς τὰ κάτω τοῦ μνημείου ἀπῆντησαν τεῖχος ἐκ κεραμίνων πλακῶν (τούβλων) πρὸς διάρρησιν τοῦ ὁποίου ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῶσι ὄξος καὶ σχηματίσαντες ὁπῆν τινα ἐννόησαν ὅτι τὸ τεῖχος τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἦν ἢ ἡ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ τάφου. Διότι διὰ τῆς ὁπῆς ἐφάνη τὸ χαῖνον τοῦ τάφου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου, ὑπὸ φωτὸς λαμπάδος βοηθούμενοι, ἦν προσεκόλλησαν εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ράβδου καὶ διὰ τῆς ὁπῆς εἰσῆγαγεν ἐντὸς τοῦ τάφου, διέκριναν λείψανον διατηροῦν τὴν

(*) Γεράσιμος Καραπάνος, Γεώργιος Ρίζος, Ἰωάννης Ἀντωνόπουλος, Ἀναγνώστης Οἰκονόμου, Ἰωάννης Μητσογιάννης, Γεώργιος Κροκίδας, Βασίλειος Ρέγγου, Θωμᾶς Μπαγιάκας, Γεώργιος Καλέλλης, Σπύρος Παπαδόπουλος κλπ.

φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν». Οἱ κτίστες ἀποτραβήχτηκαν ἀφ' οὗ καθάρισαν τὴ μαρμάρινη πλάκα ποῦ σκέπαζε τὸν τάφο καὶ τὴν ὁποία τώρα μὲ εὐλάβεια ἀνέστυραν οἱ ἱερεῖς. Ἔτσι φάνηκαν ἐντελῶς τὰ λείψανα. Μερικὰ σάπια κομμάτια δρύϊνου ξύλου ἦταν ἀπὸ πάνω, καὶ κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι, σὰν προσκέφαλο, ἓνα κεραμίδι, δείγμα τῆς ταπεινοφροσύνης τῶν καλῶν μοναχῶν.

«Κατὰ τὴν κρίσιμον δὲ ταύτην καὶ πλήρη θρησκευτικῆς εὐλαβείας παράστασιν, τῶν ἱερέων φερόντων ἐπιτραχήλια καὶ ἀδόντων, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχιερέως ἀρχιμανδρίτης κύριος Στέφανος, καταβάς μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας ἀσκεπῆς εἰς τὸν τάφον καὶ φέρων ἐπιτραχήλιον, συνέλεξεν μετὰ πάσης ὁσῆς προσοχῆς καὶ δεξιότητος τὰ ὁστᾶ, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐκ τοῦ χρόνου σεσαθρωμένα καὶ πολλὰ ἐν εἴδει τέφρας καὶ εἰλίσσας εἰς σινδὸν καθαρὰν ἀπέθετο αὐτὰ ἐν κενῷ κιβωτίῳ ὅπερ σφραγισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου ἀρχιμανδρίτου κ. Στεφάνου, ὑπὸ τοῦ προκρίτου πολίτου κυρίου Γερασίμου Καραπάνου καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας Θωμᾶ Μπαγιάκα μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἐτέθη πρὸ τῶν ὥραιων πυλῶν τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἀκολούθως ἐψάλη ἡ παράκλησις τῆς ἁγίας καὶ ἀγρυπνία ἐγένετο καθ' ὅλην τὴν νύκταν».

Τὸ κατέβασμα στὸν τάφο τῆς ἁγίας καὶ Βασίλισσας Θεοδώρας σοῦ ἀφήνει πάντα βαθεῖα χαραγμένο τὸ ὑποβλητικὸ συναίσθημα τῆς εὐλαβικῆς κατανύξεως. Καὶ μαζί σοῦ ἀνακυκλώνει κάποιες σκέψεις γιὰ τὴν κατάρρευσι τῶν μεγαλείων καὶ τὴ ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων, καθὼς ὁ νοῦς, ἀναπαυμένος στὰ φτερὰ τῆς φαντασίας, ξεσχιζεῖ τὸ θαμποσκοτάδο τῶν ἐνιαυτῶν καὶ ξεμακραινεῖ σὲ παληοὺς κόσμους, ποῦ ἓνας ἄλλος πολιτισμὸς ἀνθίσει δῶ, ὅπου δόξεις πολεμικὲς ἄστραψαν στὴ μικρὴ πρωτεύουσα τοῦ ἡπειρωτικοῦ δεσποτάτου, ὅπου δύναμι καὶ κατὰπτωσι, ἔρωτες καὶ νηστεῖες, σκάνδαλα καὶ γονυκλισίες, περιπέτειες καὶ κατανυκτικότητες, ἀντικρυσμένα μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, τυλιγμένα στὰ χρυσὰ ντύματα ποῦ ἐπλεξε γύρω τους ἡ παλὴ παρὰδοσι κι ὁ λαϊκὸς θρύλλος.

Τὰ ὁστᾶ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας (*) ποῦ ἡ λιτανεὶα τῆς γιορ-

(*) Ὁ Σεραφεῖμ στὸ «Δοκίμιον» κλπ. μᾶς πληροφορεῖ πὼς στὸ μναστήρι τῆς Κάτω—Παναγιάς, μαζί μὲ ἄλλα ἅγια λείψανα, βρίσκεται καὶ «μέρος ἐκ τῆς σιαγόνος μεθ' ἐνὸς ὀδόντος τῆς ἐν Ἄρει Βασιλίδος Ἁγίας Θεοδώρας».

τάζεται επίσημα κάθε χρόνο στις 11 Μαρτίου με συμμετοχή όλου του νομού, βρίσκονται σήμερα τοποθετημένα στο ιερό της κουβούκλιο, θαυματουργά, όπως θαυματουργή είναι κι' η μεγάλη άσημνη εικόνα της. Διότι η βασίλισσα «πολλών και μεγίστων θαυμάτων ώφθη αὐτουργός». Ἀσθένειες ψυχικὲς καὶ σωματικὲς γιάτρεψε, παθήσεις ἐξάλειψε, δαιμόνια ἔβγαλε, ἀπὸ ἀρρώστειες ἀθεράπευτες ἔσωσε, πολλὰ ἔκανε καὶ πολλὰ κάνει σὲ κείνους ποὺ προσκυνοῦν στὸν τάφο της ἢ ἀπὸ μακρινὲς θάλασσες καὶ στεργιὲς ζητοῦνε βοήθεια. «Ἦς ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν Ἀγίαις εὐχαῖς ἀξιωθεῖμεν καὶ ἡμεῖς σωτηρίας τυχεῖν», καθὼς τελειώνει τὴν βιογραφία του ὁ μοναχὸς Ἰώβ.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

Στὴν Ἄρτα, μετὰ τὸ Ναὸ τῆς Παρηγορητίσσης, ὁ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐκφραστικώτερα κι' ὠραιώτερα οἰκοδομικὰ κτίσματα τῆς Βυζαντινοχριστιανικῆς τέχνης. Ἡ ἐξωτερικὴ ὡμορφία κι' ὁ ἐσωτερικὸς πλοῦτος, προκαλοῦνε πάντα τὸ θαυμασμὸ τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ περιηγητῶν. Πολλοὶ ἀσχοληθῆκανε μὲ τὸν ναό, ὅπως ὁ Ρώσος ἀκριμανδρίτης Ἀντωνῖνος, ὁ G. Millet, ὁ Γ. Λαμπάκης, ὁ Δ. Καμπούρογλους καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ καθηγητὴς τοῦ Παλυτεχνείου κ. Ἀν. Ὀρλάνδος, ὁ ὁποῖος ἐπιχείρησε ἐξαντλητικὴ μελέτη κι' ἀνάλυσι τοῦ ναοῦ (*)

Ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ ἐπεκταθοῦμε ἢ νὰ δανειστοῦμε ἐπιστημονικὲς ὁρολογίες, ποὺ δὲν χρειάζονται στοὺς πολλοὺς. Σκοπὸς μας εἶναι, μὲ γενικοὺς χαρακτηρισμοὺς νὰ ἐπιτύχουμε μιὰ χρήσιμη ἐκλαϊκευσι. Οἱ ἄλλοι, μποροῦν νὰ καταφύγουν στὲς εἰδικὲς μελέτες.

Ἡ Θεοδώρα λοιπόν, ἔπειτα ἀπὸ τὸ ξαναγύρισμά της στὸ ἀνάκτορο τοῦ Δοῦκα Μιχαήλ, ἔχτισε τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ὅπου περνοῦσε τὲς περισσότερες ὥρες τῆς ζωῆς της, ὡς ποὺ πέθανε ὁ σύζυγός της, ὁπότε κι' ἀφοσιώθηκε ἀποκλειστικὰ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι αὐτό, ποὺ χρησίμεψε καὶ γιὰ τάφος της, ἀργότερα μετωνομάστηκε, παίρνοντας πιά ὀριστικὰ τὸ ὄνομα τῆς Βασίλισσας τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου.

Τοῦτο, μὲ τὰ κελιά καὶ τὸν περίβολό του, περιλάμβανε ἀρχικὰ σημαντικὴ ἔκτασι. Σήμερα δὲν σώζονται παρὰ ὁ κεντρικὸς πυλώνας καὶ τὸ καθολικόν, τὰ ἄλλα γκρεμίστηκαν κι' ἡ ὑπόψια τῆς ὑπαρξῆς τους θάφτηκε ἀπ' τὰ σπῆτια ποὺ στὰ τωρινὰ χρόνια χτίστηκαν. Ὁ πυλώνας αὐτός, ἡ «δόξα» ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ Σερ. Ξενόπουλος (**) κι' ὅπως συνηθίζει νὰ τὴ λέη κι' ὁ κόσμος, εἶναι ἓνα τοξωτὸ ἀνοιγμα, πλάτους 3,15 καὶ ὕψους 4,10 μέτρων, τῆς ἴδιας διακοσμητικῆς τέχνης μὲ τὸν κύριο ναό.

Ὁ ναός, κατὰ τὸν Ὀρλάνο, ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία διακεκριμένα μέρη, τὰ ὁποῖα κατασκευάστηκαν κατὰ τρεῖς διαδοχικὰς περιόδους. Τὸν ἀρχικὸ πυρῆνα τοῦ ναοῦ ἀπετέλεσε ἡ ἀνατολικὴ τρίκλιτος. Σ' αὐτὴ προστέθηκε ἀργότερα, στὸ δυτικὸ μέ-

(*) Βλ. σχετ. «Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος» Ἀθῆναι 1936, τεῦχος Β. σελ. 88—104.

(**) Μητροπολίτου Ἄρτης Σεραφεῖμ Ξενοπούλου «Δοκίμιον περὶ Ἄρτης»...

ρος κατὰ προέκτασι, θολωτὸς νάρθηκας, γύρω ἀπ' τὸν ὁποῖο ἀκόμα ἀργότερα κατασκευάστηκε ἀνοιχτὸς ἐξωνάρθηκας ποὺ ὑποβαστιέται ἀπὸ κολῶνες μὲ πλάγιους παρανάρθηκας. Τὸ μεσαῖο κλίτος σηκώνεται ψηλότερα ἀπὸ τὰ δυὸ πλαγινὰ καὶ φωτίζεται ἀπὸ τέσσερα παράθυρα σὲ κάθε πλευρά. Τὰ παράθυρα εἶναι διλοβα, μὲ μικρὲς διαχωριστικὲς σκέτες κολῶνες, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ ἓνα ποὺ φέρνει γλυπτὲς παραστάσεις.

Ἐξωτερικὰ στολίζουν τὸ ναὸ κεραμοπλαστικὲς διακοσμῆσεις, καλλιτεχνικὰ διέψηλα, σειρὲς ἀπὸ λαξευτὰ τοῦβλα. Τοὺς τοίχους σκεπάζουν σὰν τάπητες «γεῖσα, πλαίσια, ἐλικοειδῆ, ζωφόροι κοσμητικῶν τεθλασμένων γραμμῶν, ρόδακες, τετράγωνα κοσμήματα, ἐκτεταμένες συνέχειες τοῦ Ζ, μαϊάνδροι, ἐπάλληλα τόξα» (*). Οἱ τοῖχοι καταλήγουν ἀπάνω σὲ ἀετώματα μὲ μυτερὲς κορφές, ποὺ προκαλοῦν ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ γεμισμένα μὲ ζωηρὰ κόκκινα τοῦβλα. Ἀπ' τὸν κύριο ναὸ ὅμως λείπουν τὰ κεραμοπλαστικὰ κοσμήματα, πρᾶγμα ποὺ, συνδυαζόμενο καὶ μὲ τὴν τοιχοποιητικὴ ἀπλότητα, δυναμώνει τὴν ὑπόνοιαν ὀρισμένων μελετητῶν, πὼς ὁ κύριος ναὸς δὲν εἶναι κτίσμα τῆς Θεοδώρας—τοῦτο μόνον ὁ βιογράφος τῆς ἱστορίας ἀναφέρει—ἀλλὰ εἰδωλολατρικόν, προγενέστερον τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνα.

Ἐσωτερικὰ ὁ ναὸς εἶναι τὸ ἴδιο σημαντικὰ πλούσιος—κι' ἦταν περισσότερο σὲ παλιότερα χρόνια—καὶ χαρίζει αἰσθητικὲς ἀπολαύσεις καὶ στὸν πῶ ἀπλοϊκόν. Γιατὶ ἡ Θεοδώρα στὶς τελευταῖες τῆς μέρες, εἶχε πλουτίσει τὸ ναὸ «ἀναθήμασι καὶ σκεύεσι καὶ πέπλοις». Τέσσερες μαρμάρινες κολῶνες στὸ κέντρο φέρουν κιονόκρανα ποὺ πλησιάζουν τὸν Κορινθιακὸ ρυθμό, λεπτῆς τεχνοτροπίας. Ἡ δυσαρμονία τοὺς ὅμως πρὸς τὸν κορμό, γεννᾷ εὐλογα τὴ σκέψη πὼς ἀρπαχτήκανε ἀπὸ τὴν καταρρέουσα τότε Νικόπολιν, ὅπου ὑπῆρχε ἀφθονία μεταρρωμαϊκῶν νεοχριστιανικῶν μνημείων. Βλέπει κανένας ἀκόμα, ἓνα ὥραῖο μαρμάρينو δάπεδο μὲ συνδυασμοὺς ἄσπρων καὶ ὑπογαλάζιων πλακῶν, δυὸ τμήματα ἀπ' τὸ παλὸν μαρμαρόγλυπτο τέμπλο, μιὰ θαυμάσια τεχνουργημένη εἰκόνα τοῦ Θεανθρώπου μὲ τοὺς δώδεκα Εὐαγγελιστάς, ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίες ποὺ ἀφήνουν νὰ ξεχωρίζῃ δυτικὴ μεταγενέστερη ἐπίδρασι, μιὰ μάλιστα στὸ νάρθηκα φέρνει χρονολογία 1653. Τέλος στὸ νάρθηκα τοῦ ναοῦ σώζεται ὁ τάφος τῆς Ἀγίας μὲ λεπτοεργημένα ἀνάγλυφα ποὺ τὴν εἰκονίζουν μὲ τὸ παιδί τῆς, στὴ μέση ἀπὸ δύο Ἀγγέλους μὲ τὰ ἐπίσημα σύμβολα τῆς κυριαρχικῆς δυναστείας τοὺς.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΜΠΑΝΤΑΛΟΥΚΑΣ

(*) Βλ. σχετ. «Ἡπειρωτικὸν Βῆμα», Ἄρτα 9/12/1929, φῶλλον 51.

Η ΛΙΤΑΝΕΙΑ

ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

Αἵτησις

Κατοίκων τῆς πόλεως ᾽Αρτης

Π ρ ὶ ς

Τὴν Α. Σεβασμιότητα Μητρο-
πολίτην ᾽Αρτης

Ἐ ν τ α ὀ θ α

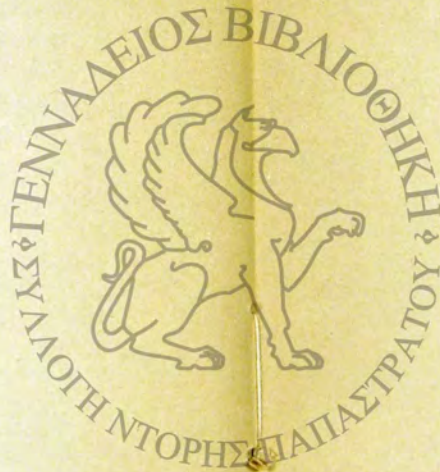
Ἐν ᾽Αρτῇ τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1928

Σεβασμιώτατε,

Οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι κάτοικοι τῆς πόλεως ᾽Αρτης μετὰ σεβασμοῦ παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς καὶ ὑποβάλλομεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Ὑμῶν καὶ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Μητροπόλεως ᾽Αρτης καθιερωθῇ ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς 11ης Μαρτίου ἔ. ἔ. ὅπως κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐκάστου ἔτους τὰ Ἱερὰ Λείψανα τῆς Πολιούχου τῆς πόλεως ᾽Αρτης Βασιλίσσης τῆς Ἡπείρου Ἁγίας Θεοδώρας εὐρισκόμενα εἰς τὸν Ναὸν Αὐτῆς περιφέρονται ἐν Λιτανείᾳ εἰς τὴν πόλιν τῆς ᾽Αρτης καὶ τοῦτο ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἐορτάζει ὁλόκληρος ἡ πόλις καὶ ἐπισήμως ὥς καὶ τὰ πέρριξ.

Ἐπίσης ἀναφέρομεν Ὑμῖν ὅτι κατόπιν τῆς καὶ παρὰ τῆς ἐνταῦθα Δημοτικῆς Ἀρχῆς καθιερωθείσης εἰς τὸ προσηρτημένον ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 22/30-1-28 πράξεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ὡς ἡμέρα ἀργίας τῆς 11ης Μαρτίου ὁλόκληρος ἡ πόλις σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ὥς καὶ ἐν ἐν τῇ πόλει κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὐρισκόμενοι ἐπίσημοι ξένοι, προσέτι δὲ καὶ ἅπασαι αἱ ἐνταῦθα Πολιτικαὶ καὶ Στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ θέλουσι προσκληθῇ ἐπισήμως μὲν οὗτοι, σύσσωμοι δὲ οἱ κάτοικοι ἀπαξάπαντες ἵνα παρακολουθήσωσι τὴν Λιτανείαν.

Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ παράκλησίς μας αὕτη ὡς ἔχουσα τὸν ὡς ἄνω ἱερὸν σκοπὸν θέλει εἰσακουσθῇ καὶ γίνῃ δεκτὴ παρ' Ὑμῶν Ἀρχηγοῦ τῆς Θρησκείας μας ὑποβάλλομεν ἅμα καὶ τὴν παράκλησιν ὅπως καὶ Ὑμεῖς ἐν τῇ διακρινούσῃ Ὑμᾶς ἀγάπῃ καὶ προστασίᾳ πρὸς τοὺς οὕτω ἐργαζομένους διατάξητε τὰ καθ' Ὑμᾶς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ εἰ δυνατόν ἀπὸ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς παρευρεθῇ καὶ παρακολουθήσῃ οὕτω τὴν Λιτανείαν ὁλόκληρος ὁ ὕψ' Ὑμᾶς Κληρὸς καὶ εἰ δυνατόν ὁλόκληρου τοῦ Νομοῦ καὶ ἐὰν τοῦτο ἀδύνατον τοῦλάχιστον τῶν

κάτω μερῶν τῶν ἐχόντων μικρὰν ἀπόστασιν τῆς πόλεως οὐτινος ἡ παρουσία ὡς καὶ ὕμῶν ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἐπιβάλλεται.

Μετὰ σεβασμοῦ
Αἰ ὑπογραφαί

*Αριθ. 22.—

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀρταίων συγκείμενον ἐκ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Δημητρίου Παναβέλη καὶ τῶν κάτωθι τῆς παρούσης ὑπογεγραμμένων μελῶν συνελθὼν εἰς συνεδρίασιν ἐν τῷ Δημαρχιακῷ Καταστήματι σήμερον τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1928 ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 6 μ.μ. παρόντος καὶ τοῦ Δημάρχου Ἀρταίων κ. Γεωργίου Α. Καζαντζῆ καὶ λαβὼν ὑπ' ὄψει τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγίας Θεοδώρας δι' ἧς αἰτεῖται ὅπως διὰ πράξεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἡ 11η Μαρτίου ἐκάστου ἔτους ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀγίας Θεοδώρας Βασιλίσσης τῆς Ἀρτῆς καθιερωθῇ ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν πόλιν τῆς Ἀρτῆς ὡς ἡμέρα ἀργίας ἵνα οὕτω ἐπισημώτερον καὶ ἐπιβλητικώτερον τελεῖται ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας, τὴν πρότασιν τοῦ κ. Δημάρχου ὅπως θεωρηθῇ ὡς κατεπεῖγον ζήτημα ἡ συζήτησις καὶ ἡ λήψις ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀντικειμένου, θεωρήσαν ὡς κατεπεῖγον ζήτημα τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ κ. Δημάρχου καὶ συμμεριζόμενον τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυομένην ἀποψιν,

Ἀποφαίνεται:

1) Καθιεροῖ ὡς ἡμέραν ἀργίας τὴν 11ην Μαρτίου ἐκάστου ἔτους, ἑορτὴν τῆς Ἀγίας Θεοδώρας ἀναγνωρίζον ταύτην ὡς τοπικὴν ἑορτὴν καθ' ἣν ἅπαντα τὰ καταστήματα τῆς πόλεως μας θέλουσιν ὄσι κλειστὰ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θέλει γίνεσθαι ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας ἐπίσημος τελετὴ καλουμένων ἀπάντων τῶν Ἀρχῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν καὶ

2) Ἀνατίθῃ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῷ κ. Δημάρχῳ.

Ὁ Πρόεδρος
Δημ. Παναβέλης

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Λάμπρος Καλαμπόκης

Τὰ μέλη:

Ε. Βάγιας, Γ. Τζίμας, Δημ. Ἀλίβεργης,
Κ. Μελάς, Κ. Κογιαντῆς, Β. Λαλάκος,
Μ. Σούσης, Ἀλ. Μπανταλεῦκας, Θ. Σιδῶκος,
Χ. Τσιλιγιάννης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ο

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

*Αριθ. 95.—

Ἐν Ἀρτῇ τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1928

Π ρ ο ς

Τὴν Ἱερὰν Σύνοδον

τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Εὐσεβάστως ὑποβάλλομεν τὴν ἀπὸ 1ης ἀρξαμένου αἰτήσιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀρτῆς μετὰ τοῦ ἐπισυνημένου ὑπ' ἀριθ. 22 καὶ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου ἐ.ξ. ψηφίσματος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀρταίων «περὶ καθιερώσεως τῆς πρώτης Λιτανείας μετὰ τῷ Ἱ. Λειψάνῳ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας τῆς Βασιλίσσης Ἀρτῆς, πολιούχου τῆς πόλεως Ἀρτῆς».

Ἡ Ἀγία Θεοδώρα, σύζυγος Μιχαὴλ Β' τοῦ Κομνηνοῦ ἡ Δουκὸς Δεσπότης Ἡλείου, ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, διακρινομένη ἐπὶ Θεοσεβείᾳ, μητρικῇ στοργῇ πρὸς τὸν λαὸν αὐτῆς καὶ βίῳ ἀνεπιλήπτῳ, παρὰ τὴν διαβόητον ἀκολασίαν τοῦ συζύγου αὐτῆς. Δέκα δὲ ἔτη περίπου πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς (11 Μαρτίου 1280) ὤκοδόμησε περικαλὴ Ἱ. Ναὸν εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Ἀγίου καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, πλησίον δὲ τούτου ἤγειρε καὶ γυναικεῖαν Μονὴν ἐν ἣ καὶ Αὐτὴ ἐγκατεβίωσε, μεταλλάξασα τὴν Βασιλικὴν ἀλουργίδα διὰ τοῦ Μοναχικοῦ σχήματος.

Λόγῳ δὲ τοῦ ἁγίου ὄντως καὶ Χριστιανικωτάτου Αὐτῆς βίου καὶ τῆς μετὰ θάνατον τῇ μεσιτείᾳ Αὐτῆς πρὸς τὴν Θεῖαν Φιλανθρωπίαν θαυματούργου ἰάσεως πολλῶν ἀσθενῶν, ἀνεγνωρίσθη καὶ τιμᾶται ὡς Ἀγία καὶ πρὸς τιμὴν Αὐτῆς ὁ ὡς ἄνω Ἱ. Ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μετονομάσθη εἰς Ἱ. Ναὸν τῆς Ἀγίας Θεοδώρας διότι ἐν τῷ Νάρθηκι Αὐτοῦ κεῖται ὁ Τάφος τῆς Ἀγίας. Ἀπὸ ἐξηκονταετηρίδος δὲ καὶ πλέον πανηγυρικῶς ἑορτάζεται ἡ μνήμη αὐτῆς τὴν 11ην Μαρτίου ἡμέραν τῆς πρὸς Κύριον μεταστάσεως Αὐτῆς. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν 20ὴν Μαρτίου 1873 ἐπὶ τῆς Ἀρχιερατείας τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἀρτῆς καὶ Πρεβέζης Σεραφεῖμ ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν Ἱ. Λειψάνων τῆς Ἀγίας ἄρρητος εὐωδία ἀνέβλυσεν ἐκ τοῦ Ἱ. αὐτῆς τάφου. Καθιερωθῇ δὲ ἔκτοτε ἵνα ἑορτάζεται καὶ ἡ Ἀνακομιδὴ τῶν Λειψάνων τῆς Ἀγίας Θεοδώρας τὴν πρώτῃν Κυριακὴν μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀγίων Πάντων. Κατ' ἀμφοτέρως δὲ τὰς πανηγύρεις

πλείστοι προσκυνηταὶ προσέρχονται πρὸς ἀπότισιν σεβασμοῦ καὶ ἐπὶ κλησιν τῶν πρεσβειῶν τῆς Ἀγίας, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν μνήμην αὐτῆς τὴν 11ην Μαρτίου, ὁπότε καὶ ἐκ τῶν ἐγγύς καὶ μακρὰν χωρίων προσέρχονται πολλοὶ εὐσεβεῖς Χριστιανοί.

Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς πόλεως Ἀρτης κατ' αὐτάς ἡξιώθησαν τῆς πληρώσεως διακαοῦς εὐσεβοῦς αὐτῶν πόθου, τῆς κατασκευῆς πολυτελοῦς Λάρνακος, ἐν ἣ ἐκ τῆς παλαιᾶς θὰ ἀποτεθῶσι τὰ ἱερά τῆς Ἀγίας Λειψάνα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ διηγέρθη σφοδρότερος ἕτερος διακαῆς πόθος τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀρτης, ἵνα εἰς τὸ διηνεκές κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς 11ης Μαρτίου τελεῖται Λιτανεία μετὰ περιφορᾶς τῶν Ἱερῶν Λειψάνων, ἐφ' ᾧ καὶ ὑποβάλλουσι πρὸς ἡμᾶς θερμὴν παράκλησιν προφορικῶς τε καὶ γραπτῶς διὰ τῆς ἐπισυνημμένης ὡς ἄνω αἰτήσεως αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ κατόπιν τῶν τε Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν διατάξεων (Καταστ. Νόμου Αὐτοκεφ. Ἐκκλησ. Ἑλ. ἄρθρον 10 παρ. 2 καὶ Συνοδ. Ἐγκ. ἀριθ. 17—30]8]1926 κ.λ.π.) δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ καθιερώσωμεν τὴν νέαν ταύτην Λιτανείαν, ἀπαιτουμένης ἀδείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐγκρίσεως τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς, ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὴν ἀρμοδίαν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς, ὅπως εὐαρεστουμένη ἐκδώσῃ τὴν κανονικὴν ἀπόφασιν πρὸς καθιέρωσιν τῆς ὡς ἄνω Λιτανείας, μεριμνήσῃ δὲ καὶ πρὸς συγκατάθεσιν τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς.

Συνηγοροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τῆς Λιτανείας ταύτης, διότι προσδοκῶμεν τὴν ἀναπτέρωσιν τοῦ Ὁρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν Χριστιανῶν τῆς πόλεως Ἀρτης καὶ τῶν περιχώρων.

Ἐλάχιστος ἐν Κυρίῳ ἀδελφός
† Ὁ Ἀρτης ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἀριθ. Πρωτ. 2735.—

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου 1928

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Π ρ ὶ ς

Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἀρτης.

Ἡ Δ. Ἱερὰ Σύνοδος ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὸ ὑπ' ἀριθ. 95 καὶ ἀπὸ 3 τρέχοντος μηνὸς καὶ ἔτους ἔγγραφον ὑμῶν, δι' οὗ διαβιβάζετε αὐτῇ τὴν ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. αἴτησιν τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ Ἀρτης τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, αἰτουμένου δι' αὐτῆς τὸν καθορισμὸν τελέσεως ἐτησίου Λιτανείας ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας, πολιούχου τῆς πόλεως Ἀρτης, ἐγκρίνει αὐτὴν καὶ ἐπικαλεῖται ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸν Ἀρτης τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς Ἀγίας Θεοδώρας.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† Ὁ Πατρῶν ΑΝΤΩΝΙΟΣ
† Ὁ Σύρου, Τήνου, Ἀνδρου ἸΑΘΑΝΔΣΙΟΣ
† Ὁ Δημητριάδος ΓΕΡΜΑΝΟΣ
† Ὁ Θήρας ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ
κλπ.

Ὁ Α'. Γραμματεὺς
Ἀρχιμ. Γερμανὸς Ρουμπάνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

	Σελ.
Πρόλογος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρτης κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ	5
Ἀκολουθία τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας, ὑπὸ ΙΩΒ Μοναχοῦ τοῦ ΜΕΛΟΥ	7
Βίος καὶ Πολιτεία τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τῆς Βασιλίσσης	19
Ἀκολουθία τῆς Ἀνακομιδῆς τῶν Λειψάνων, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρτης καὶ Πρεβέζης Μητροπολίτου ΣΕΡΑΦΕΙΜ	37
Κανὼν Παράκλητικὸς συντεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρτης καὶ Πρεβέζης Μητροπολίτου ΣΕΡΑΦΕΙΜ	43

ΜΕΡΟΣ Β'

Ἡ Θεοδώρα ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον. Σημεῖωμα τοῦ κ. ΟΛΜΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ	49
Ὁ ναὸς τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας	51
Ἄρθρον τοῦ κ. ΚΛ. ΜΠΑΝΤΑΛΟΥΚΑ	69
Ἡ Λιτανεία τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Ἀγίας	71

Τὸ βιβλίον «Ἡ Ἀγία Θεοδώρα, Βασίλισ-
σα τῆς Ἀρτιης» ἐξεδόθη δι' ἐξόδων τῆς
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρτιης, τῶν ἱερῶν
Ναῶν καὶ Μονῶν τῆς Μητροπόλεως καὶ
ἄλλων φιλοθρήσκων Ἀρταίων.